

J. de Rijk

D E P O E L

Een onderzoek naar enkele sociaal-economische vraagstukken
verband houdende met de voorbereiding van de ruilverkaveling

26
44 A
Studie No. 44

September 1966

Landbouw-Economisch Instituut - Conradkade 175 - 's-Gravenhage - Tel. 61.41.61

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
LIJST VAN BIJLAGEN	4
WOORD VOORAF	5
HOOFDSTUK I	7
PROBLEEMSTELLING EN OPZET VAN HET ONDERZOEK	7
§ 1. De bestaande problemen	7
§ 2. Opzet van het onderzoek	8
HOOFDSTUK II	11
ENIGE ASPECTEN VAN DE ONDERZOCHETE GROEP GROND- GEBRUIKERS	11
§ 1. Grondgebruik	11
§ 2. Verkaveling	14
§ 3. Eigendom en pacht	15
HOOFDSTUK III	17
DE ONTWIKKELING VAN HET AANTAL BEDRIJVEN MET GROND IN HET RUILVERKAVELINGSBLOK	17
§ 1. De opvolgingssituatie en het onderwijs van de opvolgers	17
§ 2. Bedrijfsbeëindiging	19
§ 3. Wat uitwonenden gaan doen en zouden willen doen met hun grond in het blok	21
§ 4. De belangstelling voor verplaatsing naar de nieuwe polders	22
§ 5. Resumé	24
HOOFDSTUK IV	25
VERANDERINGEN IN BEDRIJFSTYPE EN BEDRIJFSVOERING	25
§ 1. Tot stand gekomen en te verwachten verande- ringen in bedrijfstype en bedrijfsvoering afgezien van ruilverkaveling	25
§ 2. Veranderingen in bedrijfstype en bedrijfs- voering door ruilverkaveling	28
a. Veranderingen in bedrijfstype	28
b. De vermindering van het aantal agrariërs met veehouderij	30
c. De redenen voor het al dan niet aanbren- gen van veranderingen	31
d. Veranderingen in bedrijfstype en bedrijfs- voering en de vermogensbehoefte	32
§ 3. Raming van de oppervlakte grasland in het blok na ruilverkaveling	33
§ 4. Samenwerking	35
HOOFDSTUK V	37
RAMING VAN HET MOGELIJKE AANBOD VAN EN DE BEHOEFTE AAN GROND BIJ RUILVERKAVELING	37
§ 1. Het mogelijke aanbod van grond	37
§ 2. De behoefte aan grond	38
§ 3. Confrontatie van het mogelijke aanbod van en de mogelijke behoefte aan grond	42
SAMENVATTING	44

LIJST VAN BIJLAGEN

	Blz.
1. Vragenlijst ruilverkaveling De Poel (enigszins verkort)	49
2. Toelichting op enkele veelvuldig gebruikte termen	52
3. Overzicht van aantal gebruikers van grond in het blok, in de steekproef en geënquêteerd	54
4. Hoofddeling van de geënquêteerden	55
5. Overzicht van type en grootte van de bedrijven en woon- plaats van de bedrijfshoofden	56
6. Verkaveling	57
7. Afstanden tot de grond, het grasland en niet als grasland in gebruik zijnde grond	58
8. Eigendom en pacht	59
9. Rechtsvorm van gebruik van grond in het blok in gebruik bij om- en uitwonenden	60
10. Fruitaanplant op eigendomsgrond en pachtgrond	61
11. Opvolgingssituatie	62
12. Enige gegevens over de opvolgers op de bedrijven	63
13. Enige gegevens over structureel aflopend grondgebruik	64
14. Wat uitwonenden gaan doen en zouden willen doen met hun grond in het blok	65
15. Belangstelling voor verplaatsing naar de nieuwe polders	66
16. Raming van het aantal potentiële kandidaten voor een bedrijf in de nieuwe polders	67
17. Bedrijfstype in 1959 en momenteel	68
18. Veranderingen in de laatste 5 jaar door de bedrijfs- hoofden aangebracht	69
19. Veranderingen in de bedrijfsstructuur afgezien van ruilverkaveling	70
20. Bedrijfsstructuur	71
21. Redenen waarom men geen veranderingen gaat aanbrengen of veranderingen nog niet heeft uitgevoerd, afgezien van ruilverkaveling	72
22. Bedrijfstype vóór en na ruilverkaveling I	73
23. Bedrijfstype vóór en na ruilverkaveling II	74
24. Veranderingen in type van bedrijf naar leeftijd van de bedrijfshoofden	75
25. Het gebruik van grasland vóór en na ruilverkaveling I	76
26. Het gebruik van grasland vóór en na ruilverkaveling II	77
27. Oorzaken waarom men na ruilverkaveling het huidige be- drijfsplan wil bestendigen of wijzigen	78
28. Redenen waarom men niet met fruitteelt begint	79
29. Het voorkomen van schattingen omtrent de veranderingen in de vermogensbehoefte en in de kosten en opbrengsten en wijziging van het bedrijfsplan	80
30. Schatting van de verhouding grasland-cultuurgrond na ruilverkaveling	81
31. De mate waarin wordt samengewerkt	83
32. De houding ten opzichte van samenwerking	84
33. Voorstanders van samenwerking naar bedrijfstype na ruilverkaveling	85
34. Grondgebruik nu en mogelijk aanbod van grond bij ruil- verkaveling	86
35. Mogelijke behoefte aan grond bij ruilverkaveling I	88
36. Mogelijke behoefte aan grond bij ruilverkaveling II	89
37. Grootte van de bedrijven ten opzichte van de streefgrootte	90

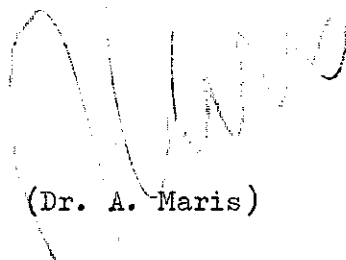
WOORD VOORAF

In november 1963 verleende de Cultuurtechnische Dienst aan het Landbouw-Economisch Instituut opdracht tot het instellen van een sociaal-economisch onderzoek in het ruilverkavelingsgebied "De Poel", dat gelegen is ten zuiden van Goes. In eerste instantie bestond er behoefte aan een gedocumenteerde survey. Daartoe is in maart 1966 een sociaal-economische schets uitgebracht, die is gepubliceerd als L.E.I.-verslag No. 153.

In tweede instantie diende ook een antwoord te worden gegeven op de vraag, welke ontwikkelingen verwacht mogen worden, in het bijzonder ten aanzien van het aantal bedrijven en het bedrijfstype, alsmede op de vraag welke invloed een ruilverkaveling op deze ontwikkeling zou kunnen hebben. Eveneens was het wenselijk inzicht te hebben in de omvang van de behoefte aan en het mogelijke aanbod van cultuurgrond in de toekomst, alsmede in de mate waarin door de gebruikers van grond in het gebied gestreefd wordt naar omzetting van grasland in bouwland en naar uitbreiding van fruitteelt. Een dieper gaand onderzoek was hiervoor vereist. De resultaten van dit onderzoek zijn neergelegd in deze L.E.I.-studie, die in samenhang moet worden gezien met eerder genoemde sociaal-economische schets.

Het onderzoek is verricht op de afdeling Streekonderzoek. De studie is geschreven door J. de Rijk, o.l.v. drs. J.H. Post.

DE DIRECTEUR,

(Dr. A. Maris)

's-Gravenhage, september 1966

HOOFDSTUK I

PROBLEEMSTELLING EN OPZET VAN HET ONDERZOEK (Bijlagen 1 t/m 5)

§ 1. De bestaande problemen

De Goese Poel is een laag gelegen oudlandgebied, omringd door hoger gelegen jongere polders. Delaag gelegen poelkleigronden bestaan uit een kleidek met een ondergrond van (zout) veen en worden afgewisseld met iets hogere kreekkruggen van een veenloze en lichtere samenstelling. In het algemeen liggen op deze kreekkruggen - die een grillig verloop hebben - de wegen, de dorpen, het bouwland en de boomgaarden. De grote hoogteverschillen in dit gebied van natte poelkleigronden, dat voornamelijk uit grasland bestaat, zijn ontstaan door afgraving ten behoeve van turf- en zoutwinning.

De afwatering van dit lage weilandengebied is zeer slecht; 's winters staan grote oppervlakten weiland voor lange tijd blank. Het is dan ook voornamelijk door deze omstandigheid dat er praktisch geen alternatief is en deze gronden gedoemd zijn onder de huidige omstandigheden weiland te blijven, hoewel algemeen wordt aangenomen dat de belangstelling van de meeste gebruikers van grond in dit gebied uitgaat naar akkerbouw en in mindere mate naar fruitteelt. Technisch is echter dit grasland met succes om te zetten in bouwland gezien de dikte van de op het veen rustende kleilaag 1).

Indien de waterhuishouding zou worden aangepast en andere cultuurtechnische verbeteringen als egalisatie e.d. zouden worden aangebracht, zou de oppervlakte bouwland derhalve belangrijk kunnen worden uitgebreid.

Een ander probleem vormt het grote aantal kavels - voornamelijk weiland - dat door verafwonenden 2) wordt geëxploiteerd. Het behoeft geen betoog dat hierdoor een rationeel en rendabel gebruik van de grond sterk wordt belemmerd. Toch heeft dit zelden geleid tot het afstoten van dit grondgebruik. In het algemeen heeft men het bedrijfsplan en de bedrijfsvoering aan deze omstandigheden aangepast. Wel heeft men vaak geprobeerd grasland te scheuren en de grond voor extensieve akkerbouw te gebruiken, maar in vele gevallen werd men gedwongen weer gras in te zaaien. Het grasland wordt vanwege de afstand veelal met mestvee beweid. In 's-Heer Abtskerke wonen enkele boeren die een neveninkomen hebben door op dit vee te passen (de z.g. schotters).

1) Uit een bodemkundig onderzoek is gebleken dat de dikte van de kleilaag voor ca. 85% van het gebied 80 tot 140 cm bedraagt.

2) Eerst na de aanvang van deze studie werd besloten de ruilverkavelingsblokken De Poel en Heinkenszand gezamenlijk aan te pakken. Het aantal grondgebruikers in dit grotere ruilverkavelingsblok dat buiten dit blok woont is daardoor uiteraard geringer dan indien alleen De Poel in beschouwing wordt genomen, zoals in deze studie is geschied. Daarmee is in feite ook het probleem van de niet in het blok wonende grondgebruikers van minder betekenis geworden. Overigens is bij een nadere beschouwing gebleken dat ook de indeling in om- en uitwonenden niet geheel juist is geweest, met name de in Ovezande wonenden kunnen met meer recht tot om- dan tot uitwonenden worden gerekend. Op betrekkelijk grote afstand tot hun grond in het blok woont per saldo dan 15% van de gebruikers van grond in het blok (de z.g. uitwonenden). In de bijlagen en tabellen is de correctie in verband met Ovezande wagens tijdgebrek niet meer aangebracht.

Hoewel het aantal inwonende grondgebruikers kleiner is dan het aantal omwonende 1) en uitwonende 2) grondgebruikers te zamen, hebben de inwonenden ruim 60% van de grond in het blok in gebruik. Dit neemt niet weg, dat een groot aantal inwonende agrariërs een klein bedrijf exploiteert, zo is 65% van hun bedrijven kleiner dan 10 ha. Ook in dit ruilverkavelingsgebied speelt daardoor het vraagstuk van een te geringe bedrijfsgrootte een belangrijke rol.

Reeds werd gesteld dat het naar gegevens van de Cultuurtechnische Dienst technisch mogelijk is de grond in het blok geschikt te maken voor akkerbouw en een deel voor fruitteelt. Vooral het geschikt maken van grond voor fruitteelt vergt echter grote investeringen. Daardoor is onder meer van belang in welke mate men mag verwachten dat de fruitteelt uitgebreid zou worden, indien een deel van de grond hiervoor geschikt wordt gemaakt.

Voor de opzet van de reconstructieplannen van het blok is dus onder meer inzicht nodig in:

1. de mate waarin grondgebruikers bij of voor ruilverkaveling hun bedrijf c.q. het gebruik van grond in het blok zullen willen beëindigen en de totale oppervlakte grond c.q. grond in het blok, die hierbij kan vrijkomen. Hierbij kan gedacht worden aan: beëindiging van het bedrijf b.v. via het Ontwikkelings- en Saneringsfonds; verplaatsing naar de nieuwe polder; afstoten van de grond in het blok en beroepsverandering met afstoten of inkrimpen van het grondgebruik;
2. de mate waarin grondgebruikers (of hun opvolgers) die na ruilverkaveling het bedrijf c.q. het gebruik van grond in het blok zullen voortzetten en afhankelijk van het nieuwe bedrijfsplan hierbij grond zullen willen en kunnen afstoten of aantrekken;
3. de mate waarin grasland zou worden gescheurd voor de uitbreiding van de akkerbouw en de mate waarin de fruitteelt zou worden uitgebreid indien de grond geschikt zou worden gemaakt voor akkerbouw en ten dele voor fruitteelt.

§ 2. O p z e t v a n h e t o n d e r z o e k

Om zo goed mogelijk omtrent eerdergenoemde punten geïnformeerd te zijn is - via een enquête - een onderzoek ingesteld. Hierbij is niet in de beschouwing betrokken de invloed van de relatief hoge lasten van de verschillende ruilverkavelingsvormen op de plannen van de geënquêteerden. Zo kan het zijn dat een respondent die te kennen gaf zijn grasland te willen scheuren indien zijn land geschikt gemaakt zou worden voor bouwland, hierop teruggekomen zou zijn, indien hij met de belangrijk hogere ruilverkavelingslasten geconfronteerd zou zijn. Het is uiteraard vooral sterk afhankelijk van de vraag of de rentabiliteit bij een gewijzigde opzet al dan niet verbetert. Het is evident dat het vooral door het maken van bedrijfsmodellen duidelijk zal kunnen worden in hoeverre dit het geval is. Bovendien zal de situatie voor een eigenaar-gebruiker anders liggen dan voor een pachter en voor een eigenaar-verpachter. In deze studie kon met deze aspecten echter geen rekening worden gehouden.

- 1) Omwonenden: zij die buiten het blok wonen, in een gemeente die ten dele daarin ligt of in een gemeente die daaraan grenst en grond in het blok in gebruik hebben.
- 2) Uitwonenden: zij die buiten het blok en niet in een aangrenzende gemeente wonen en grond in het blok in gebruik hebben.

De enige financiële aspecten die wel in deze studie betrokken zijn betreffen de vragen hoeveel geld men nodig denkt te hebben voor het realiseren van de investeringen die men zelf denkt te doen en op welke wijze men in deze vermogensbehoefte denkt te voorzien.

Bij de enquête is volstaan met een steekproef uit de 668 geregistreerden 1), die in 1964 de grondgebruikers waren in het blok. In overleg met de Cultuurtechnische Dienst werden bij de steekproef buiten beschouwing gelaten alle C- en D-grondgebruikers met minder dan 3 ha grond in gebruik (volgens de Landbouwtelling 1964) en de bedrijfshoofden met een z.g. speciaal bedrijf. Uit de overige gebruikers van grond in het blok is een gerichte steekproef genomen van 2 op 5, waarbij gelet is op het aantal inwonenden, omwonenden en uitwonenden, verdeeld naar beroepsgroep, grootteklasse, bedrijfstype en leeftijdsklasse.

Uiteindelijk bleken 181 enquêteformulieren voor verwerking bruikbaar, wat neerkomt op een derde van het universum. Een overzicht van de geënquêteerde groep naar de eerdergenoemde onderscheidingen is gegeven in tabel 1.

In de navolgende hoofdstukken zijn - in hoofdzaak op basis van de gegevens betreffende de geënquêteerde 181 personen - de resultaten van het onderzoek weergegeven. Uit hoofdstuk II blijkt dat de steekproef een behoorlijk representatief beeld geeft. In een beperkt aantal gevallen bleken de reeds eerder verzamelde gegevens niet geheel overeen te komen met hetgeen uit de enquête bekend werd. In deze gevallen zijn uiteindelijk de enquêtegegevens gebruikt. Dit had enkele kleine verschuivingen in de beroepsindeling en in de indeling naar bedrijfstype tot gevolg.

In hoofdstuk III wordt getracht antwoord te geven op de vragen over de toekomstige ontwikkeling van het aantal bedrijven in het blok en van het aantal gebruikers van grond in het blok. In hoofdstuk IV wordt aandacht besteed aan veranderingen in het bedrijfsplan in het verleden, te verwachten veranderingen in de toekomst, al dan niet afhankelijk van een eventuele ruilverkaveling en te verwachten veranderingen in de bedrijfsvoering. In het slothoofdstuk (V) is een raming opgenomen van mogelijk aanbod van en mogelijke behoefte aan grond, gebaseerd op de gegevens uit de enquête. Tenslotte is een samenvatting gegeven die is aangevuld met een aantal conclusies.

In bijlage 2, waarnaar reeds werd verwezen, is een toelichting gegeven op het gebruik van enkele begrippen en definities, die in deze studie vaak worden gebruikt en die ook in de sociaal-economische schets zijn gehanteerd.

---

1) Uitvoerige gegevens over deze geregistreerden zijn vermeld in Verslag No. 153: "De Poel, sociaal-economische schets van het ruilverkavelingsgebied", waarnaar in het volgende meermalen wordt verwezen. In deze schets is een overzicht gegeven van (voornamelijk aantallen) gebruikers van grond in het blok, gezien vanuit verschillende gezichtspunten, waaronder beroepsgroep, bedrijfstype (zie bijlage 2), grootteklasse van de bedrijven, leeftijd en woonplaats van de bedrijfshoofden.

Tabel 1

TOTAALAANTAL GRONDGEBRUIKERS IN HET BLOK
EN AANTAL GEENQUÊTEERDE GRONDGEBRUIKERS

Indeling	Groepen	Aantal		In procent van totaalaantal geenquêteerden
		to- taal	geenquê- teerd	
Beroeps- groepen	agrariërs (A- en B-groep)	493	168	74
Grootte- klassen 1)	< 5 ha	123	34	25
(A- en B- groep)	5 - 10 ha	102	39	21
	10 - 20 ha	104	37	21
	20 - 40 ha	118	41	24
	≥ 40 ha	46	17	9
Bedrijfs- typen (A- en B- groep)	akkerbouwers en melkers en mesters	100	34	20
	akkerbouwers en melkers en mesters en fruitkwekers	31	12	6
	akkerbouwers en melkers	61	21	12
	akkerbouwers en melkers en fruit- kwekers	14	6	3
	akkerbouwers en mesters	75	25	15
	akkerbouwers en mesters en fruit- kwekers	27	10	6
	akkerbouwers	56	16	11
	akkerbouwers en fruitkwekers	42	16	9
	fruitkwekers	87	28	18
Bedrijfs- hoofden (A- en B- groep)	< 50 jaar	203	74	41
	≥ 50 jaar met opvolger	101	57	21
	≥ 50 jaar zonder opvolger	189	39	38
Woonplaats (alle be- roepsgroe- pen)	inwonenden	260	70	39
	in 's-Heer Abtskerke	68	23	10
	in Nisse	46	12	7
	in 's-Gravenpolder	115	29	17
	in Abbekinderen	31	6	5
	omwonenden	270	72	40
	uitwonenden	138	39	21
		668	181	100

1) Bij totaal volgens Landbouwtelling 1964, bij geenquêteerden volgens enquête.

HOOFDSTUK II

ENIGE ASPECTEN VAN DE ONDERZOCHE GROEP GRONDGEBRUIKERS

In dit hoofdstuk worden het grondgebruik en de bedrijven met grond in het blok - mede op basis van de gegevens uit het universum - nader gekarakteriseerd. Dit is daarmee tevens een verdere uitwerking van de in hoofdstuk I geschetste problematiek. In het bijzonder wordt daarbij gelet op de samenhang tussen het grondgebruik en de verschillende bedrijfstypen (§ 1). Vervolgens wordt ingegaan op de verkavelingssituatie (§ 2) en de juridische bases waarop het grondgebruik berust (§ 3). Zo kan b.v. pachtgrond evenals de verkaveling een rem zijn op de uitbreiding van de fruitteelt. Ook is het b.v. mogelijk dat uitwonenden hun grond in het blok niet kunnen afstoten, doordat deze behoort tot een behuïsd-gepachte boerderij.

§ 1. Gr o n d g e b r u i k

Gespecialiseerde bedrijven (ongeacht in welke richting) komen in het ruilverkavelingsgebied weinig voor. Zo exploiteert ongeveer twee derde van het aantal agrariërs naast bouwland ook grasland. Voorts zijn er minstens evenveel bedrijven met akkerbouw en/of veehouderij en fruitteels als gespecialiseerde fruitteeltbedrijven. Evenals in de sociaal-economische schets is ook hier bij het maken van een indeling naar bedrijfstypen gelet op het voorkomen op de bedrijven van akkerbouw, melkveehouderij, weidemestveehouderij en fruitteelt. Niet-aan-grond-gebonden produktierichtingen als de pluimveehouderij, de varkensfokkerij en -mesterij, die in andere streken in ons land op de individuele bedrijven soms van groot belang zijn, zijn buiten beschouwing gelaten. Incidenteel zullen deze produktietakken voorkomen, afgezien van produktie voor eigen gebruik, maar de belangstelling hiervoor is in het blok niet groot. In een enkel geval - in het deelgebied 's-Heer Abtskerke - bleek bij enquête dat men wel iets zag in kalvermesterij. In ieder geval is de belangstelling van de agrariërs voor specialisatie in niet-aan-de-grond-gebonden produktierichtingen niet van dien aard dat men mag verwachten dat hierdoor een oppervlakte grond van enige omvang zal worden afgestoten.

De ver van het blok afwonenden hebben in het algemeen grotere bedrijven dan de in- en omwonenden en vaak ligt maar een klein deel van hun grondgebruik in het blok (gemiddelde grootte 26 ha, waarvan $3\frac{1}{2}$ ha gemiddeld in het blok). Men kan zich afvragen waarom men maar steeds die ene of die enkele kavels op verre afstand (in het blok) blijft gebruiken. Meestal zal het inkomen niet belangrijk verlaagd worden indien men dit grondgebruik zou afstoten. Legio zijn de verhalen die men van uitwonenden kan horen over de enkele dubbeltjes die men netto per werkuur met de vetweiderij aan de Poelgronden verdient.

Terwijl uitwonenden gemiddeld 18% van hun grond als weiland exploiteren, bestaat hun grond in het blok voor 72% uit weiland. In verband met het inkomen uit deze grond kan ook gewezen worden op de relatie tussen melken en mesten. Wanneer men zelf geen melkvee houdt is men verplicht in het voorjaar jongvee aan te kopen om in de Poel te weiden. De aankoopprijs is dan vaak hoog, terwijl in het najaar - als het vee uit de wei moet - de vleesprijzen vaak gedrukt zijn. Dit zal een belangrijke reden zijn waarom men vaak ook nog een of meer thuisweide(n) heeft. Op de thuisweide(n) kan men melkvee houden, men heeft dan eigen jongvee om te mesten en tevens een opvangmogelijkheid in het najaar om de markt en het weer aan te zien, vóór de beesten uit De Poel komen. Een andere belangrijke factor is ook de combinatie met akkerbouw. Het ruwvoer en de afval van de landbouwprodukten vormen goedkoop voer om in de winter of een deel ervan het mestvee op te stallen. Het hangt vaak af van het arbeidsaanbod op het bedrijf of men dit doet. Heeft men een vaste arbeider of meewerkende gezinsleden, dan geeft het rundvee op stal werk in de winter; heeft men geen vaste arbeider of raakt men hem kwijt of vermindert de hulp van meewerkende gezinsleden, dan is dit vaak de reden waarom men 's winters geen mestvee houdt.

Van het totaalaantal van 121 uitwonende agrariërs hebben er 13 in het geheel geen grasland, ook niet in het blok; 43 grasland, maar alleen in het blok en 65 grasland, maar ook buiten het blok (bij huis). Voorts blijkt dat 42 uitwonende agrariërs op het grasland alleen maar weidemestvee 1) houden en 54 zowel melkvee 1) als weidemestvee 1). Tenslotte zijn er 12 uitwonende agrariërs die maar een zeer kleine oppervlakte grasland exploiteren en/of op het grasland zelf geen weidemestvee of melkvee van enige betekenis houden. In dergelijke gevallen is inscharen misschien een mogelijkheid, maar het komt tegenwoordig meer voor dat men er nooit en het nooit direct van het land verkoopt of het gras direct van het land aan een grasdrogerij slijt.

Tabel 2 geeft een indruk van het gebruik van de grond door inwonenden, omwonenden en uitwonenden.

Wat de uitwonenden betreft, blijkt dat er een aanzienlijk verschil is tussen het gebruik van grond in het blok en het overige grondgebruik. Voor de uitwonenden is duidelijk de akkerbouw de hoofdzaak.

Eveneens bestaan belangrijke verschillen in grondgebruik onder de inwonenden. Hoewel de in 's-Heer Abtskerke wonenden het hoogste percentage grond als weiland gebruiken, is dit toch altijd nog lager dan het percentage bouwland. De Goese Foel, die geheel in dit deelgebied ligt, bestaat evenwel voor het grootste deel uit een aaneengesloten oppervlakte grasland. Uit de bedrijfstypenindeling blijkt evenwel, dat er ook in dit deelgebied geen zuivere weidebedrijven voorkomen. De gevolgtrekking ligt daarom voor de hand dat het grondgebruik in dit gebied sterk versnipperd moet zijn. De in 's-Gravenpolder wonenden hebben het grootste deel van hun grond voor akkerbouw in gebruik; Nisse is qua grondgebruik kennelijk een overgangsgebied tussen 's-Heer Abtskerke en 's-Gravenpolder. Hetzelfde kan gezegd worden van Abbekinderen, dat als gebied een overgang vormt naar het blok Kapelle-Wemeldinge, waar vooral de fruitteelt belangrijk is.

1) Van enige betekenis: minstens 4 stuks weidemestvee en 2 stuks melkvee.

Tabel 2

HET GEMIDDELDE BEDRIJFSPLAN

Grondgebruik	Oppervl. cultuurgrond in ha 1)	Percentage cultuurgrond				Per 100 ha grasland		
		voor akkerbouw	voor fruitteelt	voor overige tuinbouw	als grasland	aantal koeien	stuks weidemestv.	aantal g.v.e. 3)
In 's-Heer Abtskerke	687	48	6	5	41	118	89	232
In Nisse	336	49	15	4	32	93	166	293
In 's-Gravenpolder	908	56	15	6	23	54	158	235
In Abbekinderen	474	46	33	2	19	52	159	248
<hr/>								
Van inwonenden tot.	2405	51	16	5	28	86	131	245
Van omwonenden:								
in het blok	1165 ²⁾	40	13	1	46	.	.	.
totaal	3854	64	9	2	25	66	148	249
Van uitwonenden:								
in het blok	530 ²⁾	14	13	1	72	.	.	.
totaal	3290	74	6	2	18	42	255	321
<hr/>								
In het blok	3855 ²⁾	44	15	2	39	.	.	.

1) Volgens landbouwtellingformulieren 1964, gemeten maat.

2) Volgens C.D., kadastrale maat.

3) Normen ontleend aan L.E.I.-verslag No. 75: "Uitkomsten van landbouwbedrijven", waarbij 1 melkkoe, 1 stuks weidemestvee, 1 stuks jongvee geteld zijn als resp. 1, 1, en $\frac{1}{2}$ grootveeëenheid.

Tevens blijkt uit de cijfers de grote mate van overeenkomst tussen grondgebruik van in- en omwonenden. Ook de graslandbezetting met melken/of mestvee laat geen grote verschillen zien. Bij de uitwonenden is de graslandbezetting evenwel sterk afwijkend. Alleen in 's-Heer Abtskerke komt de melkveebezetting op het grasland van agrariërs dicht bij het landelijke gemiddelde, nl. 118 melkkoeien per 100 ha grasland tegen 126 voor Nederland. Bij de uitwonenden, die grasland overwegend in De Poel hebben liggen, wordt de rundveebezetting gekenmerkt door een bijzonder lage melkveebezetting en een bijzonder hoge bezetting met weidemestvee: tegenover elke melkkoe worden 6 weidemestrunden gehouden.

Een indeling van de bedrijven naar type van grondgebruik laat zien dat 45% van de in- en omwonenden (wat) fruitaanplant heeft, terwijl maar ongeveer 21% een min of meer gespecialiseerd fruitteeltbedrijf heeft. Van de fruitteelt op niet-gespecialiseerde bedrijven moet men zich in het algemeen niet veel voorstellen; van oudsher heeft men in dit gebied al boomgaarden gehad. Het feit dat de bedrijven die naast akkerbouw en melkerij en/of mesterij nog wat fruitteelt hebben gemiddeld groter zijn dan soortgelijke bedrijven zonder wat fruitteelt erbij, is veelzeggend met het oog op het verschil in arbeidsbehoefte. Daarentegen zijn de bedrijven van uitwonenden, waarop naast akkerbouw en veehouderij ook fruitteelt voorkomt, gemiddeld kleiner dan soortgelijke bedrijven zonder fruitteelt. Vooral de gespecialiseerde akkerbouwbedrijven van uitwonende agrariërs zijn aanmerkelijk groter dan van in- en omwonende agrariërs. Bedrijven met alleen melkvee naast de akkerbouw (al dan niet met ook wat fruitteelt) zijn gemiddeld veel kleiner dan de bedrijven met mestvee; 78% in deze groep heeft een grootte tussen 5 en 20 ha. De fruitteeltbedrijven zijn overwegend kleiner dan 5 ha.

Tabel 3

TYPE EN GROOTTE VAN DE BEDRIJVEN

Bedrijfstypen	Agrariërs			Aantal bedrijven van de grootte				Gemiddelde grootte in ha van de	
	aan-tal	met fruit-teelt	perc. m. fruit-teelt	< 5 ha	5/9 ha	10/19 ha	≥20 ha	bedrij-ven	bedrijven me-fruittteelt
In- en omwonenden:									
akkerb./melker/mester	84	19	23	2	12	31	39	23	31
akkerb./melker	68	12	18	7	27	26	8	12	14
akkerb./mester	60	20	33	5	18	6	31	24	23
akkerbouwer	43	-	0	27	9	2	5	10	.
akkerb./fruitkweker	38	38	100	21	8	5	4	11	11
fruitkweker	79	79	100	53	19	5	2	5	5
Totaal	372	168	45	115	93	75	89	15	11
Uitwonenden:									
akkerb./melker/mester	47	12	26	-	3	14	30	25	21
akkerb./melker	7	2	29	2	1	2	2	15	14
akkerb./mester	42	7	17	-	3	7	32	31	26
akkerbouwer	13	-	0	2	2	4	5	25	.
akkerb./fruitkweker	4	4	100	-	-	-	4	34	34
fruitkweker	8	8	100	4	-	2	2	17	17
Totaal	121	33	27	8	9	29	75	26	22

§ 2. Verkaveling (bijlagen 6 en 7)

In het algemeen blijkt de verkavelingstoestand slecht te zijn. Gemiddeld hebben de akkerbouwers die ook rundvee houden 8 kavels, de akkerbouwers zonder rundvee en de fruitkwekers 4 kavels. Er blijkt dus ook een zekere samenhang te bestaan tussen de verkaveling en het gebruik van de grond. Van de inwonende agrariërs hebben de in 's-Heer Abtskerke wonenden gemiddeld het hoogste aantal kavels, waaronder één kavel die buiten het blok is gelegen. In 's-Gravenpolder is de toestand gunstiger; hoewel de bedrijven er gemiddeld niet veel kleiner zijn dan in de andere deelgebieden, is het gemiddelde aantal kavels er belangrijk lager. Gebruik van grond buiten het blok komt onder de hier wonenden weinig voor.

Het totaalaantal kavels dat uitwonende agrariërs in gebruik hebben is relatief niet hoog, vooral gezien het feit dat deze bedrijven in verhouding belangrijk groter zijn dan die van inwonenden. De kavels die de uitwonenden in het blok hebben liggen zijn gemiddeld kleiner dan de kavels erbuiten. De kavels van de inwonenden zijn echter gemiddeld nog kleiner dan de kavels in het blok van de om- en uitwonenden.

Het aantal kavels waaruit de bedrijven bestaan van akkerbouwers die melken en tevens mesten, die alleen melken of alleen mesten, is nagenoeg gelijk. Daar de bedrijven van akkerbouwers die alleen melken gemiddeld naar half zo groot zijn als de bedrijven van akkerbouwers die tevens mesten, moeten eerstgenoemde bedrijven in veel kleinere kavels zijn verdeeld dan de bedrijven waarop rundvee gemest wordt.

VERKAVELING (enquête)

Woonplaats	Aantal agrariërs	Gemiddeld aantal kavels		Gemiddeld aantal ha grond in gebruik	
		to-taal	in het blok	to-taal	in het blok
's-Heer Abtskerke	20	9,1	8,2	12	11
Nisse	12	6,8	6,3	11	9
's-Gravenpolder	29	4,7	4,5	10	10
Abbekinderen	6	6,0	5,8	11	11
Inwonenden totaal	67	6,5	6,0	11	10
Omwonenden	63	7,8	2,6	20	5
Uitwonenden	38	5,7	1,5	27	4

Bijlage 7 geeft de indruk dat het al dan niet melken door akkerbouwers met grasland allerminst "vastzit" op de verkavelingstoestand: de gemiddelde (gewogen) afstand tot de grond vanaf de bedrijfsgebouwen laat geen verschillen zien ten gunste van de groep die ook melkt. Wel hebben de melkers het weiland in het algemeen dichterbij huis liggen dan de mesters, van wie de meerderheid het grasland minstens 3 km van huis af heeft en het bouwland bij huis of in de directe omgeving. De in het blok wonende akkerbouwers die tevens veehouder zijn, hebben gemiddeld het grasland iets dichterbij huis liggen dan het bouwland, de omwonenden hebben daarentegen het grasland aanmerkelijk verderaf dan het bouwland en van de uitwonenden ligt het grasland gemiddeld ver tot zeer ver af en het bouwland sterk overwegend bij huis.

Het al dan niet melken is in de eerste plaats afhankelijk van het hebben van naar verhouding veel of weinig poelkleigronden, die niet als bouwland zijn te gebruiken en ten tweede van de afstand tussen deze grond en huis. Vele inwonenden met relatief veel poelkleigronden hebben een klein bedrijf, waarop men zich het extensieve grondgebruik in de vorm van de mesterij niet kan permitteren.

§ 3. Eigendom en pacht (bijlagen 8 t/m 10)

Uit de sociaal-economische schets blijkt dat de in- en omwonende agrariërs gemiddeld + 38% van hun gebruiksgrond in eigendom hebben tegen de uitwonenden 50%. De in Nisse wonenden hebben eveneens gemiddeld 50% van de bij hen in gebruik zijnde grond in eigendom; de laagste percentages eigendomsgrond hebben de agrariërs in 's-Heer Abtskerke (30%) en in Abbekinderen (32%). In dit laatste deelgebied komt de meeste fruitteelt voor.

Een meerderheid (58%) van de agrariërs heeft de bedrijfsgebouwen in eigendom en de grond gedeeltelijk in eigendom en gedeeltelijk los gepacht, terwijl 16% niet alleen de gebouwen maar ook alle gebruiksgrond in eigendom heeft.

Niet meer dan 18% van de bedrijven is behuïsd gepacht; relatief komt dit het meest voor bij om- en uitwonenden. Van de 30 bij de enquête betrokken bedrijfshoofden die behuïsd pachten is er een 6-tal dat, wat het grondgebruik betreft, geheel afhankelijk is van de pacht-heer: zij hebben naast het behuïsd gepachte bedrijf geen eigendomsgrond en/of grond los gepacht. De grond van bedrijven van geringe omvang (kleiner dan 10 ha) wordt zelden behuïsd gepacht; het zijn de grotere bedrijven waarvan een deel van het grondgebruik als het ware is opgebouwd rondom een behuïsd gepacht bedrijf, hetzij met losse pachtgrond, hetzij met eigendomsgrond of beide.

In het algemeen kan gezegd worden, dat naarmate er meer eigendomsgrond in gebruik is, men minder kavels heeft. De aandacht wordt getrokken door het deelgebied 's-Heer Abtskerke, waar relatief het percentage eigendomsgrond in het blok het laagst is en gemiddeld verreweg het hoogste aantal kavels per bedrijf in gebruik is. Van de bedrijfshoofden die uitsluitend eigenaar-gebruiker zijn heeft 67% fruitaanplant; van de bedrijfshoofden die eigenaar-gebruiker en tevens pachter zijn 41% en van de uitsluitend pachters slechts 26%. Het is duidelijk dat fruit planten op eigendomsgrond de voorkeur verdient. Bij plannen om hard fruit in te planten moet men minstens verzekerd zijn van een pachtijd van 24 jaar, in verband met het feit dat fruitaanplant - in het bijzonder peren - lang in produktie blijft. Juridisch-technisch gezien zal het niet-hoeben van voor hard-fruitteelt geschikte eigendomsgrond of grond in langdurige pacht voor vele gebruikers van grond in het blok een belemmering zijn om hard fruit aan te planten.

De helft van het aantal uitwonende agrariërs heeft geen eigendomsgrond in het blok in gebruik. Minder weerstand tegen afstoten van grond in het blok van de zijde van de huidige gebruikers zou men mogen verwachten:

1. naarmate hun grond in het blok verder af ligt van hun woonplaats;
2. naarmate de oppervlakte een minder belangrijk deel uitmaakt van het totale bedrijf;
3. naarmate hun grond in het blok meer uit losse pachtgrond bestaat.

Indien de grond in het blok geen los gepachte grond is, maar behoort bij een behuïsd gepachte boerderij, is aan te nemen dat afstoten van deze grond - indien de gebruiker dit zou willen - op zake-lijke bezwaren van de verpachter zal stuiten. Deze grond doet immers als onderdeel van een behuïsd gepacht bedrijf een hogere pacht dan wanneer hij aan een derde als losse grond verpacht wordt. Bij de overweging eigendomsgrond af te stoten gaat het niet alleen om het inkomen dat men eruit trekt, maar spelen ook factoren als b.v. geldontwaarding een rol.

HOOFDSTUK III

DE ONTWIKKELING VAN HET AANTAL BEDRIJVEN MET GROND IN HET RUILVERKAVELINGSBLOK

Voor de ruilverkaveling zijn twee vragen van groot belang: ten eerste hoeveel grondgebruikers hun grondgebruik in het blok zullen en/of willen beëindigen en ten tweede de richting waarin de overblijvende grondgebruikers hun bedrijf zullen of willen ontwikkelen. In dit hoofdstuk zal met name op de eerste vraag nader worden ingegaan.

Het aantal grondgebruikers in het blok kan op verschillende wijzen verminderen, nl.: door opheffing van bedrijven bij afwezigheid van een opvolger (§ 1 en § 2), doordat jongeren die geen toekomst in het bedrijf zien, het bedrijf beëindigen (§ 2), doordat agrariërs worden overgeplaatst naar de nieuwe polders (§ 4). Voor de uitwonenden is de grond in het blok vaak van beperkte betekenis en ongunstig gelegen; voor de gebruikers van grond in het ruilverkavelingsgebied is het dan ook van belang wat deze uitwonende grondgebruikers met hun hier gelegen grond zullen of willen gaan doen (§ 3).

§ 1. De opvolgings situatie en het onder- wijs van de opvolgers (bijlagen 11 en 12)

Voor de opzet van de reconstructieplannen van het ruilverkavelingsblok zal o.a. inzicht nodig zijn in de mate waarin de bedrijven, waarvan grond in het blok ligt, zullen worden voortgezet. Er is daarom een indeling gemaakt van de betrokken grondgebruikers naar de verwachtingen die er bij hen leven ten aanzien van de voortzetting van de bedrijven in de naaste toekomst.

Structureel niet-aflopend grondgebruik is dat grondgebruik waarvan kan worden aangenomen dat het in de komende tien tot vijftien jaar door de huidige gebruiker (jonger dan 50 jaar) of de aangewezen opvolger(s) (bij bedrijfshoofden van 50 jaar en ouder) zal worden voortgezet. Structureel aflopend grondgebruik is dat grondgebruik dat in de komende tien tot vijftien jaar door het bedrijfshoofd (minstens 50 jaar oud) zal worden beëindigd en niet door een opvolger of opvolgers uit eigen kring wordt voortgezet als zelfstandig bedrijf.

Van de huidige agrariërs die grond in het blok gebruiken, is meer dan de helft ouder dan 50 jaar. Meer dan 40% van deze oudere bedrijfshoofden heeft geen opvolger. Onder de inwonenden zijn er in verhouding veel, onder de uitwonenden relatief weinig die structureel aflopend grondgebruik hebben. Dat de bedrijven van omwonenden, maar vooral van uitwonenden, in het algemeen veel groter zijn dan het gemiddelde bedrijf van inwonenden, zal een rol hebben gespeeld bij de animo van zoons om later op te volgen op het ouderlijke bedrijf. Onder de grotere bedrijven zijn er ook een aantal, waarop verscheidene zoons later boer denken te worden. In sommige gevallen zal er toch waarschijnlijk maar één van de beide zoons het bedrijf overnemen en de andere alsnog naar een andere werkkring uitkijken; in andere zal men het bedrijf overnemen en gezamenlijk voortzetten; slechts in enkele gevallen is men van plan het ouderlijke bedrijf te splitsen. Dan is er nog een aantal gevallen waarin wellicht geprobeerd zal worden buiten het ouderlijke bedrijf vrijkomend grondgebruik over te nemen. Deze laatste mogelijkheden spelen echter geen rol onder de inwonenden, de groep agrariërs waarvoor de opvolging uiteraard in het kader van dit onderzoek van het grootste belang is.

Tabel 5

OPVOLGINGSSITUATIE (enquête)

	Aantal agrariërs met grond in het blok	Percentage agrariërs			
		< 50 jaar	≥ 50 jaar		
			met opvolger(s)	over opvolging nog niets bekend	zonder opvolger(s)
Inwonenden	67	45	21	1	33
Omwonenden	63	41	35	5	19
Uitwonenden	38	47	40	5	8
Alle agrariërs	168	44	30	4	22

Onder de inwonende agrariërs is enerzijds een relatief hoog percentage structureel aflopend grondgebruik, anderzijds praktisch geen bedrijf waarop meer dan één zoon boer wil worden. Op de bedrijven van uitwonenden en van agrariërs die naast akkerbouw ook melk- en mestvee houden lijken de moeilijkheden ten aanzien van de opvolging door een groot aantal opvolgers het grootst te zijn. Al met al kan voor de toekomst op een ongeveer even groot aantal bedrijven worden gerekend als er thans structureel niet-aflopende bedrijven zijn. Het aantal gevallen dat er bedrijven bijkomen door splitsing of dat een structureel aflopend bedrijf toch zal worden voortgezet zal ongeveer gelijk zijn aan het aantal gevallen dat bedrijven die niet als structureel aflopend zijn beschouwd dit alsnog zullen blijken te zijn.

Van de zoons die voorbestemd zijn om hun ouderlijke bedrijf over te nemen, werken er enkele - vooral op de kleinere bedrijven - als arbeider op een ander agrarisch bedrijf of zelfs in agrarisch verwante beroepen. Het is de vraag of laatstgenoemden, wanneer de opvolging actueel zal zijn, nog kans zullen zien van hoofdberoep te veranderen en het hoofdbestaan in het eigen bedrijf te vinden. Wellicht zullen zij wel het ouderlijke bedrijf overnemen, maar het huidige hoofdberoep b.v. uit financiële overwegingen aanhouden. Dit zou dus een vermindering betekenen van het aantal agrariërs met een hoofdbestaan als zelfstandige in de land- en tuinbouw.

Een andere indicatie voor het definitief al of niet opvolgen op het ouderlijke bedrijf kan wellicht worden gevonden in het genoten onderwijs. Zo is het mogelijk dat zoons met agrarisch onderwijs minder snel alsnog zullen afvloeien dan de zoons zonder agrarisch onderwijs. Voorts kan de aard van het genoten onderwijs een aanwijzing zijn voor de richting waarin de bedrijven zich zullen ontwikkelen.

Ongeveer driekwart van de toekomstige bedrijfshoofden heeft agrarisch dagonderwijs gevolgd. Enkele zoons op bedrijven van akkerbouwers met rundvee volgden in het geheel geen agrarisch onderwijs (ook geen cursussen). Het is opmerkelijk dat een aantal zoons op bedrijven waarop praktisch geen tuinbouw - in het bijzonder fruitteelt - voorkomt, toch de lagere tuinbouwschool in Kapelle en/of de fruitteeltvakschool in Wilhelminadorp volgden. Het best geschoold zijn in het algemeen de zoons op fruitteeltbedrijven. Op de grotere bedrijven en op de bedrijven van uitwonenden is het gevolgde onderwijs door de zoons praktisch uitsluitend landbouwonderwijs; naarmate de bedrijven kleiner zijn werd in het algemeen meer tuinbouw(fruitteelt)onderwijs gevolgd.

§ 2. Bedrijfsbeëindiging (bijlage 13)

In de voorgaande paragraaf bleek reeds dat van de in het blok wonende agrariërs $\pm 34\%$ structureel aflopende bedrijven hebben tegen $\pm 24\%$ van de omwonende en $\pm 13\%$ van de uitwonende agrariërs. Van vrijkomen van grond op een andere manier, nl. doordat jongeren een ander (hoofd)beroep gaan kiezen en grondgebruik gaan afstoten, moet men vooreerst geen grote verwachtingen hebben. Uit het onderzoek blijkt, dat deze gedachte op het tijdstip van de enquête niet leefde of althans niet serieus werd overwogen. Deze mogelijkheid tot vrijkomen van grond kan dan ook grotendeels worden verwaarloosd. Wellicht dat in de toekomst hierin verandering gaat komen, nu de verbindingen naar buiten het gewest zijn verbeterd en nog verder verbeterd zullen worden en de werkgelegenheid in de nabije omgeving van het gebied toeneemt (Vlissingen, Terneuzen). Bovendien zullen de mogelijkheden om uit recreatie een inkomen te behalen toenemen. Zo bleek bij de enquête dat er al een enkele agrariër camping-faciliteiten bood en de belangstelling en toeloop de laatste jaren sterk toenamen. Indien men al tot (hoofd)beroepsverandering zou overgaan, hoeft dit evenwel niet tot gevolg te hebben dat er cultuurgrond voor agrariërs vrijkomt; men kan het aanhouden en de landbouw als nevenberoep uitoefenen, de mogelijkheid is bovendien aanwezig dat tevens grond aan agrarisch gebruik wordt onttrokken.

Rest voor vrijkomen van cultuurgrond praktisch alleen de bedrijfsbeëindiging van oudere bedrijfshoofden die geen opvolger hebben. Het bleek reeds dat deze voornamelijk onder de agrariërs met kleinere bedrijven moeten worden gezocht en onder de niet-agrariërs (C- en D-groepen). Hoewel de meerderheid van de 37 geënquêteerde agrariërs met structureel aflopend grondgebruik te kennen gaf ter gelegenheid van de ruilverkaveling of reeds vóór de ruilverkaveling het bedrijf te willen beëindigen, waren er ook een aantal die nog wel dachten na ruilverkaveling een bedrijf te exploiteren. Gezien de tijd die er met de uitvoering van de ruilverkaveling gemoeid zal zijn, is aan te nemen dat ook zij niet meer zullen hoeven te worden toegedeeld; misschien wel in eigendom, maar niet in effectief gebruik van de grond. Hoeveel grond bij bedrijfsbeëindiging betrokken zal zijn blijkt uit tabel 6.

Tabel 6

AFLOPEND GRONDGEBRUIK (enquête)

	Agrariërs				Alle grondgebruikers			
	inwo- nend	omwo- nend	uitwo- nend	to- taal	inwo- nend	omwo- nend	uitwo- nend	to- taal
Aantal bedrijven	67	63	38	168	70	72	39	181
W.v. struct. aflopende Opp.1) in het blok	22	12	3	37	24	18	4	46
in gebruik	685	341	144	1170	695	398	145	1238
W.v. op aflopende bedrijven	139	40	15	194	145	81	16	242
Tot. opp. 1) in gebruik	731	1265	1022	3018	741	1372	1025	3138
W.v. op afl. bedr.	146	122	58	326	152	176	61	389

1) In ha volgens enquête.

Ongeveer een vijfde van de cultuurgrond in het blok is momenteel in gebruik bij bedrijfshoofden met structureel aflopend grondgebruik. Er is dus alle kans dat deze grond vóór of bij de ruilverkaveling vrijkomt. Bovendien zou van de grond buiten het blok in gebruik nog ongeveer 8% vrij kunnen komen, waarmee wellicht valt uit te ruilen met om- en uitwonende gebruikers van grond in het blok met structureel niet-aflopend grondgebruik. In het totaal zou, wanneer alle bedrijfshoofden met structureel aflopend grondgebruik het grondgebruik zouden beëindigen - gezien de steekproef - ruim 1100 ha vrij kunnen komen, waarvan ruim 700 ha in het blok.

De vrijkomende grond zal echter niet volledig "aan de markt" komen. Ongeveer 120 ha zal worden toegevoegd aan bedrijven van familieleden van de bedrijfshoofden die het bedrijf gaan beëindigen en een ongeveer even groot deel zal terugvallen aan de eigenaren-verpachters.

Tabel 7

BESTEMMING VAN DE GROND DIE KAN VRIJKOMEN (enquête)

Bestemming van de grond	Oppervlakte in het blok			Oppervlakte totaal		
	eigen- dom	pacht	to- taal	eigen- dom	pacht	to- taal
Bepaald:						
Krijgt niet-agrarische bestemming	9	-	9	12	4	16
Wordt toegevoegd aan bedrijven van familie	12	28	40	14	32	46
Valt terug aan eigenaar	.	37	37	.	90	90
Totaal bepaald	21	65	86	26	126	152
Nog vaag:						
Afstand aan S.B.L. 1)	10	26	36	31	30	61
Komt te koop	65	.	65	92	.	92
Nog onbekend	29	24	53	46	38	84
Alle bestemmingen	125	115	240	195	194	389

1) Al dan niet via O.- en S.-regeling.

Hoe groot de oppervlakte grond die de Stichting Beheer Landbouwgronden zal kunnen verwerven in totaal zal zijn, valt niet te ramen. Voor ongeveer 100 ha werd direct door de bedrijfshoofden aan deze manier van afstand doen van de grond gedacht, al dan niet via de Ontwikkelings- en Saneringsregeling. Gezien echter de veel grotere oppervlakte (van ongeveer 200 ha) die te koop zal worden aangeboden en de ongeveer 150 ha waarvan men nog niet weet hoe hiervan afstand te doen, lijken er zeker wel mogelijkheden aanwezig een belangrijk deel van de grond die vrij zal komen te kunnen verwerven. Dit is uiteraard ook afhankelijk van de aankoopprijs die de Stichting Beheer Landbouwgronden kan bieden. Blijkens een rapport x) over grondprijzen en bedrijfsopvolging in het boerenbedrijf is de prijs van boerderijen en van los bouwland in Zeeland recent binnen drie jaar (1962 - 1965) ruim verdubbeld.

x) Rapport van de Commissie voor bedrijfsopvolgingsproblemen van de Zeeuwse Christelijke Boeren- en Tuindersbond: "Grondprijzen en bedrijfsopvolging", 1966.

Het aflopende karakter van de bedrijven zonder opvolger blijkt in het algemeen ook reeds uit het grote aantal verkleiningen van deze bedrijven in de laatste vijf jaar. Slechts in een enkel geval heeft men het bedrijf, waarvoor geen opvolger in eigen kring is, nog recent vergroot.

§ 3. Wat uitwonenden gaan doen en zouden willen doen met hun grond in het blok (bijlage 14)

Terwijl de uitwonenden gemiddeld 18% van hun grond als grasland gebruiken, is van hun grond in het blok 72% grasland. In het algemeen geldt, dat naarmate men op grotere afstand van het blok woont, de grond die men in het blok gebruikt voor een groter deel uit grasland bestaat. In vele gevallen heeft men de bedrijfsvoering aangepast aan de omstandigheid dat deze grond niet anders dan als grasland is te gebruiken. Tot afstoten van deze grond heeft dit waarschijnlijk zelden geleid. Wel is deze grond vaak in de eigen familiekring van gebruiker gewisseld, b.v. door verpachten of pachtoverdracht aan een - meestal jonger - familielid met "landhonger", door overdracht van gebruik van vader die bleef doorboeren aan een reeds zelfstandige zoon, door overdracht van broer aan broer, e.d. Vaak gebeurt dit zonder dat deze wisseling van gebruiker officieel wordt geregistreerd.

Een groot aanbod van gronden in De Poel door uitwonenden met structureel niet-aflopend grondgebruik is op het eerste gezicht niet te verwachten. Slechts 5 à 6% van hen gaf te kennen ter gelegenheid van ruilverkaveling hun grond in het blok (voornamelijk pachtgrond) te zullen afstoten. Dat men er in het algemeen weinig voor voelt eigendomsgrond in het blok af te stoten zal zeker verband houden met het in de voorafgaande paragraaf reeds gesignaleerde, nl. de recente verdubbeling van de prijzen van boerderijen en los bouwland in dit gewest. Verdere stijging van de grondprijzen is zeker niet uitgesloten. Als factoren daarvoor zijn te noemen:

- a. de sterke inflatie;
- b. de hoge prijzen voor goede grond in de ons omringende landen (op Zuid-Beveland werd ook recent nog door Belgen grond gekocht);
- c. de bedragen die openbare lichamen betalen voor grond;
- d. het verantwoord achten van hoge grondprijzen bij uitbreiding van de bestaande bedrijven, waardoor b.v. een betere benutting van de machinecapaciteit mogelijk wordt.

Al met al zijn dit redenen om een afwachtende houding aan te nemen. Het overgrote deel zegt van plan te zijn de grond in het blok, hetzij pachtgrond of eigendomsgrond, aan te houden. Wel zal daarbij in vele gevallen geprofiteerd worden van gunstiger omstandigheden na ruilverkaveling door de grond een andere bestemming te geven: meer dan twee derde (69%) van het aantal uitwonenden met grasland in het blok gaat dit grasland na ruilverkaveling omzetten in bouwland. Nog geen 15% van de uitwonenden is van plan het grasland in het blok als grasland te blijven gebruiken. Vooral de agrariërs met melkvee en mestvee hebben plannen hun grond in het blok te scheuren, in het bijzonder zij die daar een kleine oppervlakte grasland hebben liggen. De akkerbouwers zonder rundveestapel van enige omvang, maar met grasland in De Poel, zijn unaniem van plan dat grasland - dat momenteel zeer extensief wordt gebruikt - te scheuren. De fruitkwekers en de agrariërs met een gemengd akkerbouw-fruitteeltbedrijf zullen praktisch allen hun grond in het blok met fruit inplanten, voor zover het nog geen aanplant is.

Getracht is via de enquête erachter te komen wat voor uitwonenden het grondgebruik in het blok betekent en hoe zij tegenover dit grondgebruik staan. Naast de vraag welke plannen zij hebben met deze grond is ook gevraagd wat men het liefste met deze grond zou willen doen, los van mogelijke beperkingen waaraan men momenteel is onderworpen.

In het algemeen bestaat niet veel verschil tussen plannen en gewenste wensen. De verschillen bestaan hoofdzakelijk daarin, dat men graag de grond bijeen wil krijgen en de grond in het blok wil ruilen voor grond dichterbij huis.

Het aantal uitwonenden dat, liever dan de plannen uitvoeren die hun nu voor ogen staan, de grond in het blok zou willen afstoten, is niet groot (1%). Ongeveer 9% van het aantal uitwonenden zou het liefst van deze grond af willen en opmerkelijk is dat het in hoofdzaak bedrijfs- hoofden zijn die momenteel reeds aan fruitteelt doen. Wanneer zij zich concentreren op fruitteelt biedt het in gebruik hebben van een kavel veraf, die niet bij de aanplant is gelogen, onvoldoende perspectief om hiermee hun fruitteeltbedrijf uit te breiden. Een aantal akkerbouwers daarentegen die tevens rundvee mesten en die van plan zijn de grond in De Poel af te stoten, zouden deze evenwel nog liever willen ruilen voor grond dichterbij huis. Dit laatste zou trouwens 89% van alle uitwonenden willen.

Van de kleine minderheid agrariërs die plannen heeft hun grasland in het blok als grasland aan te houden, is er nog een aantal dat dit toch liever zou scheuren. Van hen die hun grond in het blok willen aanhouden, wil uiteindelijk niet meer dan 12% na ruilverkaveling toch weer grasland terughebben. Onder de agrariërs die melken en niet mesten is er in verhouding geen grotere animo om grasland in het blok te behouden dan onder hen die alleen mesten; de grond ligt toch te ver af om er melkvee te laten lopen.

Terwijl het voornamelijk pachters van gronden in het blok zijn die van plan zijn deze grond af te stoten, leeft de wens dit te doen meer onder eigenaars-gebruikers. Onder de niet-in-het-blok-wonenden die behuist pachten, ook hun grond in het blok, is de mogelijkheid deze grond af te stoten afhankelijk van de medewerking van de eigenaren. De wens daartoe werd echter in deze categorie maar door een enkeling geuit.

§ 4. De belangstelling voor verplaatsing naar de nieuwe polders (bijlagen 15 en 16)

Een van de doeleinden van de ruilverkaveling is een zo goed mogelijk resultaat te bereiken voor wat betreft de ontwikkelingsmogelijkheden van de bedrijven die in het plan van toedeling overblijven. Met het doel bestaande bedrijven te kunnen vergroten tot een meer economisch verantwoorde omvang, genieten gegadigden uit een ruilverkavelingsgebied een zekere voorrang voor overplaatsing naar domeingronden. Het gehele bedrijf - grond en gebouwen - dient ter beschikking van de ruilverkaveling te komen. In het algemeen zal het toe te wijzen domeinbedrijf in de nieuwe polders ten hoogste een derde groter kunnen zijn dan de in te leveren oppervlakte (eigendom en veilige pacht).

Hoewel het niet mogelijk is met de ter beschikking staande gegevens de mogelijke kandidaten voor verplaatsing naar de nieuwe polders te "screenen", kan toch wel een indruk worden gegeven van de mate waarin gebruikers van grond in het blok min of meer serieus kandidaat voor een "domeinbedrijf" zijn. In het algemeen blijkt onder de niet-in-het-blok-wonenden iets meer belangstelling hiervoor te bestaan dan in het gebied zelf. Dit zou als oorzaak kunnen hebben dat vele inwonenden reeds weten geen kansen te hebben en daarom geen aandacht meer hieraan schenken. Zo is b.v. in zeer veel gevallen de oppervlakte die men in staat is in te leveren, te klein - ondanks de mogelijkheid om ginds meer grond dan ingeleverd wordt te verkrijgen - om aan de minimumbedrijfs grootte te komen. Deze is afhankelijk van het type van het bedrijf waarnaar wordt gedongen.

Een aantal agrariërs heeft al eens gesolliciteerd naar een bedrijf in de nieuwe polders, maar zou dit nu niet meer doen. Opmerkelijk is dat onder hen verscheidenen daarbij aan een gemengd bedrijf dachten, terwijl onder hen, die thans nog belangstelling voor een domeinbedrijf hebben slechts een enkeling nog aan een gemengd bedrijf denkt. Overigens vallen de belanghebbenden bij een gemengd bedrijf allen door de primaire voorwaarden voor een dergelijk bedrijf reeds zonder meer af. Belangstelling voor een domeinbedrijf zeggen ongeveer 16% van de inwonenden, 22% van de omwonenden en 8% van de uitwonenden te hebben. Hieromtrent is tussen de deelgebieden weinig verschil; opmerkelijk is dat, terwijl toch de melkveehouderij er van belang is, de in 's-Heer Abtskerke wonenden unaniem voor een akkerbouwbedrijf belangstelling hebben. Van enkele gebruikers van grond in het blok is een sollicitatie (voor een akkerbouwbedrijf) in behandeling.

Bij confrontatie van het aantal belangstellenden met enkele essentiële voorwaarden voor overplaatsing blijkt een derde reeds direct hieraan niet te voldoen. Volgens de thans geldende voorwaarden zullen o.m. worden uitgegeven akkerbouwbedrijven, die minstens 20 ha groot zijn, gemengde bedrijven die minstens 25 ha groot zijn en fruitteeltbedrijven die minstens $6 \frac{3}{4}$ ha groot zijn. Gezien de beperking dat het toe te wijzen bedrijf ten hoogste een derde groter kan zijn dan de in te leveren oppervlakte, zijn velen hierdoor reeds uitgeschakeld. Anderzijds moet rekening gehouden worden met het feit dat landelijk gezien de financiële positie van de gegadigden vaak het struikelblok voor het verwerven van een domeinbedrijf vormt en dat het onderhavige gebied hierop zeker geen uitzondering zal vormen. Daar hierover geen concrete feiten bekend zijn kan men uitgaan van de stelling dat de helft van het aanvankelijke aantal gegadigden hiertoe financieel niet in staat zal zijn. Er zou dan van de in- en omwonenden, zowel als van de uitwonenden + 5% overblijven die een goede kans maakt in aanmerking te komen voor een domeinbedrijf. Onder hen zijn er enkelen die een fruitteeltbedrijf willen, de overigen hebben belangstelling voor akkerbouwbedrijven, terwijl zij momenteel tevens rundvee melken en/of mesten. Het akkerbouwbedrijf wordt kennelijk meer geambieerd dan het huidige gemengde bedrijf. Dit stemt overeen met wat in de voorafgaande paragraaf bleek, nl. dat de niet-in-het-blok-wonenden in meerderheid het liefste hun grasland in het blok willen scheuren.

Gezien de steekproef kan de conclusie zijn dat maximaal 25 van de 668 gebruikers van grond in het blok "serieus gegadigde" voor een domeinbedrijf zijn. Zij zouden te zamen maximaal 700 à 800 ha cultuurgrond kunnen inbrengen, waarvan de helft in het blok ligt. Voor twee derde bestaat deze inbreng uit pachtgrond.

§ 5. R e s u m é

Van de agrariërs met grond in het blok heeft 22 tot 26% geen opvolger, van de inwonenden zelfs 34%. De kans dat er zelfstandige bedrijven zullen bijkomen of aflopende bedrijven toch door vreemden zullen worden voortgezet is, gezien het aantal opvolgers, niet groot.

De grondgebruikers met structureel niet-aflopende bedrijven zullen bij ruilverkaveling worden toegedeeld, voor zover zij niet ter gelegenheid van de ruilverkaveling het grondgebruik willen beëindigen, van hun grond in het blok afstand willen doen (uitwonenden) of worden overgeplaatst naar domeinbedrijven.

Tabel 8

RAMING VAN HET AANTAL AGRARIËRS DAT ZAL WORDEN TOEGEDEELD (enquête)

	Agrariërs		
	in- en omwonen-	uitwonenden	totaal
Aantal momenteel	130	38	168
Aantal met struct. niet-afl. grondgebruik	96	35	131
Van wie bij r.v.k. grondgebruik willen beëindigen of in het blok afstoten	3	2	5
Aantal dat zal moeten worden toegedeeld behoudens overplaatsing 1)	93	33	126
Aantal dat "serieus kandidaat" is voor overplaatsing 1)	7	1	8

1) Naar een domeinbedrijf.

Het aantal agrariërs dat, hoewel geen aflopend grondgebruik hebbend, toch niet zal behoeven te worden toegedeeld, zal waarschijnlijk niet groot zijn; het laat zich op grond van de enquêtegegevens aanzien dat het in het totaal voor het blok niet veel meer dan een zestal uitwonenden zal bedragen. Toch zou dit aantal te zijner tijd kunnen meevallen. In het algemeen zal men niet gauw geneigd zijn te zeggen, dat men deze grond eigenlijk wel kan missen en dat men bereid is er afstand van te doen. Het zal ook sterk afhangen wat er tegenover kan worden gesteld. Samen-gevat betekent dit, dat van het totaal aantal van 493 agrariërs, die momenteel grond in het blok gebruiken, er ongeveer een 380 (waaronder 140 omwonenden en 100 uitwonenden) zouden moeten worden toegedeeld. Dit aantal kan nog verminderen door verplaatsing naar een domeinbedrijf. Als "serieus gegadigde" voor een domeinbedrijf kunnen, gezien de steekproef, ongeveer 25 agrariërs die grond in het blok gebruiken, worden beschouwd, waaronder 3 uitwonenden.

HOOFDSTUK IV

VERANDERINGEN IN BEDRIJFSTYPE EN BEDRIJFSVOERING

Naast de veranderingen in het aantal grondgebruikers en in de omvang van hun grondgebruik zijn voor de ruilverkaveling ook van betekenis de veranderingen in de aard van het grondgebruik. Wanneer de bedrijfshoofden hun bedrijf willen ontwikkelen in de richting van melkveehouderijbedrijven, dan worden aan het ruilverkavelingsplan andere eisen gesteld dan wanneer men het bedrijf wil ontwikkelen in de richting van de fruitteelt.

Ten einde de richting van de ontwikkelingen te kunnen onderkennen is allereerst nagegaan welke veranderingen zich op de bedrijven hebben voltrokken in de jaren 1959 tot en met 1964. Vervolgens wordt behandeld welke veranderingen de bedrijfshoofden van plan zijn in de toekomst aan te brengen, afgezien van de ruilverkaveling (§ 1).

In hoofdstuk II bleek dat de aard van het huidige grondgebruik in sterke mate samenhangt met cultuurtechnische omstandigheden. In § 2 wordt daarom ingegaan op de vraag welke veranderingen men mag verwachten wanneer in deze omstandigheden door de ruilverkaveling verbetering wordt aangebracht.

Op basis van deze te verwachten veranderingen door verbetering van de cultuurtechnische omstandigheden is in § 3 een raming gemaakt van de oppervlakte grasland in het blok na de ruilverkaveling. In § 4 komen tenslotte nog aspecten betreffende de animo voor samenwerking aan de orde, welke onder meer in het kader van de toedeling van de grond van belang kan zijn.

§ 1. Tot stand gekomen en te verwachten veranderingen in bedrijfstype en bedrijfsvoering afgezien van ruilverkaveling (bijlagen 17 t/m 21)

In deze paragraaf zal eerst aandacht worden geschonken aan de veranderingen die de gebruikers van grond in het blok de periode 1959 - 1964 in hun bedrijfsplan en bedrijfsvoering tot stand hebben gebracht. Daarna zal een indruk worden gegeven van de plannen die er zijn voor de nabije toekomst, afgezien van ruilverkaveling. Om een meer overzichtelijk beeld te geven zijn de veranderingen die zijn of zullen worden aangebracht sterk vereenvoudigd weergegeven en beperkt tot die veranderingen, die een verschuiving in het bedrijfsplan of de bedrijfsvoering hebben veroorzaakt of zullen veroorzaken. Zo zijn b.v. veranderingen als grasland scheuren en gras inzaaien voor ongeveer een zelfde oppervlakte in dezelfde periode op één bedrijf buiten beschouwing gelaten, hetzelfde geldt uiteraard ook voor inplanten en rooien van fruitaanplant.

Bij hantering van dezelfde normen is het mogelijk een inzicht te krijgen in het voorkomen van verschuivingen in het bedrijfstype in genoemde periode. Uit een vergelijking van de bedrijven in 1959 en in 1964 blijkt, dat 10% van de agrariërs zodanige wijzigingen in het bedrijfsplan heeft aangebracht, dat daardoor het type veranderde.

Tabel 9

VERGELIJKING VAN HET BEDRIJFSTYPE IN 1959 EN 1964 (enquête)

Typering	Aantal agrariërs									
	in 1959 1)	in 1964								
		akker- bouw./ melker/ mester	akker- bouw./ melker/ mester/ fruit- kweker	akker- bouw./ mel- ker	akker- bouw./ melker/ fruit- kweker	akker- bouw./ mes- ter	akker- bouw./ mester/ fruit- kweker	ak- ker- bou- wer	akker- bouw./ fruit- kweker	fruit- kwe- ker
Akkerb./melker/ mester	36	32	3	-	-	1	-	-	-	-
Akkerb./melker/ mester/fruitkw.	13	2	9	-	1	-	1	-	-	-
Akkerb./melker	23	-	-	21	1	1	-	-	-	-
Akkerb./melker/ fruitkweker	4	-	-	-	4	-	-	-	-	-
Akkerb./mester	21	-	-	-	-	21	-	-	-	-
Akkerb./mester/ fruitkweker	11	-	-	-	-	2	9	-	-	-
Akkerbouwer	19	-	-	-	-	-	-	16	3	-
Akkerb./fruit- kweker	14	-	-	-	-	-	-	-	13	1
Fruitkweker	27	-	-	-	-	-	-	-	-	27
Alle typen	168	34	12	21	6	25	10	16	16	28

1) Of bij overneming van het bedrijf tussen 1959 en 1964.

De conclusie is dat in de periode 1959 - 1964 slechts geringe verschuivingen hebben plaatsgehad, nl.:

1. afnemning van de melkveehouderij. Geen enkel bedrijfshoofd is met melken begonnen (op een aantal bedrijven is wel het aantal koeien iets uitgebreid), daarentegen heeft wel een aantal het melkvee opgeruimd;
2. het aantal agrariërs dat rundvee mest bleef constant;
3. inkrimping van de oppervlakte grasland; op 2% van het aantal bedrijven werd de oppervlakte uitgebreid en op 20% ingekrompen. Onder hen die grasland scheurden heeft bijna de helft overwogen nog verder daarmee te gaan;
4. het aantal agrariërs dat fruitteelt afstootte is minder geweest dan het aantal dat aan fruitteelt ging doen, waardoor het aantal agrariërs dat fruit teelt iets toenam, evenals het aantal dat min of meer in fruitteelt is gespecialiseerd;
5. wat fruitteelt op akkerbouwbedrijven betreft zijn enerzijds bedrijven met akkerbouw en fruitteelt - voor zover in de grootte veranderingen plaatshadden - alle vergroot, anderzijds is op geen enkel bedrijf in deze groep het fruitteeltareaal ingekrompen en is op de helft van het aantal het areaal uitgebreid;
6. evenveel bedrijven van min of meer gespecialiseerde fruitkwekers werden vergroot als verkleind. Momenteel heeft 36% van de fruitkwekers het bedrijf geheel met fruit beplant, bijna de helft van hen is eerst sinds 1959 min of meer gespecialiseerd fruitkweker geworden.

De bedrijven zijn meer gemengd en meer gemengd geweest dan uit de bedrijfstype-indeling blijkt; zo heeft een aantal agrariërs, dat zo weinig grasland had en/of rundvee hield dat dit in het bedrijfstype anno 1959 niet tot uitdrukking kwam, sindsdien nog het (laatste) grasland gescheurd.

Kenmerkend voor de groep structureel aflopende bedrijven is dat er in genoemde periode wel veranderingen zijn aangebracht, maar dat deze overwegend aanpassingen zijn die reeds wijzen op het aflopende karakter van dit grondgebruik, zoals vrijwillige verkleining van het bedrijfje, inkrimping van de rundveestapel of algehele beëindiging van de melkveehouderij of overige rundveehouderij. Het zijn overwegend jongere bedrijfshoofden geweest die wijzigingen in het teeltplan ten gunste van de fruitteelt hebben doorgevoerd; tot afstoten van grond heeft dit praktisch niet geleid. In gevallen dat het bedrijf werd verkleind betrof het bijna uitsluitend structureel aflopende bedrijven, waarbij de afgestoten grond voor het grootste deel in gebruik kwam bij jongeren. Ongeveer 38% van de bedrijfshoofden jonger dan 50 jaar werd na 1959 bedrijfshoofd op het huidige bedrijf; het valt daarom op dat in verhouding tot de oudere bedrijfshoofden met een opvolger, de jongere wat meer aan aanpassing van het bedrijf hebben gewerkt. Met aanpassing wordt bedoeld: het bedrijf vergroten, boomgaard inplanten, grond egaliseren en/of draineren, verlaaging van loonuitgaven door geen vaste arbeider meer te houden of het aantal te verminderen.

Wat betreft de in 1964 aanwezige plannen voor bedrijfsverandering, zij het volgende opgemerkt. Een deel van de agrariërs (27%) had geen grasland meer en bij 6% bestond het gehele bedrijf uit fruitaanplant. Deze laatste groep bedrijven zal aan het produktieplan, afgezien van uitbreiding en modernisering van de aanplant, weinig meer veranderen. Van de agrariërs die nog grasland in gebruik hadden, was 11% van plan in de nabije toekomst nog grasland te scheuren en ongeveer een zelfde percentage van de bedrijven met fruit had plannen nog fruit aan te planten. Geen van de agrariërs die melkvee hielden en geen mestvee was van plan nog grasland te scheuren. Onder de akkerbouwers met melk- en mestvee, de akkerbouwers met melkvee en de akkerbouwers met mestvee waren er in alle categorieën bedrijfshoofden die nog van plan waren hun fruitteelt uit te breiden. Onder de jongere bedrijfshoofden met plannen waren er in verhouding méér die grasland zullen gaan scheuren en minder die gaan inplanten dan onder oudere met een opvolger. Mogelijk speelt hierbij een rol dat scheuren van grasland voor akkerbouw relatief veel minder hoge investeringen eist dan inplanten met fruit; de jongeren hebben voor dergelijke grote investeringen nog te weinig eigen middelen.

Meer dan vier vijfde (82%) van het aantal agrariërs had geen plannen in de nabije toekomst alsnog veranderingen van betekenis in het bedrijfsplan aan te brengen. Van de bedrijfshoofden met een aflopend bedrijf is dit gemakkelijk te begrijpen. Wat de oorzaken bij de anderen zijn is moeilijker te achterhalen; als voornaamste redenen waarom men niet van plan was veranderingen aan te brengen of, indien men wel degelijke plannen had, waarom veranderingen nog niet waren aangebracht, werden genoemd:

"eenmaal zo gewend, gewoon doorgaan"	door 25%;
"grond momenteel niet geschikt ervoor"	door 19%;
"moeilijkheden zijn van financiële aard"	door 18%;
"kunnen niet meer grond te pakken krijgen"	door 15%;
"afwachten wat de zoons willen"	door 12%;
"ermee wachten tot er ruilverkaveling komt"	door 6%;
"grondruil wil niet lukken"	door 2%;
"mag niet van de eigenaar van de grond"	door 2%;
"door ziekte"	door 1%.

Een kwart van de agrariërs met structureel niet-aflopend grondgebruik wilde het bedrijfsplan maar laten zoals het nu is; deze groep en de groep die liever afwachte tot de voorkeur van de zoons duidelijk wordt, werden in eerste instantie niet door moeilijke omstandigheden van plannen of realisering van plannen afgehouden. Het is tekenend dat degenen die wilden afwachten tot bekend is wat de voorkeur van de mogelijke opvolger is, bijna uitsluitend gemengde bedrijven hebben. Een deel van de agrariërs (vooral met kleine bedrijven) zou het bedrijf willen vergroten, maar kan geen grond hiertoe bemachtigen; vooral onder de inwonenden weegt dit probleem relatief zwaar. Moeilijkheden van financiële aard hebben daarentegen relatief meer hoofden van grotere bedrijven. Enkeligen zien als grootste handicap het niet willen meewerken van de verpachter aan het wijzigen van het bedrijfsplan. Samengevat blijkt, dat de belangrijkste factoren om geen veranderingen aan te brengen zijn, behalve traditionalisme: geen geschikte grond, gebrek aan grond en te geringe financiële middelen. Dit laatste kan uiteraard samenhangen met weerstanden tegen het opnemen van krediet.

§ 2. Veranderingen in bedrijfstype en bedrijfsvoering door ruilverkaveling (bijlagen 22 t/m 29)

a. Veranderingen in bedrijfstype

Bij de enquête is gevraagd hoe agrariërs na ruilverkaveling hun bedrijf denken te gaan exploiteren. Bij een vergelijking van het bedrijf nu en zoals hun dat na ruilverkaveling voor ogen staat -- door een indeling naar bedrijfstype, waarbij het gebruik van het grasland voor melkvee of anderszins vooreerst buiten beschouwing blijft -- denkt de helft van de agrariërs een bedrijf van een ander type dan het huidige te gaan exploiteren. Wanneer de groep fruitkwekers niet wordt meegeteld (omdat het gespecialiseerde fruitteeltbedrijf als het einde in de ontwikkeling van het bedrijfstype in deze streek is te beschouwen) was zelfs 60% van plan het gebruik van hun grond zodanig te wijzigen dat het type van bedrijf erdoor verandert. Dat betekent niet dat de andere bedrijfshoofden geen wijzigingen in het bedrijfsplan zullen aanbrengen. Zo wilden vele agrariërs die een gemengd bedrijf van akkerbouw en veehouderij hebben en willen houden, de oppervlakte grasland verminderen ten gunste van de oppervlakte bouwland.

Bij een indeling van de bedrijven zoals die er na ruilverkaveling waarschijnlijk zullen uitzien, is zoveel mogelijk gerekend met dezelfde normen als bij de indeling naar de toestand in 1964.

De conclusies uit tabel 10 dienen gezien te worden in het licht van een scala van onzekerheden die aan elk antwoord van betrokkenen is verbonden. Doordat het nog jaren zal duren alvorens ruilverkaveling een feit is, kan er in de meningen en plannen nog heel wat veranderen. Dit geldt in het bijzonder voor het maken van plannen om fruit aan te planten. Zo is het een bekend feit dat als gevolg van financieel slechte uitkomsten in enkele opeenvolgende jaren, minder wordt aangeplant dan in winters volgend op financieel normale of goede jaren. Wat de betrokkenen hebben uitgesproken met betrekking tot hun toekomstige bedrijfsplan moet dan ook meer naar de strekking dan naar de inhoud worden gewaardeerd.

Tabel 10

VERGELIJKING VAN HET BEDRIJFSTYPE IN 1964 EN NA RUILVERKAVELING (enquête)

Typering 1964	Aantal agrariërs met structureel niet-aflopend grondgebruik dat na ruilverkaveling wordt							
	to- taal	vee- hou- der	akker- bouw./ veeh.	akker- bouw./ veeh./ fruit- kweker	akker- bou- wer	akker- bouw./ fruit- kweker	fruit- kwe- ker	bol- len kwe- ker
Akerb./veehouder	67	3	31	-	31	2	-	-
Akerb./veehouder/ fruitkweker	23	-	1	4	11	6	1	-
Akerbouwers	8	-	-	-	6	1	-	1
Akerb./fruitkw.	13	-	-	-	1	6	5	1
Fruitkwekers	20	-	-	-	-	-	20	-
Alle typen	131	3	32	4	49	15	26	2

1. Na ruilverkaveling kan een klein aantal gespecialiseerde veehouders voorkomen (ongeveer 2 à 3 % van het totaal aantal agrariërs). Te verwachten is dat gespecialiseerde veehouderijbedrijven uitsluitend zullen ontstaan uit de huidige gemengde bedrijven met melkvee en zonder fruitteelt. Opmerkelijk is dat er in 's-Heer Abtskerke geen belangstelling bleek te zijn voor dit bedrijfstype.
2. Het aantal gemengde bedrijven van akkerbouw en veehouderij kan tot minder dan de helft verminderen, hoofdzakelijk doordat veel bedrijfs-
hoofden in deze groep bij ruilverkaveling alle grasland willen omzet-
ten in bouwland en het rundvee opruimen. Toch kan na ruilverkaveling
nog ongeveer een kwart van het totale aantal bedrijven tot deze groep
behoren.
3. De groep gemengde bedrijven van akkerbouw, veehouderij en fruitteelt,
in 1964 ongeveer 17% van alle bedrijven uitmakend, zal waarschijnlijk
uiteenvallen. Na ruilverkaveling is niet te verwachten dat tot deze
groep meer dan omstreeks 3% van de bedrijven zal behoren. Te verwach-
ten is dat op meer dan de helft van het aantal bedrijven in deze groep
de huidige combinatie van drie bedrijfsonderdelen teruggebracht wordt
tot maar één produktietak, meestal de akkerbouw. Interessant is dat
zovelen in deze groep die aan fruitteelt doen, hiermee willen ophouden
en gespecialiseerd akkerbouwer willen worden.
4. In 1964 was de groep akkerbouwbedrijven de kleinste categorie, na ruil-
verkaveling zou het verreweg de grootste kunnen zijn, bijna het dubbele
van het aantal te verwachten fruitteeltbedrijven. Dit zou niet alleen
zijn oorzaak kunnen vinden in de ontmenging van gemengde bedrijven van
akkerbouw en veehouderij ten gunste van de akkerbouw, maar ook doordat
bedrijfshoofden met akkerbouw, veehouderij en fruitteelt gaan ontmengen
ten koste van de fruitteelt. Het is duidelijk dat vooral uitwonenden
als het ware zitten te wachten op ruilverkaveling om van hun grasland
bouwland te maken; van hen denken relatief de meesten gespecialiseerde
akkerbouwers te gaan worden.

Tabel 11

BEDRIJFSTYPE VOOR EN NA RUILVERKAVELING (enquête)

	In- en omwonenden			Uitwonenden			Alle agrariërs		
	voor	bij 1)	na	voor	bij 1)	na	voor	bij 1)	na
	ruilverkaveling								
Veehouder	-	-	3	-	-	-	-	-	3
Akkerb./veehouder	57	46	24	23	21	3	80	67	52
Akkerb./veeh./fruitkw.	21	17	3	7	6	1	28	23	4
Akkerbouwer	12	4	29	4	4	20	16	3	49
Akkerb./fruitkweker	14	11	12	2	2	3	16	13	15
Fruitkweker	26	18	23	2	2	3	28	20	26
Bollenkweker	-	-	2	-	-	-	-	-	2
Totaal	130	96	96	38	35	35	168	131	131

- 1) Met structureel niet-aflopende bedrijven, afgezien van eventuele veranderingen in bedrijfstype tot er ruilverkaveling komt.
5. Dat de groep gemengde bedrijven van akkerbouw en fruitteelt in verhouding praktisch even groot kan blijven, zou het gevolg kunnen zijn enerzijds van een toeneming doordat op bedrijven de fruitteelt een plaats of een grotere plaats gaat innemen, anderzijds van een afnemng doordat bedrijven zich ontwikkelen tot gespecialiseerde fruitteeltbedrijven. Naarmate de ruilverkaveling langer op zich zal laten wachten wordt de kans groter dat deze groep in aantal zal afnemen, doordat bedrijfs- hoofden die dit type van bedrijven denken te gaan exploiteren, hetzij toch voor een akkerbouwbedrijf zullen kiezen, hetzij voor een fruitteeltbedrijf. Vooral jongeren in deze groep denken aan ontmengen en specialiseren. Het is dan ook mogelijk dat de tijd meer in het voordeel werkt van een verdergaande ontmenging dan uit de cijfers blijkt. Dit geldt trouwens voor alle groepen waarin nog plannen zijn na ruilverkaveling een gemengd bedrijf (hoe dan ook) te exploiteren.
6. Momenteel is 17% van de agrariërs min of meer gespecialiseerd fruitkweker, na ruilverkaveling zou dat ongeveer 20% kunnen worden. Het gespecialiseerde fruitteeltbedrijf is een eindfase in de ontwikkeling van het bedrijfstype, geen enkele fruitkweker wil (weer) een andere bedrijfstak aantrekken.
7. Enkele bedrijfshoofden uit 's-Gravenpolder willen het bedrijf ontwikkelen tot een gespecialiseerd bollenbedrijf. Gladiolen worden in deze streek algemeen geteeld, maar de betrokkenen hebben reeds hoofdsoorten bollen in het teeltplan en willen het areaal daarvan opvoeren.

b. De vermindering van het aantal agrariërs met veehouderij

In de voorafgaande paragraaf bleek, dat in het recente verleden jongere bedrijfshoofden in verhouding méér aan een rationele aanpassing van het bedrijf hebben gedaan dan de oudere maar dat wat het scheuren van grasland betreft tussen beide groepen geen verschil valt te constateren. Ook bij ruilverkaveling is het niet zo, dat jongeren relatief méér denken aan scheuren en vaker van het rundvee af willen. Wel valt op dat van de agrariërs die na ruilverkaveling nog grasland willen exploiteren vooral de jongeren (jonger dan 40 jaar) dit grasland alleen willen gebruiken om melkvee te houden.

Tabel 12

AGRARIËRS MET RUNDVEEHOUDERIJ IN 1964
EN NA RUILVERKAVELING (enquête)

	Percentage agrariërs met veehouderij			
	momenteel		na ruilverkaveling	
	totaal	waarvan met melkvee	totaal	waarvan met melkvee
In 's-Heer Abtskerke	90	75	47	47
In Nisse	58	42	11	11
In 's-Gravenpolder	34	21	22	17
In Abbekinderen	17	0	0	0
Inwonenden	54	39	27	24
Omwonenden	67	49	35	24
Uitwonenden	79	42	26	11
Alle grondgebruikers	64	43	30	21

Een en ander kan belangrijke gevolgen hebben. Terwijl momenteel een meerderheid van de agrariërs uit Nisse ook veehouder is, valt te verwachten dat er na ruilverkaveling nog slechts enkelen van hen rundvee zullen houden. In 's-Gravenpolder, waar nu nog een derde rundvee van enige betekenis houdt, zou dit weleens niet veel meer dan een vijfde kunnen zijn. Hoewel in 's-Heer Abtskerke het aantal even sterk kan teruglopen, nl. van 90% tot 47%, ziet het er naar uit dat in dit deelgebied na ruilverkaveling nog ongeveer 58% van alle agrariërs met veehouderij in het blok zal wonen. De niet-agrariërs met grondgebruik in het blok, momenteel nog qua aantal ongeveer 16% uitmakend van het totale aantal gebruikers van grond in het blok, zouden overwegend van plan zijn bij ruilverkaveling het grondgebruik te beëindigen. Een kleine groep uit deze bedrijven zou dan overblijven, hoofdzakelijk veehandlaren die grasland nodig hebben om er hun handelsvee op te weiden.

c. De redenen voor het al dan niet aanbrengen van veranderingen

Van de agrariërs met structureel niet-aflopend grondgebruik denken velen bij ruilverkaveling het bedrijfsplan te wijzigen. De kleine groep agrariërs die het gemengde bedrijf zou willen omzetten in een gespecialiseerd melkveehouderijbedrijf, noemt vooral als redenen dat melken in verhouding niet slecht betaald wordt en het beter boeren is met goed grasland dan met middelmatig bouwland. Degenen die een gemengd bedrijf van akkerbouw en veehouderij willen voortzetten voeren daarvoor aan: "dat de rundveemesterij een goede combinatie vormt met akkerbouw"; "dat de rundveemesterij niet slecht lonend is op een gemengd bedrijf"; "goedkoop ruwvoer van akkerbouwprodukten"; "dat door het rundvee er 's winters werk is op een dergelijk bedrijf"; "dat melken tegenwoordig lonend is en geregeld handgeld geeft"; "dat het bedrijf te klein is voor iets anders (liever groter gespecialiseerd akkerbouwbedrijf)"; "dat een gemengd bedrijf betere risicospreiding geeft".

De velen die willen overgaan tot de exploitatie van een gespecialiseerd akkerbouwbedrijf noemen als motieven:

"dat akkerbouw meer opbrengt dan grasland, vooral meer dan de vee-weiderij";

"met dezelfde machines is meer lonend te werken op een vergroot bouwlandareaal";

"rundvee geeft te veel werk";

"door rundvee altijd aan huis gebonden".

Degenen die akkerbouwer willen blijven of willen gaan combineren met fruitteelt, noemen als reden dat het bedrijf anders een te laag inkomen oplevert en de combinatie een goede risicospreiding geeft. De fruitkwekers die reeds een gespecialiseerd bedrijf hebben, zien dit als reden om geen veranderingen meer aan te brengen. Overgaan op glastuinbouw wordt praktisch niet als mogelijkheid gezien. Dat deel van de akkerbouwers-fruitkwekers dat na ruilverkaveling een geheel gespecialiseerd fruitteeltbedrijf gaat voeren, ziet dit in het algemeen voor een klein bedrijf als de beste oplossing en heeft vertrouwen dat kwaliteitsfruit goed lonend te telen zal blijven.

De groep agrariërs die na ruilverkaveling voor het eerst in enige omvang fruit wil gaan telen is zeer klein. Aan de andere kant is er ook een aantal agrariërs dat thans fruitteelt van enige omvang heeft en van plan is de fruitteelt af te stoten. Het aantal agrariërs dat na ruilverkaveling fruitteelt van enige omvang zal hebben zal waarschijnlijk alleen onder de omwonenden relatief zowel als absoluut toenemen. Dat wil niet zeggen dat b.v. in het blok de oppervlakte fruitteelt niet zal toenemen. Er zullen immers o.m. verschuivingen in de richting van een gespecialiseerd fruitteeltbedrijf voorkomen, zij het wel belangrijk minder dan naar een gespecialiseerd akkerbouwbedrijf. Als voornaamste redenen om de fruitteelt niet aan te trekken of uit te breiden worden genoemd:

"voelt niet voor fruitteelt";

"moet je verstand van hebben";

"al eens geprobeerd maar mislukt";

"gaat niet samen met andere bedrijfstakken";

"dan moet je specialiseren";

"zou het werk niet aankunnen, vergt te veel tijd";

"opvolger ziet er geen perspectief in".

In de meeste gevallen bleek de belangstelling voor het aantrekken van fruitteelt zo gering te zijn, dat een vraagstuk als financiering van aanplant niet eens aan de orde werd gesteld.

d. Veranderingen in bedrijfstype en bedrijfsvoering en de vermogensbehoefte

Ongeveer de helft van het totaal aantal agrariërs met structureel niet-aflopend grondgebruik zal waarschijnlijk bij ruilverkaveling dermate veranderingen in het bedrijfsplan aanbrengen dat - bij de gehanteerde indeling naar bedrijfstype - het bedrijf tot een ander type gaat behoren. Niet meer dan omstreeks 4% van de agrariërs zal wellicht na ruilverkaveling in een produktierichting gaan die zij tot nu toe niet hadden. De grote meerderheid gaat daarentegen produktierichtingen afstoten met tegelijkertijd uitbreiding van de overblijvende of een van de overblijvende produktierichtingen. Een waagstuk is het dan ook in het algemeen niet voor hen, daar zij reeds vertrouwd zijn met wat blijft en het bedrijfsplan en de bedrijfsvoering alleen moeten aanpassen.

Van degenen die zodanige veranderingen gaan aanbrengen dat daardoor het bedrijfstype verandert, is er dan ook maar een klein deel dat in verband hiermede een raming heeft gemaakt of laten maken van het benodigde kapitaal (11%). Meer dan driekwart vond dit overbodig omdat zij uit de praktijk van het eigen bedrijf reeds voldoende weten wat er aan deze veranderingen vastzit. Iemand die een gemengd akkerbouw-veehouderij-bedrijf gaat wijzigen in een gespecialiseerd akkerbouwbedrijf zal zich in het algemeen geen zorgen hoeven te maken over de extra kapitaalbehoefte. De stal kan met weinig kosten omgebouwd worden om eventueel meer berging voor de werktuigen en machinerieën te krijgen. De opbrengst bij verkoop van de rundveestapel zal de eventuele noodzakelijke uitbreiding van het werktuigen- en machinepark vergemakkelijken. Een andere reden waarom men zich hierover weinig zorgen maakt is, dat men de voorgenomen veranderingen in het bedrijfsplan wil uitsmeren over enige jaren en geleidelijk aan wil komen tot het nieuwe bedrijfsplan.

Meer dan 69% van hen die het bedrijfsplan gaan wijzigen, ziet dan ook geen financieringsmoeilijkheden voor de overschakeling op het nieuwe bedrijfsplan omdat er geen grote ingreep zal plaatshebben en daardoor geen bijzondere kapitaalbehoefte aan de dag zal treden. Zo geeft de meerderheid van degenen die het bedrijf graag willen vergroten bij ruilverkaveling sterk de voorkeur aan bijpachten, want wanneer in grond moet worden geïnvesteerd, komen juist de financieringsproblemen. Zoals uit bijlage 29 blijkt wil twee derde van de agrariërs die het bedrijf gaan wijzigen bij ruilverkaveling overgaan naar een gespecialiseerd akkerbouwbedrijf. Slechts een kleine minderheid van deze bedrijven zal daarbij zware investeringen in machines gaan doen. Niet voor niets werd door bijna twee derde van de agrariërs die het bedrijfsplan gaan wijzigen ten gunste van de akkerbouw als reden genoemd (bijlage 25) dat - gezien zij toch reeds de meeste of alle machines ten behoeve van een akkerbouwbedrijf hebben - uitbreiding van de akkerbouw de kosten alleen maar kan drukken en het (bedrijfseconomische) resultaat verhogen. Men krijgt de indruk dat degenen die wel kapitaal voor de verwezenlijking van hun plannen nodig hebben de omschakeling geleidelijk aan willen doorvoeren; zij denken het uit eigen middelen te kunnen financieren door gelijktijdig het vee te verkopen en bij de Boerenleenbank aan te kloppen voor een lening.

Het is wel duidelijk dat in het algemeen slechts in de fruitteelt investeringen van belang zullen worden gedaan. Reeds bleek dat de grote meerderheid van de agrariërs bij ruilverkaveling het bedrijf wil wijzigen ten gunste van de akkerbouw, zodat maar een kleine groep (met name toekomstige fruitkwekers) financieringsproblemen denkt te krijgen.

§ 3. Raming van de oppervlakte grasland in het blok na ruilverkaveling (bijlage 30)

Momenteel is - zoals blijkt uit tabel 13 - bijna 40% van de oppervlakte cultuurgrond in het ruilverkavelingsgebied in gebruik als grasland. Voor wat betreft de verhouding grasland-overige cultuurgrond bestaan er grote verschillen tussen de onderscheiden deelgebieden en de uitwonenden.

Op grond van de beschikbare gegevens is gepoogd in deze paragraaf, uitgaande van de huidige situatie, een raming te maken van de wijzigingen die er in de verhouding grasland-overige cultuurgrond zullen plaatshebben als gevolg van ruilverkaveling. Met het verlies van cultuurgrond dat bij elke ruilverkaveling voorkomt en wellicht in de onderhavige ruilverkaveling in verhouding meer dan elders van betekenis zal zijn, kon hierbij geen rekening worden gehouden.

Momenteel is ongeveer 84% van de oppervlakte grasland in het blok in gebruik bij agrariërs met structureel niet-aflopend grondgebruik. Een aantal van hen gaf te kennen bij ruilverkaveling al hun grasland te willen omzetten in bouwland; hierbij zou in het blok reeds ongeveer 800 ha zijn betrokken. Voorts wil een aantal agrariërs niet alle grasland wegdoen, maar wel het areaal verminderen ten gunste van het bouwland; hierbij zou nog een 170 ha gemoeid zijn. Door deze veranderingen alleen al zou de verhouding grasland-overige cultuurgrond geheel anders komen te liggen.

Ongeveer 16% van de oppervlakte grasland in het blok is momenteel in gebruik bij bedrijfshoofden met een structureel aflopend bedrijf. Aangenomen kan worden dat zij bij ruilverkaveling, die nog vele jaren op zich zal laten wachten, niet meer hoeven te worden toegedeeld omdat zij het bedrijf hebben beëindigd en deze grond inmiddels of ter gelegenheid van ruilverkaveling in andere handen zal overgaan. Van de agrariërs die wel zullen worden toegedeeld is bekend wie van hen naar mogelijkheden uitzielt het bedrijf te vergroten. In deze groep zal het actiefst naar kansen worden uitgezien dit te verwezenlijken en het is reëel te veronderstellen dat de vrijkomende grond van aflopende bedrijven uiteindelijk hoofdzakelijk bij deze groep met "landhonger" zal terechtkomen. Daar tevens bekend is wat zij met hun bedrijf of vergroot bedrijf voor plannen hebben, kon hierin een aanwijzing worden gevonden voor de mate waarin de vrijkomende grond hoogstwaarschijnlijk voor grasland of voor andere aanwending gaat worden gebruikt. Op grond hiervan kan worden aangenomen dat de grond van aflopende bedrijven later praktisch geheel voor akkerbouw (of fruitteelt) zal worden aangewend.

Na ruilverkaveling zal dan wellicht niet meer dan omstreeks 11 tot 12% van de cultuurgrond in het blok als grasland worden gebruikt.

Tabel 13

OPPERVLAKTE GRASLAND IN HET BLOK VOOR RUIVERKAVELING

Gebruikers van grond in het blok	Oppervlakte cultuurgrond in het blok	Percentage grasland van de grond in het blok	
		voor ruil- verkaveling	na ruil- verkaveling
In 's-Heer Abtskerke	687	41	25
In Nisse	336	32	6
In 's-Gravenpolder	908	23	7
In Abbekinderen	474	19	0
Inwonenden	2405	28	12
Omwonenden	1165	46	10
Uitwonenden	530	72	11
Alle grondgebruikers	3855	39	11/12

Uit deze raming blijkt dat de situatie drastisch kan gaan veranderen. Alleen in 's-Heer Abtskerke kan het grasland (en daardoor de rundveehouderij) nog belangrijk blijven, hoewel aan te nemen is dat ook hier het graslandareaal sterk zal worden ingekrompen. De grootste verandering echter zou het grondgebruik in het blok door uitwonenden kunnen ondergaan, dat nu voor 72% uit grasland bestaat en straks wellicht voor 11%. Abbekinderen, nu reeds het deel van het blok waar relatief het grasland het verste is teruggedrongen, zal waarschijnlijk vrijwel geheel vrij van grasland worden.

§ 4. Samenwerking (bijlagen 31 t/m 33)

Bij de enquête is gepoogd een indruk te krijgen van de mate waarin de agrariërs, die bij het blok betrokken zijn, positief staan tegenover samenwerking met andere agrariërs, daar de mate waarin uiteindelijk wordt samengewerkt van belang kan zijn voor het plan van toedeling.

Afgezien van burenhulp blijkt twee derde van de agrariërs met niet-aflopend grondgebruik niet samen te werken met andere agrariërs. Vervolgens werkt 17% wel samen, maar zonder gezamenlijk eigendom van machines, en 16% werkt samen met gezamenlijk eigendom van machines. Naarmate de bedrijven groter zijn wordt in het algemeen meer samengewerkt met beroeps-gegoten. Op de allerkleinste bedrijven (kleiner dan 5 ha) wordt, voor zover het geen fruitteeltbedrijven zijn, veel gewerkt met een loonwerker. Hoewel vrij algemeen werd genoemd, dat voor samenwerking de partners ongeveer even grote bedrijven moeten hebben, waren er toch een aantal agrariërs die aan samenwerking tussen een "kleinere" en een "grotere" boer de voorkeur gaven. De boer met het grote bedrijf heeft een volledige inspan en doet voor de ander het "paardewerk" en wordt op zijn beurt geholpen met de benodigde mankracht, waarbij dan voor zover nodig nog geldelijke verrekening kan plaatshebben. Naarmate men een groter bedrijf heeft is de basis van de samenwerking hechter (met gemeenschappelijk eigendom van machines). De jongere bedrijfshoofden (nog geen 40 jaar) werken meer samen met anderen dan de oudere. Onder de uitwonenden wordt in verhouding belangrijk meer samengewerkt dan onder in- en omwonenden; in 's-Heer Abtskerke wordt overigens nog relatief het minst met anderen samengedaan.

Het is te verwachten dat men in de toekomst meer zal gaan samenwerken en op hechtere basis dan thans het geval is. De bereidheid om samen te werken moet echter wel genuanceerd gezien worden.

	Aantal
Aantal geënquêteerde agrariërs met structureel niet-aflopend grondgebruik	131
dat voor samenwerking met anderen voelt	59
en daarbij ook voor gezamenlijk eigendom van machines voelt	38
en voor het gezamenlijke eigendom van alle machines voelt	11
en dit ook met niet-familieleden aandurft	8

In totaal zou 6% van alle agrariërs bij ruilverkaveling voor een zo vergaande samenwerking voelen, dat men met partners die geen familieleden zijn alle nodige machines in gezamenlijk eigendom zou willen en durven exploiteren. Onder hen is geen enkele agrariër met een bedrijf kleiner dan 20 ha, de meesten hebben zelfs een bedrijf groter dan 40 ha.

Het zijn voornamelijk jongeren die voor een dergelijke voorgaande samenwerking voelen en het is niet verwonderlijk dat het bijna uitsluitend personen betreft die momenteel reeds samenwerken met anderen. Verwacht mag worden dat het aantal samenwerkingsgevallen geleidelijk zal toenemen.

HOOFDSTUK V

RAMING VAN HET MOGELIJKE AANBOD VAN EN DE BEHOEFTE AAN GROND BIJ RUILVERKADELING

In dit hoofdstuk is gepoogd op grond van de beschikbare gegevens een confrontatie te geven van mogelijk aanbod van en mogelijke behoefte aan grond bij ruilverkaveling. In hoeverre deze met elkaar in evenwicht zijn is uiteraard afhankelijk van de gekozen uitgangspunten. Dit hoofdstuk is in feite dan ook een rekenvoorbeeld: er zijn vele andere uitgangspunten denkbaar dan die welke hier gekozen zijn. Juist de consequenties van de hier gekozen uitgangspunten kunnen - afhankelijk van het beleid dat men wil voeren - aanleiding zijn om alternatieve berekeningen op te stellen.

§ 1. Het mogelijke aanbod van grond (bijlage 34)

In paragraaf 2 van hoofdstuk III is geconstateerd dat minstens 22% van alle agrariërs die grond in het blok gebruiken bedrijfshoofden zijn met structureel aflopend grondgebruik en een vijfde van de cultuurgrond in het blok is momenteel bij deze bedrijfshoofden in gebruik. De overigen, de bedrijfshoofden dus met niet-aflopend grondgebruik, zullen waarschijnlijk praktisch geen grond afstoten. Ook het feit dat de helft van deze groep zodanige wijzigingen in het bedrijfsplan wil gaan aanbrengen dat daardoor het bedrijfstype gaat veranderen, betekent niet dat grond zal worden afgestoten. Door omwonenden en uitwonenden zal niet meer dan enkele hectaren worden afgestoten; door omwonenden wellicht ± 75 ha 1), van alle grond in het blok respectievelijk uitmakend 0,1%, 0,3% en 2%. Van het afstoten van grond is dan ook weinig te verwachten voor ruimere toewijzingsmogelijkheden aan anderen. Verwacht kan worden dat van structureel aflopend grondgebruik en door afstoten van grond in totaal ongeveer 800 ha (22% van alle grond in het blok) in het blok zal vrijkomen en bovendien nog ongeveer 450 ha buiten het blok gelegen grond.

Een andere mogelijkheid tot verwerven van grond is het toewijzen van een domeinbedrijf (in de nieuwe polders) aan daarvoor gegadigden, die daarbij de grond die zij thans in gebruik hebben moeten inleveren. In paragraaf 4 van hoofdstuk II is gesteld dat - voor het blok - ongeveer 25 agrariërs, op basis van de beschikbare gegevens, gegadigden voor een dergelijk bedrijf zijn. Zij zouden te zamen ± 750 ha grond kunnen inbrengen, waarvan de helft in het blok is gelegen.

---

1) De absolute cijfers in de tekst hebben betrekking op alle grondgebruikers, de cijfers in de tabellen hebben uitsluitend betrekking op de grondgebruikers die in de steekproef zitten.

MOGELIJK AANBOD VAN GROND DOOR GEENQUETEERDEN

	In- en om- wonenden		Uitwonenden		Alle grond- gebruikers	
	in het blok	totaal	in het blok	totaal	in het blok	totaal
Mogelijk aanbod van grond in ha:						
van structureel aflopende bedrijven	226	328	16	61	242	389
door incidenteel afstoten van grond 1)	26	26	4	4	30	30
bij toekenning van domein- bedrijven 2)	120	218	4	31	124	249
totaal	372	572	24	96	396	668
Grondgebruik momenteel in ha	1095	2110	144	1025	1239	3135

- 1) Door bedrijfshoofden met structureel niet-aflopend grondgebruik.
- 2) Aan gegadigden onder de gebruikers van grond in het blok, aangenomen dat de helft van de belangstellenden in eerste instantie financieel niet in staat zal zijn een dergelijk bedrijf te aangaan.

Het mogelijke aanbod van grond is hierdoor te schatten op in het totaal + 1700 ha, waarvan + 1000 ha in het blok. Van het mogelijke aanbod in het blok van 1200 ha zou nog geen 100 ha van uitwonenden te verwachten zijn.

Het mogelijke aanbod aan hectaren zoals hier is gesteld zal niet zonder meer ter beschikking komen om er bedrijven mee te vergroten. Er zal grond nodig zijn voor niet-agrarische doeleinden, over de omvang waarvan geen gegevens bekend zijn. Uit paragraaf 2 van hoofdstuk III blijkt dat de grond van structureel aflopende bedrijven ten dele door de huidige gebruikers is toegedacht aan familieleden, die reeds in vergelijking tot andere bedrijven een groot bedrijf hebben. Van de vrijkomende grond waaraan nog geen bestemming werd gegeven zal zeker een deel niet ter beschikking komen van de Stichting Beheer Landbouwgronden. Hoewel er blijkens de gegevens in eerste instantie veel belangstelling is voor verplaatsing naar domeinbedrijven, zal het aantal gebruikers van grond in het blok dat dit financieel aan zal kunnen, niet zo groot zijn. Al met al is het niet mogelijk exact aan te geven hoeveel hectaren van het gestelde mogelijke aanbod uiteindelijk ter beschikking zullen komen van de Stichting Beheer Landbouwgronden. De bovengenoemde cijfers dienen dan ook met voorzichtigheid gehanteerd te worden.

§ 2. De behoefte aan grond (bijlagen 35 t/m 37)

Een deel van de agrariërs zal na ruilverkaveling - gezien de ontwikkeling die zich voordoet - een qua (huidige) oppervlakte te klein bedrijf hebben om daaruit een redelijk inkomen te halen. Afhankelijk van het bedrijfstype dat men voor ogen heeft en uitgegaan van een bepaalde streefgrootte 1) kan begroot worden hoeveel bedrijven vergroot zouden moeten worden en hoeveel hectarendaarmee gemoeid zouden zijn.

- 1) De genoemde streefgrootten beogen niet zozeer een norm te geven voor een economisch verantwoorde grootte van de bedrijven van een bepaald type in de nabije toekomst, dan wel het aantal hectaren dat nodig zou zijn om de bedrijven tot deze omvang te vergroten.

Er zijn een tweetal berekeningen gemaakt omtrent de mogelijke behoefte aan grond, nl. bij verschillende streefgrootten. Gedacht is aan een eenmansbedrijf, dat in de toekomst voldoende werkgelegenheid voor het bedrijfshoofd zal bieden. Bovendien zijn berekeningen gemaakt hoeveel hectaren ermee gemoeid zouden zijn om een aantal bedrijven te vergroten tot tweemansbedrijven. Doordat bij het tweemansbedrijf minder arbeid behoeft te worden afgestoten kan in het algemeen met een geringere oppervlakte worden volstaan dan twee maal de oppervlakte van het eenmansbedrijf. Een ander punt daarbij is dat op de eenmansbedrijven de arbeidsbezetting veelal iets hoger is dan een volwaardige arbeidskracht.

De streefgrootten zijn gesteld voor:

eenmansbedrijven:

hoofdzakelijk veehouderij	op 25 en 30 ha;
hoofdzakelijk akkerbouw	op 25 en 30 ha;
hoofdzakelijk fruitteelt	op 6 en 8 ha;

tweemansbedrijven:

hoofdzakelijk veehouderij	op 40 en 45 ha;
gemengde bedrijven van akker- bouw en veehouderij	op 40 en 45 ha;
hoofdzakelijk akkerbouw	op 40 en 45 ha;
hoofdzakelijk fruitteelt	op 12 en 14 ha.

Uit het voorafgaande bleek dat een aantal agrariërs na ruilverkaveling nog fruit wil telen op een akkerbouw- en gemengd bedrijf. Met opzet is hiermee bij het vaststellen van de streefgrootten geen rekening gehouden. Verwacht kan worden dat er op een gemengd bedrijf van akkerbouw, rundveehouderij en fruitteelt van het fruit niet veel terecht komt en dat het gemengde bedrijf zich eigenlijk slechts leent voor een tweemansbedrijf. Iets anders is het met fruitteelt gecombineerd met akkerbouw zonder rundvee. Omdat het zeker wel mogelijk is dat later deze bedrijven hoofdzakelijk akkerbouwbedrijven zullen blijven en niet tot fruitteeltbedrijven uitgroeien, is de streefgroote voor het akkerbouwbedrijf aangehouden. Indien anderzijds in deze groep toch op bedrijven de fruitteelt min of meer gaat domineren, is er ruimte genoeg aanwezig voor jonge aanplant op verse grond. Het bouwland kan dan extensief worden beteeld en men kan de loonwerker bij de exploitatie inschakelen. Overigens zou een verlaging van de streefgroote voor deze combinatie geen belangrijke consequenties hebben voor het aantal bedrijven dat zou kunnen worden vergroot en de oppervlakte daarvoor nodig. De streefgroote voor het fruitteeltbedrijf is ook aangehouden voor de enkele "speciale" bedrijven die er mogelijk gaan komen.

Of bedrijfsvergroting gerealiseerd zal worden is afhankelijk van de vraag of men bedrijfsvergroting ambieert en/of men onder meer financieel in staat is het bedrijf te vergroten. Met name dit laatste zal in vele gevallen kwestieus zijn, vooral wanneer het toekomstige bedrijf belangrijk groter zou zijn dan het huidige. Het is dan ook meer reëel de mogelijkheden te onderzoeken voor vergroting van de bedrijven van agrariërs, die reeds minstens de helft van het aantal hectaren van de streefgroote in gebruik hebben. Dit betekent dat het aantal te vergroten bedrijven belangrijk zou verminderen.

Tabel 15

MOGELIJKE BEHOEFTE AAN GROND VAN GEENQUETBERDEN

	In- en om- wonenden	Uit- wonenden	Alle grond- gebruikers
Mogelijke behoefte aan grond in ha bij vergroting tot:			
de lagere streefgrootte:			
een aantal bedrijven tot eenmansbedrijf 1) (6 en 25 ha)	203	132	335
een aantal bedrijven tot tweemansbedrijf 2) (12 en 40 ha)	94	69	163
de hogere streefgrootte:			
een aantal bedrijven tot eenmansbedrijf 1) (8 en 30 ha)	206	159	365
een aantal bedrijven tot tweemansbedrijf 2) (14 en 45 ha)	85	35	120
Grondgebruik momenteel in ha	2110	1025	3135

- 1) Met momenteel reeds minstens de helft van de streefgrootte voor een eenmansbedrijf.
- 2) Met momenteel reeds minstens de streefgrootte voor een eenmansbedrijf.

Bij het optrekken van de bedrijven met minstens reeds de helft van de lagere streefgrootte voor het eenmansbedrijf tot deze streefgrootte zou het gaan om 32% van het aantal in-en omwonende agrariërs bij ruilverkaveling en bij optrekken tot de hogere streefgrootte om 24%. Terwijl het aantal bedrijven dat men zou vergroten belangrijk terugloopt bij verschuiving van de streefgrootte naar boven, is de benodigde oppervlakte grond praktisch gelijk. In totaal zou bij deze benaderingswijze ongeveer 600 ha nodig zijn voor vergroting van de daarvoor in aanmerking komende bedrijven van in- en omwonenden. Daarenboven is berekend wat het aan grond zou vergen om bedrijven van in- en omwonenden, die reeds minstens zo groot zijn als de streefgrootte voor een eenmansbedrijf, op te trekken tot tweemansbedrijven. Daarvoor zou een veel kleiner aantal bedrijven in aanmerking komen, nl. ten opzichte van de lagere streefgrootte 13% en ten opzichte van de hogere streefgrootte 10%. Wanneer voor de hogere streefgrootte zou worden gekozen zou er voor de uitvoering zelfs iets minder grond nodig zijn dan bij aanhouden van de lagere streefgrootte. In totaal zou er ongeveer 250 tot 300 ha extra nodig zijn voor vergroting van de daarvoor in aanmerking komende bedrijven van in- en omwonenden tot tweemansbedrijven.

Uitgaan van een en dezelfde oppervlakte grond die voor bedrijfsvergroting beschikbaar zou zijn, zou het alternatief kunnen zijn: méér bedrijven vergroten tot een betrekkelijk geringe bedrijfs grootte; minder bedrijven vergroten tot een grotere bedrijfs grootte die economisch waarschijnlijk langer houdbaar zal blijken te zijn.

Gezien de in verhouding grote grondbehoefte bij de gevolgde benaderingswijze van uitwonenden en mede gerekend met het feit dat per saldo niet meer dan 15% (zie hoofdstuk I) van de betrokkenen uitwonend is, zou het aan te bevelen zijn dat men zich in eerste instantie richt op het vergroten van bedrijven van in- en omwonenden.

Tabel 16

CONSEQUENTIES VAN HANTERING VAN LAGERE EN HOGERE STREEFGROOTTE

	Aantal be- drijven van geënquêteerden	Benodigde oppervlakte in ha
In- en omwonenden met bedrijven qua grootte t.o.v.:		
lagere streefgrootte:		
$< \frac{1}{2}$ eenmansbedrijf	41	.
$\frac{1}{2} - 1$ eenmansbedrijf	32	203 1)
$\geq 1 - < 1$ een- en tweemansbedrijf	13	94 2)
≥ 1 tweemansbedrijf	14	.
-----		
hogere streefgrootte:		
$< \frac{1}{2}$ eenmansbedrijf	55	.
$\frac{1}{2} - 1$ eenmansbedrijf	24	206 1)
$\geq 1 - < 1$ een- en tweemansbedrijf	10	85 2)
≥ 1 tweemansbedrijf	11	.

- 1) Om de bedrijven qua grootte momenteel tussen de helft en de streefgrootte voor het eenmansbedrijf te vergroten tot deze streefgrootte.
- 2) Om de bedrijven qua grootte momenteel reeds tussen de streefgrootte voor het eenmansbedrijf en de streefgrootte voor het tweemansbedrijf te vergroten tot deze streefgrootte.

Uit tabel 16 blijkt duidelijk dat er een viertal categorieën bedrijven is waarmee voorsnog rekening moet worden gehouden bij een studie van de mogelijkheden tot schaalvergroting:

- a. de groep bedrijven die momenteel qua oppervlakte reeds groter zijn dan de streefgrootte voor een tweemansbedrijf. Voor deze groep zal vergroting aan eigen initiatief kunnen worden overgelaten. Deze bedrijven hebben een belangrijke functie in die zin, dat zij werkgelegenheid kunnen bieden voor de zoons die te zijner tijd het ouderlijke bedrijf of eventueel een ander bedrijf zullen overnemen;
- b. de groep bedrijven die momenteel qua oppervlakte groter zijn dan de streefgrootte voor een eenmansbedrijf, maar kleiner dan de streefgrootte voor een tweemansbedrijf. Het is wenselijk een zo groot mogelijk aantal van deze bedrijven te vergroten tot tweemansbedrijven, enerzijds gezien onder meer de onder a omschreven functie van deze tweemansbedrijven en anderzijds omdat het tweemansbedrijf waarschijnlijk minder snel economisch verouderd zal zijn dan het eenmansbedrijf;
- c. de groep bedrijven die momenteel qua oppervlakte kleiner zijn dan de streefgrootte voor een eenmansbedrijf, maar minstens zo groot als de helft van deze streefgrootte. Ook deze groep zou kunnen worden geholpen met vergroting tot de streefgrootte;
- d. de bedrijven die momenteel qua oppervlakte reeds kleiner zijn dan de helft van de streefgrootte. Deze bedrijven komen in bijna alle bedrijfstypen voor en naar verhouding het sterkst in die groep bedrijven die na ruilverkaveling zowel akkerbouw als fruitteelt zouden hebben. Hoewel ook bij de hantering van de lagere streefgrootte, is toch vooral bij de hogere streefgrootte het aantal bedrijven dat te klein zou zijn voor bedrijfsvergroting, bijzonder groot. Bij de gekozen uitgangspunten zou bij hantering van de hogere streefgrootte meer dan de helft van de bedrijven van de inwonenden bij ruilverkaveling niet voor vergroting in aanmerking komen. Welke toekomstmogelijkheden hebben deze bedrijven?

Men kan trachten deze bedrijven te vergroten met meer dan hun huidige oppervlakte, maar het is o.m. de vraag of dat financieel te verwezenlijken is. Reedsnu worden door een aantal bedrijfshoofden financieringsmoeilijkheden genoemd als voornaamste reden waarom zij geen veranderingen in de nabije toekomst in het bedrijfsplan gaan aanbrengen (bijlage 21). Men kan trachten over te gaan naar een bedrijfstype waarvoor minder grond nodig is, waarbij met name aan fruitteelt kan worden gedacht, maar daar zijn weer andere kwaliteiten voor nodig en de fruitteelt stelt bovendien zware financiële eisen. Voor de bedrijven die thans reeds fruitteelt in het bedrijfsplan hebben en in eerste instantie niet aan een gespecialiseerd fruitteeltbedrijf denken, zou alsnog ontmenging in de richting van fruitteelt mogelijkheden kunnen bieden. Voorlichting omtrent het te voeren beleid is juist voor deze agrariërs van groot belang en kan eventueel opheffing van bedrijven bevorderen.

§ 3. Confrontatie van het mogelijke aanbod van en de mogelijke behoefte aan grond

In tabel 17 zijn de in de voorgaande paragrafen gemaakte opstellingen tegenover elkaar gezet. Mede hieruit blijkt de min of meer paradoxale situatie dat in het ruilverkavelingsgebied het tekort aan grond zich minder scherp doet gevoelen dan het grote aantal te kleine bedrijven.

Tabel 17

CONFRONTATIE VAN MOGELIJK AANBOD VAN EN MOGELIJKE
BEHOEFTE AAN GROND VAN GEËNQUËTEERDEN

	In- en omwonenden		Uitwonenden		Alle grondgebruikers	
	in het blok	totaal	in het blok	totaal	in het blok	totaal
Grondgebruik momenteel in ha	1095	2110	144	1025	1239	3135
Mogelijk aanbod van grond in ha:						
van structureel aflopende bedrijven	226	328	16	61	242	389
door incidenteel afstoten van grond	26	26	4	4	30	30
bij toekenning van domeinbedrijven	120	218	4	31	124	249
Totaal	372	572	24	96	396	668
Mogelijke behoefte aan grond in ha bij vergroting van een aantal bedrijven tot:						
eenmansbedrijf bij lagere streefgrootte	.	203	.	132	.	335
eenmansbedrijf bij hogere streefgrootte	.	206	.	159	.	365
tweemansbedrijf bij lagere streefgrootte	.	94	.	69	.	163
tweemansbedrijf bij hogere streefgrootte	.	85	.	35	.	120

In verband hiermee kan in de eerste plaats worden gewezen op de grote betekenis van voorlichting over de mogelijkheden tot bedrijfsbeëindiging. Bij enquête bleek dat er nog te weinig bekendheid is gegeven aan of kennis is genomen van de mogelijkheden tot bedrijfsbeëindiging via de O.- en S.-regeling. Tevens bleek dat een aantal bedrijfshoofden (4% van het totaal aantal), die vooreerst niet als bedrijfshoofden van een structureel aflopend bedrijf konden worden beschouwd en ook niet als zodanig zijn geteld, in feite weinig toekomst voor hun bedrijf zagen. Ook aan de eventuele opvolgers is voorlichting omtrent de toekomstmogelijkheden van het bedrijf van belang. In dit verband kan gewezen worden op het feit dat enkele meewerkende zoons weifelden tussen een niet-agrarisch beroep kiezen en het ouderlijke bedrijf voortzetten.

Desondanks is het duidelijk dat een aantal bedrijven, die te klein zijn om aanzienlijk te vergroten, toch zal blijven bestaan. Het effect van een ruilverkaveling kan worden vergroot indien de voorlichtingsdiensten aan deze groep bedrijven extra aandacht besteden. Het is van groot belang na te gaan welke mogelijkheden er voor deze bedrijven nog zouden kunnen zijn. Hierbij zou met name aan grondintensieve produktierichtingen moeten worden gedacht. De niet-grond-gebonden produktierichtingen bieden waarschijnlijk te weinig kansen.

Om het effect van een ruilverkaveling te vergroten zou extra aandacht moeten worden geschonken aan de mogelijkheden grond in het blok van uitwonenden te verwerven, b.v. door uitruil. Uit tabel 17 blijkt, dat er in het algemeen van die zijde weinig aanbod te verwachten is en anderzijds dat vergroting in deze groep tot de streefgrootten veel hectaren zou vergen. Het is dan ook aan te bevelen zich ten aanzien van vergroting van bedrijven slechts tot in- en omwonenden te beperken.

Verplaatsing naar domeinbedrijven zou in hoge mate bijdragen tot het scheppen van meer ruimte voor de toe te wijzen bedrijven in het ruilverkavelingsgebied. Hierbij zal niet in de eerste plaats moeten worden getracht een zo groot mogelijk aantal agrariërs aan een dergelijk bedrijf te helpen. Het is zeer wel mogelijk dat het vrijkomen van grond van enkele omwonende agrariërs (geografisch met zorg gekozen om zo gunstig mogelijk andere omwonenden te compenseren voor het afstaan van grond in het blok) méér effect zal sorteren dan verplaatsing van een groter aantal inwonenden naar domeinbedrijven. Hierdoor zou meer grond vrij kunnen komen voor bedrijfsvergroting, grondgebruik op afstand worden opgeheven en grondruil voor andere omwonenden mogelijk worden. Ook zou men, hoewel er voor de uitgifte van fruitteeltbedrijven in de nieuwe polders ook belangstelling is, vooral aan verplaatsing kunnen denken van (grotere) akkerbouwbedrijven.

SAMENVATTING

Het ruilverkavelingsgebied "De Poel" bestaat voor een groot deel uit laaggelegen poelkleigronden, die momenteel alleen als grasland kunnen worden gebruikt. Een belangrijk deel van deze grond is in gebruik door grondgebruikers, die buiten het gebied wonen. Vooral de in het gebied wonende agrariërs hebben vaak een klein bedrijf.

Technisch gezien zijn de gronden in het gebied geschikt te maken voor bouwland en gedeeltelijk voor fruitteelt. Vooral het geschikt maken van de grond voor fruitteelt zal een kostbare zaak worden. Het is daarom o.m. van belang iets te weten over de mate waarin omzetting van grasland in bouwland en uitbreiding van de fruitteelt door betrokkenen wordt geambieerd. In het algemeen is de animo voor akkerbouw in het gebied groter dan voor veehouderij.

In de tweede plaats moet rekening gehouden worden met het feit dat $\pm 15\%$ van alle gebruikers van grond in het blok op betrekkelijk grote afstand van die grond woont (uitwonenden). Het zijn overwegend akkerbouwers die hun grond in het blok gebruiken voor de rundveemesterij. Voor de ruilverkaveling is het van belang of deze grondgebruikers hun grond in het blok willen afstoten en zo niet, wat zij dan met deze grond willen gaan doen.

In de derde plaats is het van belang inzicht te verkrijgen in de te verwachten ontwikkeling van het aantal grondgebruikers. Op basis hiervan kan een raming worden gemaakt van de omvang van het grondaanbod, dat men voor de toekomst mag verwachten en van de behoefte aan grond voor bedrijfsvergroting. Het is duidelijk dat hierbij ook de aard van het grondgebruik, het bedrijfstype, na ruilverkaveling in aanmerking moet worden genomen.

Met behulp van een enquête onder een deel van de grondgebruikers is getracht op bovengenoemde vraagstukken een antwoord te vinden. De resultaten van de enquête geven een indicatie in welke richting de ontwikkeling zou kunnen gaan, waarbij het ook van belang is, onder meer voor de voorlichting, te kunnen vaststellen in hoeverre de "spontane" ontwikkeling zal afwijken van de wenselijke.

Overigens zal moeten worden afgewacht in hoeverre de betrokken grondgebruikers in staat en bereid zijn de financiële consequenties van een ruilverkaveling te dragen. Een en ander zal ook mede afhankelijk zijn van de positie waarin men verkeert; zo liggen b.v. de financiële consequenties van een ruilverkaveling voor een pachter in het gebied geheel anders dan voor een eigenaar/verpachter.

In hoofdstuk II is een beeld gegeven van het grondgebruik, de verkavelingssituatie en de eigendom-pachtverhouding. Hieruit bleek dat de grond die uitwonenden in het blok in gebruik hebben, voor een veel groter deel uit grasland bestaat dan de grond die bij inwonenden in gebruik is. Voor de in- en omwonenden is de grond in het blok uiteraard van groter belang dan voor de uitwonenden, daar voor deze laatstgenoemden het grondgebruik in het blok vaak slechts een klein deel uitmaakt van hun totale grondgebruik. Doordat waarschijnlijk ook onder de inwonenden de belangstelling voor de "landbouw" groter is dan voor de veehouderij, hebben zij zoveel mogelijk grond en wellicht weleens meer dan verantwoord is, omgezet in bouwland.

Dat de uitwonenden relatief veel grasland in het blok hebben liggen is niet alleen het gevolg van het feit dat de grond hiervoor het meest geschikt is, maar ook de (grote) afstand tussen deze grond en de bedrijfsgebouwen speelt hierbij een rol. Naast akkerbouw en veehouderij is ook de fruitteelt van belang. Er zijn veel bedrijven waarop fruitteelt voorkomt, maar op een groot aantal van deze bedrijven bestaat de fruitopstand uit kleine oude boerenboomgaarden, die voor de fruitteelt niet van grote betekenis zijn. Daarnaast zijn er een aantal bedrijven waar wel fruitteelt van enige omvang is. Deze bedrijven vindt men vooral onder de inwonenden (Abbekinderen).

De verkavelingstoestand is in het algemeen slecht; het aantal kavels is groot en de kavelgrootte gering. Dit geldt in het bijzonder voor de bedrijven in 's-Heer Abtskerke. Ongeveer 38% van de grond ligt op een afstand van meer dan 2 km van de gebouwen; van het grasland ligt 26% op een afstand van meer dan 5 km.

Meer dan de helft van de grond is gepacht. Ongeveer 84% van de grondgebruikers heeft een grotere of kleinere oppervlakte gepacht. Slechts 18% van de agrariërs exploiteert een behuist gepacht bedrijf. Op de volledige eigendomsbedrijven is het aantal kavels in het algemeen aanzienlijk kleiner dan op de bedrijven met pachtgrond. Vooral in Abbekinderen komt veel pachtgrond voor.

In hoofdstuk III is een prognose gemaakt van het toekomstige aantal grondgebruikers in het blok. Van de agrariërs bleek 56% ouder dan 50 jaar te zijn. Van deze oudere bedrijfshoofden had 46% geen opvolger. Van de inwonende bedrijfshoofden > 50 jaar had zelfs 64% geen opvolger. Verwacht mag dan ook worden dat in de toekomst een groot aantal bedrijven zal worden opgeheven. De bedrijfshoofden zonder opvolger hebben in totaal $\pm 20\%$ van de grond in het blok in gebruik. Op grond van de enquêtegegevens zou men mogen verwachten dat ongeveer de helft van deze grond ook aan de markt zal komen.

Dat veel bedrijven als gevolg van beroepsverandering zullen worden opgeheven lijkt niet waarschijnlijk. Bij de enquête bleek er nl. geen belangstelling voor beroepsverandering te bestaan. Hoewel beroepsverandering hier en daar wellicht toch zal voorkomen, hoeft dit niet samen te gaan met bedrijfsopheffing: het bedrijf kan als nevenberoep worden voortgezet. De oppervlakte welke beschikbaar kan komen door bedrijfsverkleining zal waarschijnlijk gering zijn.

Slechts in enkele gevallen zullen uitwonende agrariërs hun grond in het blok willen afstoten; wel leeft onder hen sterk de wens de grond te scheuren.

De belangstelling voor verplaatsing naar de nieuwe polders is in het algemeen groot. Ook het aantal gegadigden dat aan de voor verplaatsing gestelde criteria voor wat betreft bedrijfsgrootte, leeftijd, opvolging en opleiding voldoet, is groter dan het aantal dat verplaatst kan worden.

In hoofdstuk IV is nagegaan welke veranderingen in de bedrijfsvoering men in het recente verleden heeft aangebracht, welke veranderingen men in de nabije toekomst van plan is aan te brengen en welke in verband met de ruilverkaveling.

In de jaren 1960 - 1965 is op 20% van het aantal bedrijven het grasland ingekrompen en op 15% van de bedrijven de fruitteelt uitgebreid. Vele bedrijfshoofden zonder opvolger hebben grond afgestoten. Het kwam echter weinig voor dat als gevolg van overgang naar de fruitteelt, waarvoor relatief weinig grond nodig is, grond werd afgestoten.

Van de bedrijven met grasland wil 11% van de bedrijfshoofden in de nabije toekomst grasland scheuren. Van de bedrijven met fruitteelt wil eveneens 11% van de bedrijfshoofden in de nabije toekomst meer fruit aanplanten. Op basis van de enquêtegegevens mag worden verwacht dat het percentage grasland in het blok na ruilverkaveling omstreeks 11 à 12% zal bedragen tegen 39% thans.

Ruilverkaveling zal waarschijnlijk tot gevolg hebben dat het aantal produktierichtingen per bedrijf wordt ingekrompen. Slechts in een enkel geval zal een nieuwe produktierichting worden aangetrokken. Het aantal agrariërs met veehouderij zal waarschijnlijk bij ruilverkaveling verminderen van 64% tot ongeveer 30%. In het algemeen wijzen de plannen voor de nabije toekomst dus op een voortzetting van de ontwikkeling in het recente verleden. Vooral als gevolg van het afstoten van het vee zal het aantal zuivere akkerbouwbedrijven sterk toenemen. De veehouderij wil men hier afstoten omdat het rundvee veel werk geeft en aan huis bindt, terwijl anderzijds door uitbreiding van de akkerbouw de beschikbare machinecapaciteit beter kan worden benut.

Op een aantal bedrijven wil men het rundvee handhaven en een enkel bedrijf wil zich zelfs specialiseren op de melkveehouderij. Redenen om de rundveehouderij te handhaven zijn dat men door het melken geregeld handgeld heeft, er goedkoop ruwvoer aanwezig is en het bedrijf te klein is voor iets anders. Wellicht is vooral dit laatste een belangrijk punt, nl. dat deze bedrijven veelal te klein zijn voor uitsluitend akkerbouw.

Verwacht mag worden dat, wanneer bij ruilverkaveling een deel van de grond geschikt wordt gemaakt voor fruitteelt, deze teelt zich enigszins zal uitbreiden. Een aantal bedrijven waar nu zowel de akkerbouw als fruitteelt voorkomt, zal zich dan waarschijnlijk gaan specialiseren op de fruitteelt. Bedrijfshoofden die thans geen fruit telen, zijn voor het merendeel niet van plan fruitteelt in het produktieplan op te nemen. Gezien het feit dat er onder de opvolgers wel enige belangstelling bestaat voor fruitteeltonderwijs, ondanks het feit dat er op het ouderlijke bedrijf geen fruitteelt voorkomt, is wellicht toch nog enige toename van het aantal bedrijven met fruitteelt te verwachten. Er zijn voorts vele bedrijven waar wel boomgaarden zijn, maar deze zijn nauwelijks van betekenis. Men mag verwachten dat vele kleine oude boerenboomgaarden vanzelf in de loop van de tijd zullen verdwijnen.

Slechts weinig bedrijfshoofden hebben een schatting gemaakt van de veranderingen in de vermogensbehoefte en van de veranderingen in de kosten en opbrengsten als gevolg van hun plannen tot wijziging van het produktieplan.

Dit is ook begrijpelijk wanneer men bedenkt dat in slechts enkele gevallen een nieuwe produktierichting zal worden ingevoerd. Alleen in die gevallen waarin de fruitteelt belangrijk zou worden uitgebreid, stijgt de vermogensbehoefte waarschijnlijk aanzienlijk.

In hoofdstuk V is - uitgaande van bepaalde veronderstellingen - een berekening gemaakt van het mogelijke aanbod van grond en van de te verwachten behoefte aan grond. Het betreft hier een rekenvoorbeeld, zodat alternatieve opstellingen uiteraard mogelijk zijn.

Het aanbod zal, als gevolg van aflopend grondgebruik en door toewijzing van een domeinbedrijf, waarbij thans in gebruik zijnde grond moet worden ingeleverd, ca. 1700 ha bedragen, waarvan ca. 1000 ha in het blok. Daar een deel van deze ter beschikking komende grond voor niet-agrarische doeleinden zal worden bestemd, zal de oppervlakte, die vrijkomt voor vergroting van bedrijven, bepaald geringer zijn.

De behoefte aan grond is als volgt benaderd: vergroting van een aantal bedrijven tot eenmansbedrijven van een bepaalde streefoppervlakte, die zo groot is dat, gezien de toenemende bewerkingscapaciteit per man, aan één man volledige werkgelegenheid wordt geboden, zou een oppervlakte van 600 ha vereisen. De streefgrootte voor het fruitbedrijf is daarbij gesteld op 6 à 8 ha en voor het weide- of akkerbouwbedrijf op 25 à 30 ha. Hierbij is ervan uitgegaan dat bedrijven, die momenteel een oppervlakte hebben, die kleiner is dan de helft van de streefoppervlakte, vooral om financiële redenen niet voor vergroting tot die omvang in aanmerking kunnen komen. Dit betekent dat zeker meer dan 40% van de bedrijven van in- en omwonenden niet kan worden vergroot. In Nisse en in Abbekinderen zou ongeveer twee derde van de agrariërs niet voor bedrijfsvergroting in aanmerking komen, terwijl dit deel in 's-Heer Abtskerke nog groter is. De toekomstmogelijkheden voor deze te kleine bedrijven - althans voor zover specialisatie van een grondintensieve produktierichting niet mogelijk is - zijn dan ook weinig rooskleurig. Uiteindelijk zal wellicht beroepsverandering (al dan niet met het aanhouden van het bedrijf) de oplossing moeten brengen. Uit de enquête bleek dat op een aantal van de bedrijven die wel voor vergroting in aanmerking komen niet aan bedrijfsvergroting wordt gedacht. Door de toenemende bewerkingscapaciteit per man zal op de meeste van deze bedrijven de drang tot bedrijfsvergroting toenemen.

Vergroting van bedrijven die thans reeds minstens zo groot zijn als de streefoppervlakte voor eenmansbedrijven, tot tweemansweide- of akkerbouwbedrijven van 40 à 45 ha of fruitteeltbedrijven van 12 à 14 ha, zou 250 à 300 ha grond vereisen. Daar waarschijnlijk een aantal van deze bedrijven om financiële redenen niet tot een dergelijke vergroting in staat zal zijn, zal de grondbehoefte uit dezen hoofde waarschijnlijk geringer zijn. Vergroting van deze bedrijven moet wellicht nog prioriteit verdienen, doordat het tweemansbedrijf op bepaalde punten grotere aanpassingsmogelijkheden heeft voor toekomstige ontwikkelingen dan het eenmansbedrijf. Samengevat blijkt uit bovenstaande opstelling dat er eerder sprake is van een teveel aan kleine bedrijven dan van een tekort aan grond.

Op basis van de gehouden enquête blijkt dat de behoefte aan voor fruitteelt geschikte grond in het ruilverkavelingsgebied niet groot is. Voor de agrariërs voor wie bedrijfsvergroting financieel te zwaar is, is specialisering in fruit uiteraard evenmin financieel realiseerbaar. Het bleek trouwens dat velen in deze groep zich niet willen specialiseren in fruit.

Voor de meeste bedrijven geldt dat het grote financiële inspanning zal vergen weer in de pas te komen met de snel voortgaande economische en sociale ontwikkeling. Belangrijke investeringen die voor een groot deel verband houden met bedrijfsvergroting zullen daarvoor noodzakelijk zijn. Als een pluspunt kan daarbij worden gezien dat de grond die vrij zal komen voor bedrijfsvergroting voor een belangrijk deel uit pachtgrond bestaat.

Een belangrijke factor vormt de invloed van de verschillende ruilverkavelingsvormen op de rentabiliteit van het bedrijf. Zo zal een bedrijfshoofd met een "te klein" bedrijf voor bedrijfsvergroting en b.v. onvoldoende vermogen om zich op een grondintensieve produktierichting te werpen, minder goed hoge ruilverkavelingslasten kunnen dragen dan het bedrijfshoofd dat wel in staat is en ook van plan is op b.v. fruitteelt om te schakelen en die juist mede door de hogere ruilverkavelingslasten tot een verbeterde rentabiliteit kan komen.

Dit geldt uitcraard ook voor het grotere bedrijf; ook daar dient de bedrijfsopzet die men uiteindelijk zal kiezen mede afhankelijk te zijn van de mate waarin (met inachtneming van de verschillende ruilverkavelingslasten bij de diverse plannen voor ruilverkaveling) de rentabiliteit van het bedrijf wordt verbeterd. Zo zal b.v. de mate waarin men uiteindelijk grasland zal willen scheuren, afhankelijk zijn van de vraag of - met inachtneming van de ruilverkavelingslasten - de rentabiliteit van het bedrijf bij scheuren van het grasland groter zal zijn dan bij een andere bedrijfsopzet. Een enquête kan in dit opzicht dus niet het laatste woord hebben.

Bedrijfsmodellen, waarin getoetst wordt of de gewenste veranderingen ook de meest rendabele wijzigingen zijn, kunnen belangrijke aanvullende gegevens verschaffen.

VRAGENLIJST RUILVERKAVELING DE POEL
(enigszins verkort)

Naam _____ Geboortejaar _____ Reg. No. _____
 Adres _____ Hoofdberoep _____
 Oorpplaats _____ Nevenberoep _____ sedert 19 _____
 Onderwijs na l.s. _____ Bedrijf overgenomen of gesticht in 19 _____

Grondgebruik van het bedrijf						Bedrijfsgebouwen eigendom/pacht				Veranderingen na 1959 of bij bedrijfsovername na 1959 veranderingen na overname.
No.	E BG OG	Opp. land- bouw- grond (kad.m.)	Opp. in gebruik			Wel of niet binnen blok +/-	Afstand tot bedrijfs- gebouwen in 100 m	Ligging van de kavel	10	
			als gras- land	voor fruit- teelt	voor akker- bouw en ov. tuin- bouw					
1	2	3	4	5	6	7	8	9		
									Totaalgebruik	
	VP									
	VP									

Alleen voor bedrijfshoofden geboren vóór 1916:
 1. Wie zal (zullen) op Uw bedrijf opvolgen?
 2. Indien wel opvolger(s) aangewezen: leeftijd(en) _____
 beroep of bezigheid _____
 onderwijs _____
 3. Indien geen opvolger is (kan worden) aangewezen, wat gaat er dan met het
 bedrijf gebeuren als U zich eruit terugtrekt?

1. Hebt U de laatste jaren nog veranderingen van enige betekenis in Uw
 bedrijf en bedrijfsvoering aangebracht?
 Neen/ja. Zo ja welke en waarom?
 Oppervlakte _____
 Produktierichtingen (m.n. fruitteelt) _____
 Bedrijfsgebouwen _____
 Arbeid _____
 Mechanisatie _____
 Andere, nl. _____

2. Hebt U wel overwogen veranderingen aan te brengen of met het bedrijf op te houden?

Neen/ja. Zo ja:

a. welke veranderingen?.....

b. waarom niet tot uitvoering gekomen?.....

3. Wilt U alsnog veranderingen gaan aanbrengen of ermee ophouden? Neen/ja
Zo neen, waarom niet?.....

Zo ja, a. welke veranderingen wilt U alsnog gaan aanbrengen?.....

b. waarom?.....

c. wanneer?.....

d. waarom tot nu toe nog niet uitgevoerd?.....

D. Indien de Poel en omstreken verkaveld wordt en op beter ontwateringspeil gebracht, waardoor het mogelijk wordt meer grond als bouwland te gaan gebruiken en gedeeltelijk voor fruitteelt geschikt zal zijn, wat bent U (of Uw opvolger) dan van plan te gaan doen?

Geheel met het bedrijf op te houden? Ja/neen.

1. Zo ja, hoe.....

waarom.....

2. Zo neen,

a. bent U dan van plan veranderingen aan te brengen in:
oppervlakte.....

produktierichtingen (m.n. fruitteelt).....

bedrijfsgebouwen.....

arbeid.....

mechanisatie.....

andere, nl. ....

of bent U van plan op de oude voet verder te gaan?.....

b. waarom?.....

c. wat zijn de consequenties?.....

d. alleen voor uitwonenden:

wat gaat U met de grond in het blok doen?.....

wat zoudt U ermee willen gaan doen?.....

3. Indien U plannen hebt het anders te gaan doen dan nu:

a. hebt U weleens een schatting gemaakt hoeveel kapitaal daarvoor nodig is?
neen/ja,.....

b. hebt U een idee op welke wijze U in de kapitaalsbehoefte kunt voorzien?
neen/ja.....

- c. hebt U een schatting gemaakt van de kosten en opbrengsten bij het nieuwe bedrijfsplan? Neen/ja. Zo ja, op welke wijze (c.q. met advies van anderen of alleen)?.....
4. a. hebt U weleens gesolliciteerd naar N.O.P., Sloepolder of Braakman? Neen/ja. Zo ja, wat voor bedrijf (b.v. fruitteeltbedrijf, akkerbouwbedrijf)?.....
- b. of overweegt U alsnog te solliciteren naar Oost-Flevopolder, N.O.P. of Wieringermeer? Neen/ja. zo ja, wat voor bedrijf?.....
5. Indien U geen fruitaanplant hebt en ook geen plannen hebt om fruit aan te planten, waarom niet? N.v.t./.....
6. Voelt U voor een of andere vorm van samenwerking met andere boeren? Neen/ja. Zo ja, op welke wijze?.....

TOELICHTING OP ENKELE VEELVULDIG GEBRUIKTE TERMEN

1. Beroepsgroepen

De bij het L.E.I. gebruikelijke indeling van de grondgebruikers in beroepsgroepen onderscheidt:

A-grondgebruikers: het bedrijfshoofd besteedt zijn arbeidstijd geheel aan het eigen bedrijf;

B-grondgebruikers: meer dan de helft van de arbeidstijd wordt aan het eigen bedrijf besteed, tevens heeft het bedrijfshoofd nog een nevenberoep;

C-grondgebruikers: minder dan de helft van de arbeidstijd wordt door de grondgebruiker aan het eigen bedrijf(je) besteed;

D-grondgebruikers: rustende agrariërs of gepensioneerde niet-agrariërs en personen zonder beroep voor zover ze enig grondgebruik hebben.

Grondgebruikers behorende tot de A- en B-groepen zijn in het vervolg "agrariërs" genoemd.

2. Bedrijfstypen

De hoofdindeling van de bedrijfshoofden onderscheidt akkerbouwers (al dan niet tevens veehouder en fruitkweker) en fruitkwekers; een onderverdeling van de eerstgenoemde groep onderscheidt de bedrijfshoofden in:

- akkerbouwers tevens melkers tevens mesters;
- akkerbouwers tevens melkers tevens mesters tevens fruitkwekers;
- akkerbouwers tevens melkers;
- akkerbouwers tevens melkers tevens fruitkwekers;
- akkerbouwers tevens mesters;
- akkerbouwers tevens mesters tevens fruitkwekers;
- akkerbouwers;
- akkerbouwers tevens fruitkwekers.

De indeling is gebaseerd op bewerkingseenheden, dat zijn verhoudingsgetallen voor de omvang van de bewerking in de verschillende produktierichtingen en als zodanig vormen ze een maat voor de produktieomvang van de bedrijfsonderdelen bezien uit het gezichtspunt van de bewerking¹⁾. De volgende normen zijn - uitgegaan van de gegevens van de landbouwtellingformulieren 1964 per bedrijf - toegepast:

- fruitkwekers: minstens een derde van de totale oppervlakte cultuurgrond wordt aangewend voor fruitteelt;
- akkerbouwers: overigen, worden tevens genoemd:
- melkers : indien ze minstens 2 melkkoeien hebben;
- mesters : indien ze minstens 4 stuks weidemestvee hebben;
- fruitkwekers: indien ze minstens $\frac{1}{2}$ ha hard fruit en/of $\frac{1}{4}$ ha kleinfruit hebben.

1) Hoewel deze verhoudingsgetallen gebaseerd zijn op de gemiddelde hoogte van de bewerkingskosten volgens de kostprijsberekeningen van de L.E.I.-voorcalculatie 1961/'62 en de gemiddelde hoogte van de bewerkingskosten per bewerkingseenheid zich van jaar tot jaar kan wijzigen, steunt het gebruik van bewerkingseenheden op de ervaring dat deze veranderingen weinig invloed hebben op de onderlinge verhouding. Zie blz. 206 van "Landbouweijfers 1965".

Naderhand is de vorengaande indeling terwille van de overzichtelijkheid vereenvoudigd. Daarbij werden onderscheiden: akkerbouwbedrijven, veehouderijbedrijven, fruitteeltbedrijven en combinaties van genoemde bedrijfssectoren. Hierbij is een veehouderijbedrijf (een bedrijf van een veehouder) een bedrijf waarop minstens 2 melkkoeien en/of 4 stuks weidemestvee worden gehouden.

3. Indeling van de gebruikers van grond in het blok in inwonenden (naar 4 deelgebieden), om- en uitwonenden.

WOONPLAATS VAN DE GEBRUIKERS VAN GROND IN HET BLOK

Woonplaats	Aantal gebruikers van grond in het blok voor zover ze telplichtig zijn							
	to-taal	inwonenden					om-wonen-den	uit-wonen-den
		in 's-Heer Abtskerke	in Nisse	in 's-Gravenpolder	in Abbe-kinderen	to-taal		
's-Gravenpolder	101	-	-	101	-	101	-	-
Nisse	65	-	46	10	-	56	-	-
Kloetinge	64	-	-	-	25	25	39	-
Heinkenszand	46	-	-	-	-	-	46	-
Goes	45	2	-	-	-	2	43	-
's-Heer								
Arendskerke	45	2	-	-	-	2	43	-
Ovezande 1)	38	-	-	-	-	-	-	38
Biezelinge	37	-	-	-	6	6	31	-
's-Heer								
Abtskerke	35	35	-	-	-	35	-	-
's-Heer								
Hendrikskinderen	27	-	-	-	-	-	27	-
Hoedekenskerke	20	-	-	-	-	-	20	-
Baarsdorp	17	14	-	-	-	14	3	-
's-Heerenhoek	17	-	-	-	-	-	-	17
Nieuwdorp	16	-	-	-	-	-	-	16
Wolphaartsdijk	16	-	-	-	-	-	-	16
Sinoutskerke	15	15	-	-	-	15	-	-
Borssele	15	-	-	-	-	-	-	15
Baarland	13	-	-	4	-	4	9	-
Oudelande	10	-	-	-	-	-	-	10
Lewedorp	9	-	-	-	-	-	-	9
Wemeldinge	5	-	-	-	-	-	-	5
Driewegen	3	-	-	-	-	-	-	3
Kruiningen	2	-	-	-	-	-	-	2
Wissekerke	2	-	-	-	-	-	-	2
Yerseke	1	-	-	-	-	-	-	1
Aagtekerke	1	-	-	-	-	-	-	1
Kortgene	1	-	-	-	-	-	-	1
Oostburg	1	-	-	-	-	-	-	1
Roosendaal	1	-	-	-	-	-	-	1
Alle plaatsen	668	68	46	115	31	260	270	138

- 1) Naderhand is vastgesteld, dat de in Ovezande wonenden tot omwonenden hadden moeten worden gerekend.

OVERZICHT VAN AANTAL GEBRUIKERS VAN GROND IN HET BLOK, IN DE
STEKPROEF EN GEÏNQUÊTEERD

	Aantal gebruikers van grond in het blok		geïnquêtéerd
	totaal	in de stekproef	
Agrariërs (A - en B-groep):			
akkerb./melker/mester	100	40	34
akkerb./melker/mester/fruitkw.	31	12	12
akkerb./melker	61	24	21
akkerb./melker/fruitkw.	14	6	6
akkerb./mester	75	30	25
akkerb./mester/fruitkw.	27	11	10
akkerb.	56	22	16
akkerb./fruitkw.	42	17	16
fruitkw.	87	35	28
Alle agrariërs	493	197	168
C-groep met bedrijven ≥ 3 ha	32	13	7
D-groep met bedrijven ≥ 3 ha	19	8	6
Speciale groep	7	-	-
Alle groepen	551	218	181

	A- en B-groepen	C- en D-groepen	Akkerb./melker/mester	21	6	25	10	16	16	16	28	In 's-Heer Abtskerke	In Nisse	In 's-Gravenpolder	In Abbekinderen	Inwonenden totaal	Omwonenden	Uitwonenden	Bedr.h. < 50 jr.	Bedr.h. ≥ 50 jr. met opvolger	Bedr.h. ≥ 50 jr. zonder opvolger	< 5 ha	5 - 10 ha	10 - 20 ha	20 - 30 ha	≥ 30 ha
A- en B-groepen	168	•	34	12	6	25	10	16	16	28	20	12	29	6	67	63	38	74	57	37	34	39	37	28	30	
C- en D-groepen	•	13	1	•	•	5	•	3	1	1	3	•	•	•	3	9	1	2	2	9	6	3	3	•	1	
Akkerb./melker/mester	34	1	35	•	•	•	•	•	•	•	4	2	2	•	8	17	10	14	15	6	1	4	12	10	8	
Akkerb./melker/mester/fruitkw.	12	•	•	12	•	•	•	•	•	•	•	1	2	•	3	4	5	7	3	2	•	1	5	4	2	
Akkerb./melker	21	2	•	23	•	•	•	•	•	•	10	2	1	•	13	9	1	9	10	4	3	8	8	3	1	
Akkerb./melker/fruitkw.	6	•	•	•	6	•	•	•	•	•	3	•	•	•	4	2	•	2	2	2	1	2	2	1	•	
Akkerb./mester	25	5	•	•	•	30	•	•	•	•	3	•	•	•	5	13	12	15	7	8	2	6	3	4	15	
Akkerb./mester/fruitkw.	10	•	•	•	•	•	10	•	•	•	1	2	2	1	6	2	2	3	6	1	•	•	2	2	3	
Akkerbouwer	16	3	•	•	•	•	•	19	•	•	•	•	6	2	8	6	5	5	3	11	10	5	2	1	1	
Akkerb./fruitkw.	16	1	•	•	•	•	•	17	•	•	1	2	5	•	8	7	2	8	6	3	5	7	2	2	1	
Fruïtkweker	28	1	•	•	•	•	•	•	•	29	1	3	8	3	15	12	2	13	7	9	18	6	4	1	•	
In 's-Heer-Abtskerke	20	3	4	10	3	3	1	1	1	1	23	•	•	•	•	•	•	10	6	7	5	7	10	•	•	
In Nisse	12	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	12	•	•	•	•	•	•	4	3	5	2	4	•	•	
In 's-Gravenpolder	29	•	•	•	•	•	•	5	8	8	•	•	29	•	•	•	•	13	5	11	12	10	1	4	2	
In Abbekinderen	6	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	6	•	•	•	2	1	3	5	•	•	•	•	
Inwonenden totaal	67	3	8	13	4	5	6	8	8	15	•	•	•	•	70	72	•	30	16	24	27	19	15	4	5	
Omwonenden	63	9	17	4	9	2	13	2	7	12	•	•	•	•	•	•	•	28	26	18	12	18	16	12	14	
Uitwonenden	38	1	10	5	1	•	2	5	2	2	•	•	•	•	•	•	•	39	18	4	1	5	9	12	12	
Bedr.h. < 50 jr.	74	2	14	7	9	2	15	3	5	8	13	5	13	2	30	28	18	76	•	•	•	13	14	18	13	18
Bedr.h. ≥ 50 jr. met opvolger	57	2	15	3	10	2	7	6	3	6	7	4	5	1	16	26	17	•	59	•	•	9	11	15	11	13
Bedr.h. ≥ 50 jr. zonder opvolger	37	9	6	2	4	2	8	1	11	3	9	3	11	3	24	18	4	•	46	•	•	18	17	7	4	
< 5 ha	34	6	1	3	1	2	•	10	5	18	5	5	12	5	27	12	1	13	9	18	40	•	•	•	•	
5 - 10 ha	39	3	4	1	8	2	6	3	5	7	6	2	10	•	19	18	5	14	11	17	•	42	•	•	•	
10 - 20 ha	37	3	12	5	8	2	3	2	2	4	10	4	1	•	15	16	9	18	15	7	•	•	40	•	•	
20 - 30 ha	28	•	10	4	3	1	4	2	1	2	•	•	4	•	4	12	12	13	11	4	•	•	•	•	28	
≥ 30 ha	30	1	8	2	1	•	15	3	1	1	1	1	2	1	5	14	12	18	13	•	•	•	•	•	31	

OVERZICHT VAN TYPE EN GROOTTE VAN DE BEDRIJVEN EN WOONPLAATS
VAN DE BEDRIJFSHOOFDEN

Aantal gebruikers van grond in het blok 1)

Agrariërs	to- taal	en melker				en mester				fruit- kweker	
		en melker en mester	en melker en mester	en melker en mester	en melker en mester	en mester en fruitkw.	en mester en fruitkw.	en mester en fruitkw.	en mester en fruitkw.		
In 's-Heer	9	-	-	3	2	1	1	-	-	1	1
Abtskerke	10	3	-	5	1	1	-	-	-	-	-
	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
totaal	20	4	-	8	3	2	1	-	-	1	1
In Nisse	7	-	-	1	-	-	-	-	-	2	3
10 - 20 ha	4	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-
≥ 20 ha	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
totaal	12	2	-	2	-	-	-	-	-	2	3
In 's-Graven- polder	22	1	-	1	-	-	-	-	-	1	7
10 - 20 ha	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
≥ 20 ha	6	1	-	-	1	2	1	-	-	-	-
totaal	29	2	-	1	1	2	2	-	-	5	8
In Abbe- kinderen	5	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3
10 - 20 ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
≥ 20 ha	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
totaal	6	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3
Inwonenden	24	-	-	1	-	-	-	-	-	7	12
< 5 ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5 - 10 ha	19	1	-	4	-	1	1	3	1	4	2
10 - 20 ha	15	5	-	6	1	1	1	-	-	-	1
20 - 30 ha	4	1	-	-	1	1	1	-	-	-	-
≥ 30 ha	5	1	-	-	-	1	1	3	1	-	-
totaal	67	8	-	11	4	4	6	8	8	15	15
Omwonenden	10	-	-	-	1	1	-	-	1	1	6
< 5 ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5 - 10 ha	15	2	-	3	-	1	1	3	3	3	3
10 - 20 ha	13	5	-	2	1	1	1	-	-	-	1
20 - 30 ha	12	5	-	3	-	1	1	-	-	1	1
≥ 30 ha	13	4	-	1	-	6	1	-	-	1	-
totaal	63	16	-	9	2	9	2	4	4	6	11
Uitwonenden	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
< 5 ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5 - 10 ha	5	1	-	1	-	2	-	-	-	-	1
10 - 20 ha	9	2	-	-	-	-	1	2	2	1	1
20 - 30 ha	12	4	-	-	-	3	1	1	1	1	-
≥ 30 ha	12	3	-	-	-	7	1	1	1	-	-
totaal	38	10	-	1	-	12	4	4	4	2	2

1) Zie voor normen bij indeling bijlage 1.

VERKAVELING

Agrariërs	Aantal grondgebruikers															Gemiddeld aantal kavels	Gemiddelde bedrijfs-grootte in ha	Gemiddelde kavel-grootte in ha
	met..... kavels in gebruik																	
	totaal	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10/11	12/14	≥ 15					
< 5 ha	34	1	6	9	10	5	3	-	-	-	-	-	-	-	3,6	3,3	0,92	
5 - 10 ha	39	1	2	6	9	6	2	4	4	3	2	-	-	-	5,3	7,3	1,38	
10 - 20 ha	37	-	-	4	6	4	3	1	5	3	8	2	1	7,4	15,0	2,03		
20 - 30 ha	28	-	1	1	4	2	2	7	3	-	6	-	2	7,6	24,8	3,26		
≥ 30 ha	30	-	-	-	3	4	3	2	5	1	1	3	8	11,0	45,7	4,15		
Akkerb./melker/mester	45	-	1	1	9	3	4	7	6	3	9	-	3	8,2	24	2,93		
Akkerb./melker	27	-	1	4	4	1	-	3	2	3	4	1	4	8,2	12	1,46		
Akkerb./mester	35	-	2	-	4	7	4	1	7	-	3	3	4	8,0	27	3,38		
Akkerbouwer	16	-	1	6	3	3	1	2	-	-	-	-	-	4,2	13	3,10		
Akkerb./fruitkw.	16	-	-	2	6	3	2	1	1	-	-	1	-	5,4	13	2,41		
Fruitweker	28	2	4	7	6	4	2	-	1	1	1	-	-	4,1	6	1,46		
In 's-Heer Abtskerke	20	-	-	1	1	2	1	1	3	3	4	2	2	9,1	12	1,32		
In Nisse	12	-	-	2	3	1	1	-	2	1	1	-	1	6,8	11	1,62		
In 's-Gravenpolder	29	1	3	5	9	4	-	2	3	-	2	-	-	4,7	10	2,13		
In Abbekinderen	6	-	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	1	6,0	11	1,83		
Inwonenden totaal	67	1	4	10	14	8	2	3	8	4	7	2	4	6,5	11	1,69		
Omwonenden	63	1	3	5	11	9	6	4	3	3	9	2	7	7,8	20	2,56		
Uitwonenden	38	-	2	5	7	4	5	7	6	-	1	1	-	5,7	26	4,56		
Agrariërs totaal	168	2	9	20	32	21	13	14	17	7	17	5	11	6,8	18	2,65		
C- en D-groepen:																		
in- en omwonenden	12	-	-	2	3	-	2	3	1	-	-	-	1	6,3	7	1,11		
uitwonenden	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,0	3	1,50		

AFSTANDEN TOT DE GROND, HET GRASLAND EN DE NIET ALS GRASLAND IN GEBRUIK ZIJNDE GROND

Agrariërs	Aantal agrariërs																							
	i) met een gem. afstand in km naar hun grond						van wie veelouder 1) in km naar hun overige land.																	
	< 1			1 - 2			2 - 3			≥ 3			< 1		1 - 2		2 - 3			3 - 5		≥ 5		
	to- taal	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	5	
< 5 ha	34	15	13	4	2		12	3	6	1	3		14	10	1									
5 - 10 ha	39	13	19	4	3																			
10 - 20 ha	37	10	16	4	7		10	6	6	6	3		14	9	4									1
20 - 30 ha	28	3	18	5	2																			
≥ 30 ha	30	11	12	4	3		6	6	6	14	20		32	12	6									2
Akkerb./melker/mester	46	7	26	7	6		5	8	9	12	12		25	14	4									1
Akkerb./melker	27	10	13	3	1		15	5	4	2	1		11	9	5									2
Akkerb./mester	35	13	17	2	3		8	2	5	7	13		24	8	2									1
Akkerbouwer	16	8	4	1	3		.	.	.	.	.		.	.	.									.
Akkerb./fruitkw.	16	5	8	3	-		.	.	.	.	.		.	.	.									.
Fruitkweker	28	9	10	5	4		.	.	.	.	.		.	.	.									.
In 's-Heer Abtskerke	20	9	7	4	-		12	3	3	-	-		7	6	4									1
In Nisse	12	6	3	2	1		6	-	-	1	-		4	2	-									1
In 's-Gravenpolder	29	9	14	3	3		3	2	4	1	-		6	3	1									-
In Abbekinderen	6	6	-	-	-		1	-	-	-	-		1	-	-									-
Inwonenden totaal	67	30	24	9	4		22	5	7	2	-		18	11	5									2
Orwonenden	63	16	37	6	4		6	10	9	12	5		22	14	4									2
Uitwonenden	38	6	17	6	9		-	-	2	7	21		20	6	2									1
Agrariërs totaal	168	52	78	21	17		28	15	18	21	26		60	31	11									5

1) Gerekend met het aantal, de grootte en de grootte en de afstand over de weg van de gebruikskavels.

EIGENDOM EN PACHT

Agrariërs	Aantal agrariërs									
	met gebouwen in eigendom en grond		met boerderij behuisd-gepacht en grond				met geb. gehuurd en grond			
	to-taal	ged. ook en ged. pacht	ged. ook en ged. pacht	geheel gepacht	geheel gepacht	geheel gepacht	geheel gepacht	gedeelte-lijk behuisd-gepacht en losse pacht	ged. eigen-dom en pacht	geheel gepacht
< 5 ha	34	9	18	5	-	-	-	-	1	1
5 - 10 ha	39	6	26	2	-	-	3	1	1	1
10 - 20 ha	37	3	23	2	1	2	6	-	-	-
20 - 30 ha	28	5	15	-	-	4	3	1	1	-
≥ 30 ha	30	4	15	-	5	4	2	-	-	-
Akkerb./melker/mester	46	6	28	1	1	5	4	1	1	-
Akkerb./melker	27	3	14	1	-	2	6	1	1	-
Akkerb./mester	35	5	19	2	5	-	4	-	-	-
Akkerbouwer	16	2	11	2	-	1	-	-	-	-
Akkerb./fruitkw.	16	2	9	1	-	2	-	-	1	1
Fruitkweker	28	9	16	2	-	-	-	-	-	1
In 's-Heer Abtskerke	20	-	15	2	-	-	2	-	1	-
In Nisse	12	3	7	-	-	1	-	-	1	-
In 's-Gravenpolder	29	7	17	1	-	-	3	-	1	-
In Abbekinderen	6	-	4	1	1	-	-	-	-	-
Inwonenden totaal	67	10	43	4	1	1	5	2	2	1
Omwonenden	63	9	33	5	4	4	6	1	1	1
Uitwonenden	38	8	21	-	1	5	3	-	-	-
Agrariërs totaal	168	27	97	9	6	10	14	3	3	2

RECHTSVORM VAN GEBRUIK VAN GROND IN HET BLOK IN GEBRUIK BIJ OM- EN UITWONENDEN

Agrariërs	Aantal agrariërs dat niet in het blok woont									
	en alle grond in eigendom heeft 1)	en gr. gedeelt. in eigend.		en de toerderij behuisd-pacht en van de grond in het blok		ook behuisd-pacht		is eigendom is		to-taal
		to-taal	eigen-dome	to-taal	in het blok in heeft	eigen-dome	en pacht	pacht	eigen-dome	
< 10 ha	6	22	4	3	15	2	-	-	-	2
10 - 20 ha	3	13	2	2	9	6	3	-	-	3
≥ 20 ha	8	26	8	8	10	15	8	1	1	5
Akkerb./melker/mester	4	22	9	5	8	9	3	-	1	5
Akkerb./melker	2	6	-	1	5	4	2	-	-	2
Akkerb./mester	5	13	1	3	9	7	5	-	-	2
Akkerbouwer	1	6	-	1	5	1	-	-	-	1
Akkerb./fruitkw.	1	5	1	-	4	2	1	1	-	-
Fruitkweker	4	9	3	3	3	-	-	-	-	-
Omwonenden	9	40	7	11	22	14	9	-	-	5
Uitwonenden	8	21	7	2	12	9	2	1	1	5
Om- en uitwonenden	17	61	14	13	34	23	11	1	1	10

1) En dus ook de grond in het blok.

FRUITAANPLANT OP EIGENDOMSGROND EN PACHTGROND

Agrariërs	Aantal bedrijven	Aantal bedrijven met de grond						geheel in pacht		en gem. aantal kavels
		geheel in eigendom		ged. in eigendom en in pacht		to-fruit-teelt	taal	met fruit-teelt	taal	
		to-fruit-teelt	taal	to-fruit-teelt	taal					
In 's-Heer Abtskerke	20	-	-	16	6	8,9	4	-	9,5	
In Nisse	12	3	3,3	9	4	8,0	-	-	-	
In 's-Gravenpolder	29	7	3,9	17	10	4,9	5	2	5,2	
In Abbekinderen	6	-	-	4	3	3,0	2	1	12,0	
Inwonenden totaal	67	10	3,7	46	23	6,8	11	3	8,0	
Omwonenden	63	9	4,6	38	15	8,3	16	5	8,4	
Uitwonenden	38	8	5,0	26	7	6,0	4	-	5,5	
Alle agrariërs	168	27	4,4	110	45	7,1	31	8	7,9	

OPVOLGINGSSITUATIE

	Aantal grondgebruikers											
	to- taal	jon- ger dan 50 jr.	met op- volger		over op- volging staat		50 jaar en ouder			geheel in ei- gendom	geheel gepacht	
			1	≥ 2	nog niets vast	to- taal	zonder opvolger en de grond	eigen- dom en gepacht				
Agrariërs												
< 5ha	34	13	7	-	-	14	3	9	2			
5 - 10ha	39	14	7	2	2	14	4	8	2			
10 - 20ha	37	17	10	3	2	5	-	5	-			
20 - 30ha	28	13	5	4	2	4	1	3	-			
≥ 30ha	30	17	9	4	-	-	-	-	-			
Akkerb./melker/mester	46	21	8	8	1	8	1	7	-			
Akkerb./melker	27	11	8	-	3	5	2	2	1			
Akkerb./mester	35	17	9	3	1	5	1	2	2			
Akkerhouwer	16	5	3	-	-	8	2	5	1			
Akkerb./fruitkw.	16	7	3	2	1	3	-	3	-			
Fruitkweker	28	13	7	-	-	8	2	6	-			
In 's-Heer Abtskerke	20	10	5	-	-	5	-	5	-			
In Nisse	12	5	4	-	-	3	1	2	-			
In 's-Gravenpolder	29	13	3	1	1	11	2	8	1			
In Abbekinderen	6	2	1	-	-	3	-	3	-			
Inwonenden totaal	67	30	13	1	1	22	3	18	1			
Omwonenden	63	26	16	6	3	12	4	5	3			
Uitwonenden	38	18	9	6	2	3	1	2	-			
Agrariërs totaal	168	74	38	13	6	37	8	25	4			
C- en D-groep:												
inwonenden	3	-	-	1	-	2	-	2	-			
omwonenden	9	2	1	-	-	6	1	3	2			
uitwonenden	1	-	-	-	-	1	1	-	-			
C- en D-groep totaal	13	2	1	1	-	9	2	5	2			

ENIGE GEGEVENS OVER DE OPVOLGERS OP DE BEDRIJVEN

Agrariërs	Aantal grondgebruikers ≥ 50 jaar met één of meer opvolger(s)																
	twee				van wie of bezig met				in de leeftijd van						momenteel		
	waarvan één nog zal moeten afvloeien	nog onbekend hoe	te-zamen	met splitsing	landbouw-school	tuinbouw-school	land- en tuinbouw-school	slechts agrar. cursussen	geen agrar. onderwijs	fruitteelt- vak-school 1)	< 20 jr.	20-24 jr.	25-29 jr.	≥ 30 jr. 2)	thuis-meerwerkend tuin-arbeider	land-of tuinarbeider	in agrarisch verwante beroepen
< 10 ha	14	1	-	1	6	1	6	2	3	6	3	5	5	5	13	2	3
10 - 20 ha	13	1	2	-	7	4	2	3	-	4	5	4	3	4	13	1	2
≥ 20 ha	22	3	4	-	24	-	1	3	5	1	5	10	9	9	33	-	-
Akkerb./melker/mester	16	7	5	3	-	16	3	3	3	2	3	9	6	7	24	-	1
Akkerb./melker	8	7	-	-	5	1	1	-	2	1	2	3	2	2	7	-	2
Akkerb./mester	12	8	1	2	-	11	-	2	3	-	3	3	5	5	15	-	1
Akkerbouwer	3	3	-	-	3	-	-	-	-	-	1	1	1	-	2	1	-
Akkerb./fruitkw.	5	3	-	1	2	1	2	2	-	3	1	2	2	2	6	-	1
Fruitweker	7	7	-	-	-	-	6	1	-	5	3	1	1	2	5	2	-
Inwonenden	14	13	-	-	5	3	3	1	3	5	3	6	4	2	14	-	1
Omwonenden	22	13	3	3	15	2	6	5	3	6	7	7	7	10	27	2	2
Uitwonenden	15	9	-	3	17	-	-	2	2	-	3	6	6	6	18	1	2
Agrariërs totaal	51	35	3	6	1	37	5	8	8	11	13	19	17	18	59	3	5

1) Reeds begrepen onder "tuinbouwschool".

2) En eventueel nog land- of tuinbouwonderwijs volgend.

ENICE GEGEVENS OVER STRUCTUREEL AFLOPEND GRONDGEbruik

Aantal grondgebruikers

≥ 50 jaar zonder opvolger

dat de gronddenkt weg te doen

dat de grondgebr.

Agrariërs	to- taal	to- taal	vrijw. heeft	verkleind of altijd al grond verpacht	onvrijw. heeft verkleind	qua grootte gelijk heeft gehouden	heeft vergroot	via S.B.L. of O. en S.	door verkoop en pacht terug aan eigenaar	door toevoe- ging tot bedrijven van fami- lie	ged.voor niet-agrar. gebruik en ged, aan bedrijven van familie	hoe nog niet bekend
< 10 ha	73	28	10	1	16	1	5	8	2	3	2	10
10 - 20 ha	37	5	1	-	4	-	1	2	-	1	-	1
≥ 20 ha	58	4	1	-	3	-	1	3	-	-	-	-
Akkerb./melker/mester	46	8	2	-	6	-	1	5	-	1	-	1
Akkerb./melker	27	5	2	-	3	-	1	1	-	-	1	2
Akkerb./mester	35	5	2	-	2	1	2	2	-	1	-	-
Akkerbouwer	16	8	3	1	4	1	2	-	-	2	1	3
Akkerb./fruitkw.	16	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3
Fruittweker	28	8	3	-	5	-	1	5	-	-	-	2
Inwonenden	67	22	6	1	15	-	4	7	-	3	-	8
Omwonenden	63	12	6	-	5	1	3	3	-	1	2	3
Uitwonenden	38	3	-	-	3	-	-	3	-	-	-	-
Agrariërs totaal	168	37	12	1	23	1	7	13	4	4	2	11
C- en D-groep:												
inwonenden	3	2	1	-	1	-	-	-	-	2	-	-
omwonenden	9	6	2	1	3	-	-	4	-	1	-	1
uitwonenden	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-
C- en D-groep totaal	13	9	3	1	5	-	-	4	4	3	1	1

WAT OM- EN UITWONDER GAAN DOEN EN ZOUDEP WILLEN DEEN MET HUN GROND IN HET BLOK

		Niet-in het blok-wonenden gebruikers van grond in het blok met structureel niet-aflopend grondgebruik										
		toewonen-taal den		uitwonen-den		onder wie						die hun grond in het blok
		omwonen-taal den	uitwonen-den	akkerb./melker-mester	akkerb./melker	akkerb./mester	akkerb./bouw-er	fruitkw. kweker	fruit-dom hebben	in eigen dom hebben en-pachten	pachten	behandel-pachten
Aantal dat hun grond in het blok bij r.v.k.		15	10	5	3	7	-	-	7	5	1	8
Als grasland		1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Als bouwland		4	3	1	-	1	1	2	-	-	-	3
Als fruitaanplant		9	6	3	-	-	-	2	7	6	-	2
En scheuren		47	23	24	7	13	3	-	-	11	9	19
En inplanten		5	5	-	-	-	-	2	3	2	1	2
En het bedrijf daarop concentreren		2	2	-	-	1	-	-	-	-	-	2
Afstoten		5	3	2	1	2	-	1	1	1	1	3
N.v.t. (raakt grond kwijt)		1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Als grasland		11	7	4	5	2	-	3	-	3	-	7
Als bouwland		4	3	1	-	-	1	2	-	-	-	3
Als fruitaanplant		7	4	3	-	-	-	1	6	5	-	2
En scheuren		50	26	24	7	16	3	-	-	12	9	21
En scheuren en inplanten		1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
En inplanten		5	5	-	-	-	-	2	2	1	1	3
En het bedrijf daarop concentreren		4	4	-	1	1	-	-	1	2	-	2
En ruilen voor grond dichterbij		54	23	31	19	5	19	4	3	4	17	26
En proberen kavels aanéén te krijgen		13	12	1	6	3	1	1	1	-	6	5
Inleveren voor een bedrijf in de nieuwe polders		1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Afstoten		6	5	1	-	1	-	3	2	2	2	1
Aantal betrokkenen		89	54	35	30	11	23	5	9	11	25	41

BELANGSTELLING VOOR VERPLAATSING NAAR DE NIEUWE POLDERS

Aantal agrariërs	Aantal agrariërs met structureel niet-aflopend grondgebruik dat solliciteert naar een bedrijf in de nieuwe polders		heeft gedaan, maar nu niet meer wil doen		heeft gedaan of overweegt het te doen		van wie naar				
	to-taal	over-1) wogen	to-taal	niet-fruit-akkerb. bedr.	to-taal	niet-fruit-akkerb. bedr.	niet-fruit-akkerb. bedr.	niet-fruit-akkerb. bedr.			
									to-taal	gemengd bedr.	to-taal
< 10 ha	43	22	1	-	1	-	2	1	-	1	-
10 - 20 ha	15	5	2	1	1	1	4	4	4	4	-
≥ 20 ha	9	4	-	-	-	-	5	3	3	5	-
totaal	67	31	3	1	2	1	11	9	1	9	1
Akkerb./melker/mester	11	2	-	-	-	-	6	4	4	3	1
Akkerb./melker	15	7	2	-	2	-	3	3	3	3	-
Akkerb./mester	10	7	-	-	-	-	1	1	1	1	-
Akkerbouwer	8	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akkerb./fruitkw.	8	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fruitkweker	15	7	1	1	-	-	1	1	1	1	-
In 's-Heer Abtskerke	20	10	1	-	1	-	4	4	4	4	-
In Nisse	12	6	-	-	-	-	3	3	3	2	-
In 's-Gravenpolder	29	12	2	1	1	1	4	2	2	3	1
In Abbekinderen	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
< 10 ha	30	13	3	1	1	1	4	4	4	2	1
10 - 20 ha	22	15	3	-	2	1	3	3	3	1	2
≥ 20 ha	49	32	3	-	1	2	10	9	9	1	9
totaal	101	60	9	1	4	4	17	16	4	12	1
Omwonenden	63	32	5	-	2	3	14	14	14	4	1
Uitwonenden	38	28	4	1	2	1	3	2	2	3	1
Akkerb./melker/mester	35	23	2	-	-	-	5	5	5	4	1
Akkerb./melker	12	6	2	-	2	2	2	2	2	2	-
Akkerb./mester	25	16	1	-	1	-	5	4	4	5	-
Akkerbouwer	8	3	2	-	2	-	-	-	-	-	-
Akkerb./fruitkw.	8	5	1	-	1	-	2	2	2	1	1
Fruitkweker	13	7	1	1	-	-	3	3	3	3	-

1) Of er van overtuigd is niet aan de officiële voorwaarden te voldoen.

RAMING VAN HET AANTAL POTENTIELE KANDIDATEN¹⁾ VOOR EEN BEDRIJF IN DE
NIEUWE POLDERS

Agrariërs	Aantal agrariërs										
	dat belangstelling heeft voor de nieuwe polders										
	dat aan de thans geldende voorwaarden w.b. grootte t.o.v.gewenst type van bedrijf voldoet 2)										
to- taal	en aan die w.b. leeftijd en scholing voldoen			en de grond hier ter beschikking kan stellen			en hier...ha in gebruik heeft			fruit- teelt- bedrijf wil	
	to- taal	to- taal	to- taal	to- taal	to- taal	to- taal	eigen- doms- grond	pacht- grond	in het blok		akker- bouw- bedrijf wil
< 10 ha	73	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10 - 20 ha	37	7	4	4	4	58	13	45	38	1	3
≥ 20 ha	58	15	15	14	13	440	155	285	209	1	12
Akkerb./melker/mester	46	11	8	7	6	192	52	140	131	-	6
Akkerb./melker	27	5	4	4	4	92	2	90	54	-	4
Akkerb./mester	35	6	5	5	5	180	86	94	56	-	5
Akkerbouwer	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akkerb./fruitkw.	16	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fruitkweker	28	4	2	2	2	34	28	6	6	2	-
Inwonenden	67	11	7	7	7 ³⁾	169	65	104	160	-	7 ³⁾
Omwonenden	63	14	9	8	8	267	79	188	79	2	6
Uitwonenden	38	3	3	3	2	62	24	38	8	-	2
Alle agrariërs	168	28	19	18	17	498	168	330	247	2	15

1) Afgezien van hun financiële positie; bij latere ramingen is aangenomen dat de helft vanwege hun financiële positie niet als potentieel kandidaat kan worden beschouwd.

2) Waarbij de uit te geven weidebedrijven minimaal 30 ha zullen zijn, de gemengde bedrijven 25 ha, de akkerbouwbedrijven 20 ha, de fruitteeltbedrijven 6,75 ha en gerekend met het feit dat het toe te wijzen domein bedrijf ten hoogste 1/3 groter kan zijn dan de in te leveren oppervlakte.

3) Onder wie 2 uit 's-Heer Abtskerke, 2 uit Nisse en 3 uit 's-Gravenpolder.

BEDRIJFSTYPERING IN 1959¹⁾ EN MOMENTEEL

Typering	Aantal agrariërs																					
	in 's-Heer Abtskerke		in Nisse		in 's-Gravenpolder		in Abbeken-deren		inwo-nenden totaal		omwo-nenden		uitwo-nenden		totaal		< 50 jaar		≥ 50 jaar			
	in '59	in '64	in '59	in '64	in '59	in '64	in '59	in '64	in '59	in '64	in '59	in '64	in '59	in '64	in '59	in '64	in '59	in '64	in '59	in '64		
Akkerb./melker/mester	4	4	2	2	2	2	-	-	8	8	18	16	10	10	36	34	17	14	12	14	7	6
Akkerb./melker/mester/fruitkw.	-	-	1	1	4	2	-	-	5	3	3	4	5	5	13	12	4	7	6	3	3	2
Akkerb./melker	8	8	2	2	1	1	-	-	11	11	11	9	1	1	23	21	9	9	10	9	4	3
Akkerb./melker/fruitkw.	3	3	-	-	-	1	-	-	3	4	1	2	-	-	4	6	2	2	-	2	2	2
Akkerb./mester	2	2	-	-	2	2	-	-	4	4	6	9	11	12	21	25	14	14	5	7	2	4
Akkerb./mester/fruitkw.	1	1	2	2	1	2	1	1	5	6	3	2	3	2	11	10	3	3	8	6	-	1
Akkerbouwer	-	-	-	-	6	6	2	2	8	8	6	4	5	4	19	16	8	8	5	3	3	8
Akkerb./fruitkw.	1	1	2	2	5	5	-	-	8	8	5	6	1	2	14	16	4	7	7	6	3	3
Fruitkweker	1	1	3	3	8	8	3	3	15	15	10	11	2	2	27	28	13	13	6	7	8	8
Alle bedrijven	20	20	12	12	29	29	6	6	67	67	63	63	38	38	168	168	74	74	57	57	37	37

1) Of bij overname van het huidige bedrijf tussen 1959 en 1964.

VERANDERINGEN IN DE LAATSTE 5 JAAR DOOR DE BEDRIJFSHOOFDEN AANGEBRACHT

Aantal agrariërs

	totaal	< 10 ha	10 - 20 ha	≥ 20 ha	akkerb./melker/mester	akkerb./melker	akkerb./mester	akkerbouwer	akkerb./fruitkw.	fruitkweker	inwonenden	omwonenden	uitwonenden	< 50 jaar	≥ 50 jaar met opv.	≥ 50 jaar zonder opv.
Totaalaantal	168	73	37	58	46	27	35	16	16	28	67	63	38	74	57	37
Veranderingen 1) in de laatste 5 jr. aangebracht:																
Bedrijf vergroot 2)	29	14	6	9	7	8	5	-	5	4	12	13	4	17	9	3
Bedrijf vrijwillig verkleind	14	10	1	3	2	2	4	2	-	4	6	7	1	3	-	11
Inkrimping van het grasland	34	4	2	28	11	3	14	2	2	2	5	12	17	17	16	1
Uitbreiding van het grasland	4	1	2	1	1	-	3	-	-	-	1	3	-	1	2	1
Uitbreiding van de fruitaanplant	25	11	8	6	5	2	-	-	8	10	10	10	5	15	8	2
Inkrimping van de fruitaanplant	9	1	2	6	4	-	4	-	-	1	2	3	4	1	6	2
Melkveestapel uitgebreid	5	-	1	4	1	4	-	-	-	-	1	4	-	2	3	-
Melkveestapel sterk ingekrompen 3)	8	5	1	2	2	-	5	-	1	-	1	5	2	2	1	5
Rundveestapel opgeruimd	4	2	-	2	-	-	3	1	-	-	-	3	1	1	1	2
Fruitaanplant vernieuwd	7	4	2	1	2	-	2	-	2	1	5	-	2	1	3	3
Pachtgrond gekocht 4)	8	3	2	3	4	-	-	-	2	2	6	1	1	3	2	3
Grond geruimd	5	2	2	1	2	2	-	1	-	-	5	-	-	2	2	1
Grond geëgaliseerd en/of gedraineerd	9	1	1	7	4	-	3	1	-	1	2	3	4	6	2	1
Mechanisatie uitgebreid of verbeterd 5)	41	8	8	25	11	7	14	2	4	3	15	14	12	23	18	-
Gebouwen vernieuwd of (bij) gebouwd	19	5	7	7	4	4	6	-	4	3	7	8	4	12	7	-
Arbeidsbezetting ingekrompen 6)	40	2	10	28	14	6	13	2	3	2	11	16	13	21	12	7
Arbeidsbezetting uitgebreid 7)	4	3	1	-	1	-	-	-	1	2	2	2	-	-	4	-

- 1) Ter vereenvoudiging en betere leesbaarheid zijn alleen doorslaggevende veranderingen geteld, wanneer op één bedrijf b.v. 1 ha grasland is gescheurd en 1 ha is ingezaaid dan zijn deze veranderingen verwaarloosd, hetzelfde geldt voor implanten en rooien.
- 2) Waarbij in 7 gevallen door koop, in de andere gevallen door bijpachten.
- 3) Of geheel opgeruimd.
- 4) Waarbij in alle gevallen grond in het blok was betrokken.
- 5) Waarbij in 16 gevallen door aanschaf van een trekker en in 3 door aanschaf van een melkmachine.
- 6) Door het weggaan van een vaste arbeider zonder vervanging.
- 7) Doordat een zoon ging meewerken.

VERANDERINGEN IN DE BEDRIJFSSTRUCTUUR AFGEZIEN VAN HUIJVERKAVELING

Aantal agrariërs
dat de laatste 5 jaar

	heeft gescheurd en ingeplaat		heeft ingeplaat		geen veranderingen heeft aangebracht	
	heeft gescheurd en ingeplaat	in-planten	geen	heeft ingeplaat	geen veranderingen heeft aangebracht	geen veranderingen heeft aangebracht
to- taal	in-planten	in-planten	in-planten	in-planten	in-planten	in-planten
< 10 ha	1	3	-	2	9	6
10 - 20 ha	-	2	-	1	6	1
≥ 20 ha	7	18	-	2	1	21
Akkerb./melker/mester	3	8	-	2	2	3
Akkerb./melker	1	2	-	-	2	-
Akkerb./mester	3	11	-	-	-	3
Akkerbouwer	1	1	-	-	-	1
Akkerb./fruitkw.	-	2	-	3	3	7
Fruittweker	-	1	-	-	9	3
In 's-Heer Abtskerke	-	2	-	1	2	15
In Nisse	-	-	-	1	1	7
In 's-Gravenpolder	1	1	-	1	4	19
In Abbekinderen	-	1	-	-	-	5
Inwonenden	1	4	-	3	7	3
Omwonenden	1	8	-	1	6	4
Uitwonenden	6	11	-	1	3	13
< 50 jaar	5	10	-	2	11	3
≥ 50 jaar met opvolger	2	12	-	3	3	4
≥ 50 jaar zonder opvolger	-	1	-	-	2	1
Alle agrariërs	7	23	-	5	16	7

BEDRIJFSSTRUCTUUR

	Aantal agrariërs	
	totaal	dat niets meer heeft te scheuren en in te planten
< 10 ha	73	30
10 - 20 ha	37	3
≥ 20 ha	58	2

Akkerb./melker/mester	46	-
Akkerb./melker	27	-
Akkerb./mester	35	-
Akkerbouwer	16	7
Akkerb./fruitkw.	16	12
Fruittweker	28	16

In 's-Heer Abtskerke	20	1
In Nisse	12	3
In 's-Gravenpolder	29	14
In Abbekinderen	6	3

Inwonenden	67	21
Orononenden	63	12
Uitwonenden	38	2

< 50 Jaar	74	15
≥ 50 Jaar met opvolger	57	10
≥ 50 Jaar zonder opvolger	37	10

Alle agrariërs	168	35
		10

REDENTEN WAAROM MEN GEEN VERANDERINGEN GAAT AANBRENGEN OF VERANDERINGEN NOG NIET HEEFT
UITGEVOERD, AFGEZIEN VAN RUILVERKAVELLING

		Aantal agrariërs									
		naar voornaamste redenen waarom men geen veranderingen gaat aanbrengen of veranderingen nog niet heeft uitgevoerd									
to- taal	"gaan er toch mee ophouden"	"eenmaal zo gewend, gewoon doorgaan"	"afwachten wat de zoons willen"	"er mee wachten tot er r.v.k. komt"	"door ziekte" lukken"	"mag niet van eigenaar"	"grond- ruil wil niet van geschikt er voor"	"kunnen niet meer grond te pakken krijgen"	moelijk- heden zijn van finan- ciële aard		
< 10 ha	73	13	23	5	-	1	1	5	8		
10 - 20 ha	37	1	9	6	-	2	2	7	2		
≥ 20 ha	58	1	15	5	1	1	16	1	14		
Akkerb./melker/mester	46	1	15	5	2	1	2	4	5		
Akkerb./melker	27	3	6	2	1	1	1	5	2		
Akkerb./mester	35	3	6	3	3	1	1	2	8		
Akkerbouwer	16	5	4	1	-	-	2	3	1		
Akkerb./fruitkw.	16	-	4	4	-	-	2	2	4		
Fruitkweker	28	3	12	1	2	1	-	6	4		
In 's-Heer Abtskerke	20	2	6	-	1	1	5	3	2		
In Nisse	12	1	3	1	2	-	-	2	3		
In 's-Gravenpolder	29	3	9	1	1	-	5	5	5		
In Abbekinderen	6	2	1	1	-	-	-	2	-		
Inwonenden	67	8	19	3	4	1	10	12	10		
Omwonenden	63	6	18	6	2	1	10	8	9		
Uitwonenden	38	1	10	7	2	1	8	2	5		
<50 jaar	74	-	16	5	7	3	12	14	14		
≥50 jaar met opvolger	57	-	17	11	1	1	12	6	9		
≥50 jaar zonder opvolger	37	15	14	-	-	1	4	2	1		
Bedrijfschouffden die alsnog:											
gaan scheuren	15	-	-	2	2	1	-	1	9		
gaan inplanten	15	-	-	2	-	-	-	2	11		
niet gaan scheuren en inplanten	138	15	47	12	6	1	28	19	4		
Alle agrariërs	168	15	47	16	8	1	28	22	24		

BEDRIJFSTYPE VÓÓR EN NA RUILVERKAVELING I

Agrariërs	totaal	Aantal agrariërs qua type						
		vee- houder	akkerb./ veeh.	akkerb./ fruitkw.	akker- bouwer	akkerb./ fruitkw.	fruit- kweker	bollen- kweker
In 's-Heer Abtskerke nu	20	-	14	4	-	1	1	-
bij r.v.k.	15	-	11	2	-	1	1	-
na r.v.k.	15	-	6	1	6	-	2	-
In Nisse	12	-	4	3	-	2	3	-
bij r.v.k.	9	-	2	3	-	2	2	-
na r.v.k.	9	-	1	-	3	2	3	-
In 's-Gravenpolder	29	-	5	5	6	5	8	-
bij r.v.k.	18	-	5	4	2	2	5	-
na r.v.k.	18	1	2	1	5	2	5	2
In Abbekinderen	6	-	-	1	2	-	3	-
bij r.v.k.	3	-	-	1	1	-	1	-
na r.v.k.	3	-	-	-	2	-	1	-
Inwonenden totaal	67	-	23	13	8	8	15	-
bij r.v.k.	45	-	18	10	3	5	9	-
na r.v.k.	45	1	9	2	16	4	11	2
Omwonenden	63	-	34	8	4	6	11	-
bij r.v.k.	51	-	28	7	1	6	9	-
na r.v.k.	51	2	15	1	13	8	12	-
Uitwonenden	38	-	23	7	4	2	2	-
bij r.v.k.	35	-	21	6	4	2	2	-
na r.v.k.	35	-	8	1	20	3	3	-
Alle agrariërs	168	-	80	28	16	16	28	-
bij r.v.k.	131	-	67	23	8	13	20	-
na r.v.k.	131	3	32	4	49	15	26	2
Niet-agrariërs I)	13	-	8	-	3	1	1	-
bij r.v.k.	4	-	3	-	-	1	-	-
na r.v.k.	4	1	2	1	-	-	-	-

1) Met minstens 3 ha grond in gebruik.

BEDRIJFSTYPE VÓÓR EN NA RUILVERKAVELING II

Huidig bedrijfstype	Grootte klasse	Aantal agrariërs met structureel niet-aflopend grondgebruik dat na r.v.k. . . . . . wordt							
		to- taal	vee- houder	akkerb./ veeh.	akkerb./ veeh./ fruitkw.	akker- bouwer	akkerb./ fruitkw.	fruit- kweker	bollen- kweker
Akkerb./melker/ mester	< 20	12	1	6	-	5	-	-	-
	≥ 20	16	-	6	-	10	-	-	-
Akkerb./melker/ mester/fruitkw.	< 20	6	-	1	2	2	1	-	-
	≥ 20	4	-	-	-	2	2	-	-
Akkerb./melker	< 10	6	-	3	-	3	-	-	-
	≥ 10	12	2	5	-	5	-	-	-
Akkerb./melker/ fruitkw.	< 10	1	-	-	-	-	1	-	-
	≥ 10	3	-	-	1	1	1	-	-
Akkerb./mester	< 20	3	-	1	-	1	1	-	-
	≥ 20	18	-	10	-	7	1	-	-
Akkerb./mester fruitkw.	< 20	4	-	-	1	2	1	-	-
	≥ 20	5	-	-	-	4	-	1	-
Akkerbouwer	< 10	4	-	-	-	2	1	-	1
	≥ 10	4	-	-	-	4	-	-	-
Akkerb./fruitkw.	< 10	9	-	-	-	1	4	3	1
	≥ 10	4	-	-	-	-	2	2	-
Fruitkweker	< 10	16	-	-	-	-	-	16	-
	≥ 10	4	-	-	-	-	-	4	-
Alle bedrijfs- typen	< 10	45	1	4	1	10	8	19	2
	10-20	32	1	10	3	12	3	3	-
	≥ 20	54	1	18	-	27	4	4	-
	totaal	131	3	32	4	49	15	26	2
Naar huidige type		131	-	67	23	48	13	20	-

VERANDERINGEN IN TYPE VAN BEDRIJF NAAR LEEFTIJD VAN DE BEDRIJFSHOOFDEN

Leef- tijds- klasse	Aantal agrariërs met struct. niet-aflopend grondgebruik				dat na r.v.k. wordt			
	to- taal	vee- houder	akkerb./ veeh.	akkerb./ fruitkw.	akker- bouw	fruitkw.	fruit- kweker	bollen- kweker
< 40	33	1	8	-	14	2	7	1
40 - 50	41	1	9	2	14	3	11	1
50 - 60	28	-	6	-	12	7	3	-
≥ 60	29	1	9	2	9	3	5	-
totaal	131	3	32	4	49	15	26	2
< 40	15	-	-	-	13	2	-	-
40 - 50	13	-	-	-	11	1	1	-
50 - 60	13	-	-	-	10	3	-	-
≥ 60	10	-	-	-	8	2	-	-
totaal	51	-	-	-	42	8	1	-
< 40	-	-	-	-	-	-	-	-
40 - 50	1	-	-	-	-	1	-	-
50 - 60	2	-	-	-	-	2	-	-
≥ 60	-	-	-	-	-	-	-	-
totaal	3	-	-	-	-	3	-	-

Huidige leeftijdsopbouw

Leeftijd van hen die

bij r.v.k. van het grasland

afwillen

Leeftijd van hen die bij

r.v.k. met fruitteelt willen

beginnen

HET GEBRUIK VAN GRASLAND VÓÓR EN NA RUILVERKAVELING I

Huidige situatie	Aantal agrariërs met structureel niet-aflopend grondgebruik dat na r.v.k. denkt te worden akkerbouwer											fruit- kweker	fruit- bollen- kweker
	to- taal	to- taal	mel- ker	mel- ker	mel- ker	mel- ker	melker/ mester/ fruitkw.	mes- ter	mester/ fruitkw.	-	fruit- kweker		
Akerb./melker/mester	34	28	1	6	-	5	-	1	-	-	15	-	-
Akerb./melker/mester/ fruitkw.	12	10	-	-	2	1	-	-	-	-	4	3	-
Akerb./melker	21	18	2	-	-	8	-	-	-	-	8	-	-
Akerb./melker/fruitkw.	6	4	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2	-
Akerb./mester	25	21	-	1	-	-	-	10	-	-	8	2	-
Akerb./mester/fruitkw.	10	9	-	-	-	-	-	-	1	-	6	1	1
Akerbouwer	16	8	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1	1
Akerb./fruitkw.	16	13	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6	5
Fruitkweker	28	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20
Alle bedrijfstypen	168	131	3	7	2	14	1	11	1	49	15	26	2

HET GEBRUIK VAN GRASLAND VÓÓR EN NA RUILVERKAVELING II

	Aantal agrariërs met struct. niet-aflopend grondgebruik dat bij r.v.k. grasland wil houden.							
	dat grasland ¹⁾ heeft		om te					
	to- taal	en melkt en ¹⁾ mest ¹⁾	to- taal	melken en mesten				
< 10 ha	16	7	5	4	6	4	2	-
10 - 20 ha	32	10	13	3	14	8	4	2
≥ 20 ha	54	5	20	23	19	6	3	10
In 's-Heer Abtskerke	15	9	2	2	7	7	-	-
In Nisse	9	1	2	2	1	-	1	-
In 's-Gravenpolder	18	2	4	3	4	2	1	1
In Abbekinderen	3	-	-	1	-	-	-	-
Inwonenden totaal	45	28	12	8	12	9	2	1
Omwonenden	51	35	9	17	18	8	4	6
Uitwonenden	35	27	1	13	9	1	3	5
Alle agrariërs	131	90	22	38	39	18	9	12
< 40 jaar	33	24	7	10	9	7	-	2
40 - 50 jaar	41	25	4	11	12	4	3	5
50 - 60 jaar	28	19	8	5	6	4	1	1
≥ 60 jaar	29	22	3	12	12	3	5	4

1) Van enige betekenis: minimaal 2 melkkoeien.
minimaal 4 stuks weidemestvee.

CORZAKEN WAAROM MEN NA RUILVERKAVELING HET HUIDIGE BEDRIJFSPLAN WIL BESTENDIGEN OF WIJZIGEN

Gebruikers van grond in het blok met strukt. niet-aflopend grondgebruik

Aantal	di. momenteel ..... zijn													
	akkerbouwer/ vechouder			akkerb./ vech./fruitkw.			akker- bouwer		akkerb./fruitkw.		fruit- kweker			
	veeh.	akkerb./ fruitkw.	akkerb.	akkerb./ veeh./ fruitkw.	akkerb./ fruitkw.	akkerb./ fruitkw.	akkerb./ fruitkw.	akkerb./ veeh./ fruitkw.	akkerb./ fruitkw.	akkerb./ fruitkw.	fruitkw.			
135	4	33	31	2	1	4	11	6	1	6	1	1	1	20
37	-	-	23	1	-	-	7	4	-	2	-	-	-	-
41	-	-	18	-	-	-	9	-	-	2	-	-	1	9
18	-	-	10	1	-	-	3	2	-	2	-	-	-	-
4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
14	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	1	7	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
8	3	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
15	1	3	3	2	-	-	6	-	-	1	-	-	-	-
17	-	8	-	2	-	2	-	3	-	-	1	-	-	-
13	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3	3	-	4
7	-	1	1	-	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
2	-	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-
4	-	-	4	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
7	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
5	-	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11

Aantal

waarvan als oorzaak noemt:

akkerbouw brengt meer op 1)
om de kosten te drukken 2)
door rundvee teveel gebonden 3)
aankoop van jongvee te duur 4)
voelt zich akkerbouwer
ziet toch iets in de mestrij 5)
er komt geregeld (melk)geld binnen 6)
liever goed grasland dan slecht bouwland 7)
grond te ver af om te scheuren
grasland nodig als veehandelaar
voelt niet voor fruitteelt
meer risicospreiding
anders te laag inkomen
fruitteelt geeft te veel werk
fruitteelt gaat niet samen met andere bestr. takken
kwaliteitsfruit wordt goed betaald
fruit vergt zware investeringen
klein bedrijf moet wel gemengd zijn 8)
betere werkverdeling 9)
om later te splitsen
glas vergt zware investering
hangt van event. opvolger af
eenmaal zo gewend
is reeds gespecialiseerd

1) Dan grasland c.q. veevoederrij.

3) En/of te veel werk.

5) Geeft bovendien 's winters werk en op gemengd bedrijf is er goedkoop vervoer.

7) Melkvee brengt bovendien tegenwoordig aardig op.

9) Of vraagt minder werk.

2) Heeft reeds alle machines er voor.

4) Indien je zelf niet fokt.

6) En voelt zelf en/of de vrouw voor rundvee.

8) Liever echter groter akkerbouwbedrijf.

REDENEN WAAROM MEN NIET MET FRUITTEELT BEGINT

	A + B	Alle groepen
Aantal gebruikers van grond in het blok	168	181
- met struct. niet-aflopend grondgebruik	131	135
- en dat momenteel niet aan fruitteelt doet	75	78
- en dat ook geen plannen heeft aan fruitteelt te gaan doen	72	75
- en als reden hiervoor opgeeft:		
"voelt er niet voor"	39	42
"te weinig vakkennis voor"	23	23
"past niet op akkerbouw- of gemengd bedrijf"	18	18
"vergt te veel arbeid"	9	9
"zit weinig perspectief in, is de laatste jaren niet zo best"	6	6
"opvolger voelt er niet voor en/of ziet er niets in"	4	5
"afwachten of er een opvolger is en zo ja, wat die wil"	2	2
"vergt te zware investering"	1	1
"geen geschikte grond voor"	2	2

HET VOORKOMEN VAN SCHATTINGEN OMTRENT DE VERANDERINGEN IN DE VERMOGENSBEOHOEFTE EN IN DE KOSTEN EN OPBRENGSTEN
EN WIJZIGING VAN HET BEDRIJFSPLAN

	Aantal agrariërs met struct. niet-aflopend grondgebruik							
	to- taal	vee- houder	akkerb./ veeh.	akkerb./ fruitkw.	akker- bouwer	akkerb./ fruitkw.	fruit- kweker	bolle- kweker
Aantal momenteel	131	-	67	23	8	13	20	-
Aantal dat bij r.v.k. gaat worden:								
veehouder	-	-	3	-	-	-	-	-
akkerbouwer/veehouder	-	-	-	1	-	-	-	-
akkerbouwer/veehouder/fruitkweker	-	-	-	-	-	-	-	-
akkerbouwer	-	31	11	-	-	1	-	-
akkerbouwer/fruitkweker	-	2	6	1	-	-	-	-
fruitkweker	-	-	1	-	-	5	-	-
bollekweker	-	-	-	-	1	1	-	-
waardoor het aantal wordt:	131	3	32	4	49	15	26	2
w.v. van bedrijfstype veranderen	64	3	1	-	43	9	6	2
w.v. een nieuwe produktierichting aantrekken	5	-	-	-	-	3	-	2
Aantal dat het plan heeft van bedrijfstype te veranderen en daarbij								
1. w.b. een schatting van hoeveel kapitaal daarvoor nodig is	50	3	-	-	39	6	2	-
geen schatting heeft gemaakt, weten het uit de praktijk	14	-	1	-	4	3	4	2
wel een schatting heeft gemaakt	7	-	1	-	2	1	3	-
en een bedrag noemen	5	-	-	-	-	2	1	2
en geen bedrag noemen en geleidelijk aan willen veranderen	2	-	-	-	2	-	-	-
en geen kapitaal nodig denken te hebben door verkoop van het vee								
2. w.b. de kapitaalsbehoefte hierin denken te voorzien:								
er is geen bijzondere kapitaalsbehoefte, ingreep is niet groot	44	2	-	-	36	4	2	-
gaat geleidelijk aan	5	1	-	-	1	1	-	2
geheel uit eigen middelen financieren	4	-	-	-	2	-	2	-
door verkoop van alle vee opvangen	4	-	-	-	4	-	-	-
uit eigen middelen en lenen bij B.L.B.	2	-	-	-	1	1	-	-
lenen bij B.L.B.	4	-	-	-	-	3	1	-
reserveren	1	-	-	-	-	-	1	-
3. w.b. het nieuwe bedrijfsplan een schatting van kosten en opbrengsten:								
niet heeft gemaakt want kent het al uit de praktijk	58	3	1	-	42	6	6	-
niet heeft gemaakt maar weet van andere dat het in orde is.	5	-	-	-	-	3	-	2
wel heeft gemaakt	1	-	-	-	1	-	-	-

	Aantal agrariërs				met grond in het blok	
	Inwonenden		omwonenden		uitwonenden	
	totaal	met in het blok	totaal	met in het blok	totaal	met in het blok
Totaalaantal	67	63	38	•	168	•
Met opp. in ha	733	1263	1022	342	3018	1218
w.v. grasland in ha	225	317	191	117	733	529
overige grond in ha	508	946	831	26	2285	689
Aantal met struc. aflopend grondgebruik	22	12	3	•	37	•
Met opp. in ha	146	122	58	15	326	212
w.v. grasland in ha	42	45	18	15	105	82
overige grond in ha	104	77	40	•	221	130
Totaalaantal	45	51	35	•	131	•
Met opp. in ha	587	1141	964	128	2692	1006
w.v. grasland in ha	183	272	173	102	628	447
overige grond in ha	404	869	791	26	2064	559
Aantal dat bij r.v.k. alle grasland wil scheuren	16	19	23	•	58	•
Met opp. grasland in ha	98	152	111	68	361	260
Aantal dat bij r.v.k. grasland wil verminderen 1)	1	8	5	•	14	•
Met vermindering van opp. grasland in ha	2	16	9	18	27	58
min.	7	47	27	18	81	58
max.	587	1141	964	128	2692	1006
Met opp. in ha momenteel	78	73	35	16	186	129
w.v. grasland zal blijven bij r.v.k. in ha	83	104	53	16	240	134
min.	504	1037	911	112	2452	872
max.	509	1068	929	112	2506	877
Aantal dat bij r.v.k. het bedrijf wil vergroten	27	17	5	•	49	•
w.v. zonder grasland	21	15	5	•	41	•
met vermindering van opp. grasland	1	•	•	•	1	•
met gelijk blijven van opp. grasland	2	2	•	•	4	•
met uitbreiding van opp. grasland	2	•	•	•	2	•
met alles grasland	1	•	•	•	1	•
waardoor de vrijkomende grond 2) na r.v.k. zal zijn:						
grasland in ha	8	•	•	•	8	8
overige grond in ha	138	122	58	15	318	204
Opp. cultuurgrond in ha	733	1263	1022	143	3018	1218
w.v. naar schatting na r.v.k. zal zijn:						
grasland (min.) in ha	86	73	35	16	194	137
overige grond in ha	647	1190	987	127	2824	1001
grasland (max.) in ha	91	104	53	16	248	142
overige grond in ha	642	1159	969	127	2770	1076
Perc. grasland na r.v.k. naar schatting in het blok	12	•	•	11	•	11

1) Maar wel grasland wil blijven exploiteren.
 2) Van structureel aflopende bedrijven.

	in 's-Heer Abtskerke		in Misse		in 's-Gravenpolder		in Abbekinderen		inwonenden	
Totaalaantal	20	12	29	6	67					
liet opp. in ha	241	127	297	68	733					
w.v. grasland in ha	109	39	67	10	225					
overige grond in ha	132	88	230	58	508					
Aantal met struc. aflopend grondgebruik	5	3	11	3	22					
liet opp. in ha	61	24	50	11	146					
w.v. grasland in ha	26	10	5	1	42					
overige grond in ha	35	14	45	10	104					
Totaalaantal	15	9	18	3	45					
liet opp. in ha	180	103	247	57	587					
w.v. grasland in ha	83	29	62	9	183					
overige grond in ha	97	74	185	48	404					
Aantal dat bij r.v.k. alle grasland wil scheuren	6	4	5	1	16					
liet opp. grasland in ha	29	22	38	9	98					
Aantal dat bij r.v.k. grasland wil verminderen 1)	-	-	1	-	1					
liet opp. grasland in ha	-	-	2	-	2					
Aantal met vermindering van opp. grasland in ha	-	-	7	-	7					
liet opp. in ha momenteel	180	103	247	57	587					
w.v. grasland zal blijven bij r.v.k. in ha	54	7	17	-	78					
overige grond in ha	54	7	22	-	83					
w.v. overige grond zal worden bij r.v.k. in ha	126	96	225	57	504					
overige grond in ha	126	96	230	57	509					
Aantal dat bij r.v.k. het bedrijf wil vergroten	8	6	12	1	27					
w.v. zonder grasland	5	6	9	1	21					
met vermindering van opp. grasland	-	-	1	-	1					
met gelijkblijven van opp. grasland	1	-	1	-	2					
met uitbreiding van opp. grasland	2	-	-	-	2					
met alles grasland	-	-	1	-	1					
waardoor de vrijkomende grond 2) na r.v.k. zal zijn:										
grasland in ha	7	-	1	-	8					
overige grond in ha	54	24	49	11	138					
Opp. cultuurgrond in ha	241	127	297	68	733					
w.v. naar schatting na r.v.k. zal zijn:										
grasland (min.) in ha	61	7	18	-	86					
overige grond in ha	180	120	279	68	647					
grasland (max.) in ha	61	7	23	-	91					
overige grond in ha	180	120	274	68	642					
Perc. grasland na r.v.k. naar schatting in het blok	25	6	7	0	12					

1) Maar wel grasland wil blijven exploiteren.
2) Van structureel aflopende bedrijven.

DE MATE WAARIN WORDT SAMENGEWERKT

	Aantal structureel niet-aflopende bedrijven			
	to- taal	waarop moment. met andere agr. bedrijven		
		niet wordt samengewerkt, afgezien van burenhulp	wel wordt samengewerkt	
Agrariërs		zonder gemeen- schappelijk eigendom	met gemeen- schappelijk eigendom	
< 5 ha	20	20	-	-
5 - 10 ha	25	21	3	1
10 - 20 ha	32	22	7	3
20 - 30 ha	24	11	7	6
≥ 30 ha	30	14	5	11
Akkerb./melker/mester 1)	38	21	11	6
Akkerb./melker 1)	22	16	3	3
Akkerb./mester 1)	30	16	5	9
Akkerb./veeh./fruitkw. 2)	23	12	5	6
Akkerb./veeh. 2)	67	41	14	12
Akkerbouwer	8	5	2	1
Akkerb./fruitkw.	13	11	-	2
Fruitkweker	20	19	1	-
< 40 jaar	33	19	8	6
40 - 50 jaar	41	29	8	4
50 - 60 jaar	28	19	1	8
≥ 60 jaar	29	21	5	3
In 's-Heer Abtskerke	15	12	1	2
In Nisse	9	6	2	1
In 's-Gravenpolder	18	14	1	3
In Abbekinderen	3	2	1	-
Inwonenden totaal	45	34	5	6
Omwonenden	51	38	6	7
Uitwonenden	35	16	11	8
Alle agrariërs	131	88	22	21

1) En al dan niet tevens fruitkweker.

2) Al dan niet melker.

DE HOUDING TEN OPZICHTE VAN SAMENWERKING

	Aantal agrariërs met structureel niet-aflopend grondgebruik			
	dat voor samenwerking met andere agrariërs			
	to- taal	niet voelt afgezien van burenhulp	zonder gemeen- schappelijk eigendom	met gemeenschappelijk eigendom van alle machines en dit ook met niet- familieleden eandurven
			wel voelt	totaal
< 10 ha	45	33	2	10
10 - 20 ha	32	18	7	6
20 - 30 ha	24	10	6	6
≥ 30 ha	30	11	6	5
Akkerb./melker/mester 1)	38	16	11	7
Akkerb./melker 1)	22	14	4	4
Akkerb./mester 1)	30	14	4	7
Akkerb./vech./fruitkw 2)	23	12	4	4
Akkerb./vech. 2)	67	32	15	14
Akkerbouwer	8	6	1	-
Akkerb./fruitkw.	13	8	1	3
Fruittweker	20	14	-	6
< 40 jaar	33	15	7	6
40 - 50 jaar	41	24	6	9
50 - 60 jaar	28	15	2	8
≥ 60 jaar	29	18	6	4
In 's-Heer Abtskerke	15	11	-	4
In Nisse	9	6	1	2
In 's-Gravenpolder	18	11	-	5
In Abbekinderen	3	2	1	-
Inwonenden totaal	45	30	2	11
Omwonenden	51	26	10	13
Uitwonenden	35	16	9	3
Niet samenwerkenden	88	70	5	12
Wel samenwerkenden: zonder gem. eigendom	22	2	16	3
met gem. eigendom	21	-	-	12
Alle agrariërs	131	72	21	27
				11
				8

1) Werkt momenteel niet samen daar hij geen partner in eigen (nog vreemde) omgeving kan vinden.

VOORSTANDERS VAN SAAMENWERKING NAAR BEDRIJFSTYPE NA RUILVERKAVELING

	Aantal agrariërs met structureel niet-aflopend grondgebruik dat voelt voor samenwerking met andere agrariërs met gemeenschappelijk eigendom en bij r.v.k. gaat worden						
	to-taal	to-taal	vee-houder	akkerb./veeh.	akkerbouwer	akkerb./fruitkw.	fruitkweker
< 10 ha	45	10	1	1	1	-	7
10 - 20 ha	32	7	-	2	4	-	1
20 - 30 ha	24	8	-	2	4	-	2
≥ 30 ha	30	13	-	4	7	2	-
Akkerb./melker/mester	38	11	1	2	7	1	-
Akkerb./melker	22	4	-	2	2	-	-
Akkerb./mester	30	12	-	5	6	-	1
Akkerb./veeh./fruitkw.	23	7	-	-	5	1	1
Akkerb./veeh.	67	20	1	5	10	-	-
Akkerbouwer	8	1	-	-	1	-	-
Akkerb./fruitkw.	13	4	-	-	-	1	3
Fruitkweker	20	6	-	-	-	-	6
< 40 jaar	33	11	-	2	6	1	2
40 - 50 jaar	41	11	1	4	2	-	4
50 - 60 jaar	28	11	-	2	6	1	2
≥ 60 jaar	29	5	-	1	2	-	2
In 's-Heer Abtskerke	15	4	-	2	1	-	1
In Nisse	9	2	-	-	1	-	1
In 's-Gravenpolder	18	7	1	2	3	-	1
In Abbekinderen	3	-	-	-	-	-	-
Inwonenden totaal	45	13	1	4	5	-	3
Omwonenden	51	15	-	4	3	1	7
Uitwonenden	35	10	-	1	8	1	-
Alle agrariërs	131	38	1	9	16	2	10

GRONDGEbruik NU EN MOGELIJK AANBOD VAN GROND BIJ RUILVERKAVELING

	Gebruikers van grond in het blok					
	to vee- taal	akkerb./ veeh./ fruitkw.	akkerb./ veeh./ fruitkw.	akkerb./ veeh./ fruitkw.	akkerb./ veeh./ fruitkw.	fruit- bollen- kweker
Inwoners	aantal	70	26	13	8	15
	met opp. 1) in het blok	695	346	233	30	54
	met opp. 1)	741	369	242	30	62
	aantal	24	7	3	5	6
	met opp. in het blok	145	74	19	18	22
	met opp.	154	77	19	18	23
	aantal	46	19	10	3	9
	met opp. in het blok	550	272	214	12	32
	met opp.	587	292	223	12	39
	aantal	46	10	2	16	4
met opp. in het blok	550	163	24	288	22	
met opp.	587	168	25	308	22	
aantal	1	-	-	-	-	1
met af te stoten opp. in het blok	1	-	-	-	-	1
of misschien wel (idem)	1	-	-	-	-	1
aantal	3	-	-	3	-	-
met opp. in het blok	80	-	-	80	-	-
met opp.	84	-	-	84	-	-
aantal	72	39	8	6	7	12
met opp. in het blok	400	244	56	18	42	40
met opp.	1369	906	188	35	152	88
aantal	18	9	1	5	-	3
met opp. in het blok	81	45	5	11	-	20
met opp.	176	97	27	25	-	27
aantal	54	30	7	1	7	9
met opp. in het blok	319	199	51	7	42	20
met opp.	1193	809	161	10	152	61
aantal	54	16	2	13	8	12
met opp. in het blok	319	17	14	116	58	34
met opp.	1193	69	378	26	345	262
aantal	7	1	1	-	2	3
met af te stoten opp. in het blok	10	3	3	-	-	4
of misschien wel (idem)	25	3	3	-	12	7
aantal	4	-	1	-	1	1
met opp. in het blok	40	-	9	-	8	3
met opp.	134	-	25	-	32	17
Omwoners	aantal	70	26	13	8	15
	met opp. 1) in het blok	695	346	233	30	54
	met opp. 1)	741	369	242	30	62
	aantal	24	7	3	5	6
	met opp. in het blok	145	74	19	18	22
	met opp.	154	77	19	18	23
	aantal	46	19	10	3	9
	met opp. in het blok	550	272	214	12	32
	met opp.	587	292	223	12	39
	aantal	46	10	2	16	4
met opp. in het blok	550	163	24	288	22	
met opp.	587	168	25	308	22	
aantal	1	-	-	-	-	1
met af te stoten opp. in het blok	1	-	-	-	-	1
of misschien wel (idem)	1	-	-	-	-	1
aantal	3	-	-	3	-	-
met opp. in het blok	80	-	-	80	-	-
met opp.	84	-	-	84	-	-
aantal	72	39	8	6	7	12
met opp. in het blok	400	244	56	18	42	40
met opp.	1369	906	188	35	152	88
aantal	18	9	1	5	-	3
met opp. in het blok	81	45	5	11	-	20
met opp.	176	97	27	25	-	27
aantal	54	30	7	1	7	9
met opp. in het blok	319	199	51	7	42	20
met opp.	1193	809	161	10	152	61
aantal	54	16	2	13	8	12
met opp. in het blok	319	17	14	116	58	34
met opp.	1193	69	378	26	345	262
aantal	7	1	1	-	2	3
met af te stoten opp. in het blok	10	3	3	-	-	4
of misschien wel (idem)	25	3	3	-	12	7
aantal	4	-	1	-	1	1
met opp. in het blok	40	-	9	-	8	3
met opp.	134	-	25	-	32	17

1) Volgens enquête.

	to- taal	vee- houders	Gebruikers van grond in het blok				fruit- kweker	bollen- kweker
			akkerb., veeh.	akkerb., fruitkw.	akkerb., bouw- fruitkw.	akkerb./ fruit- kweker		
Momenteel	39	-	23	7	5	2	2	-
met opp. in het blok	144	-	84	37	17	2	4	-
met opp.	1025	-	667	162	130	44	22	-
Met structureel aflopend grondgebruik	4	-	2	1	1	-	-	-
met opp. in het blok	15	-	8	6	1	-	-	-
met opp.	61	-	31	27	3	-	-	-
Met structureel niet-aflopend grondgebruik	35	-	21	6	4	2	2	-
met opp. in het blok	129	-	76	31	16	2	4	-
met opp.	964	-	636	135	127	44	22	-
Idem naar type na r.v.k.	35	-	8	1	20	3	3	-
met opp. in het blok	129	-	34	11	72	6	6	-
met opp.	964	-	236	17	604	56	51	-
Idem die tevens grond zullen afstoten	2	-	1	-	-	-	1	-
met af te stoten opp. in het blok	4	-	3	-	-	-	1	-
of misschien wel (idem)	4	-	3	-	-	-	1	-
Idem die serieus gegadigden zijn voor een domeinbedrijf	1	-	-	-	1	-	-	-
met opp. in het blok	4	-	-	-	4	-	-	-
met opp.	31	-	-	-	31	-	-	-
Momenteel	181	-	88	28	19	17	29	-
met opp. in het blok	1239	-	674	326	65	76	98	-
met opp.	3135	-	1942	592	195	234	172	-
Met structureel aflopend grondgebruik	46	-	18	5	11	3	9	-
met opp. in het blok	241	-	127	30	30	12	42	-
met opp.	391	-	205	73	46	17	50	-
Met structureel niet-aflopend grondgebruik	135	-	70	23	8	14	20	-
met opp. in het blok	998	-	547	296	35	64	56	-
met opp.	2744	-	1737	519	149	217	122	-
Idem naar type na r.v.k.	135	4	34	5	49	15	26	2
met opp. in het blok	998	23	267	49	476	96	76	11
met opp.	2744	75	782	68	1257	340	211	11
Idem die tevens grond zullen afstoten	10	1	2	-	-	2	5	-
met af te stoten opp. in het blok	15	3	6	-	-	-	6	-
of misschien wel (idem)	30	3	6	-	-	12	9	-
Idem die serieus gegadigden zijn voor een domeinbedrijf	8	-	1	-	5	1	1	-
met opp. in het blok	124	-	9	-	92	20	3	-
met opp.	249	-	25	-	147	60	17	-

Alle grondgebruikers

EGGELIJKE BEHOEFTE AAN GROND BIJ RIJLVERKAVELING I

1 00 1

Gebied	Type na r.v.k.	Aantal bedrijven 1)										Bedrijven met momenteel een grootte tussen de helft van de streefgrootte en de streefgrootte in				Bedrijven met momenteel een grootte tussen de helft van de streefgrootte en de streefgrootte in			
		van ha										bij minimumstreefgrootte		bij maximumstreefgrootte		bij minimumstreefgrootte		bij maximumstreefgrootte	
		to- taal	< 6	6/8	8/25	25/30	30/40	40/45	≥ 45	van ha	aantal bedrijven	met opp. in ha	in het to- taal	en tot, behoefte aan grond in ha 2)	van ha	aantal bedrijven	met opp. in ha	in het to- taal	en tot, behoefte aan grond in ha 2)
t's-Haar- Abts- kerke	veehouder	8	1	1	6	-	-	-	25	-	-	-	30	-	-	-	-	-	
	akkerb./veeh. 3)	6	1	4	-	-	-	40	-	-	-	-	45	-	-	-	-	-	
	akkerbouwer 3)	2	2	-	-	-	-	25	1	13	14	11	30	-	-	-	-	-	
	fruitkweker 4)	16	3	2	10	-	-	6	2	7	7	5	8	-	-	-	-	-	
Nisse	alle typen	-	-	-	-	-	-	-	3	20	21	16	-	-	-	-	-	-	
	veehouder	1	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	30	-	-	-	-	-	
	akkerb./veeh.	5	1	3	-	-	-	40	-	-	-	-	45	-	-	-	-	-	
	akkerbouwer	3	3	-	-	-	-	25	2	22	30	20	30	1	16	16	14	14	
t's-Grav- venpol- der	fruitkweker	9	4	4	-	-	-	6	3	10	11	7	8	-	5	5	3	3	
	alle typen	1	-	-	-	-	-	-	5	32	41	27	-	2	21	21	17	17	
	veehouder	3	-	2	-	-	-	25	-	-	-	-	30	-	-	-	-	-	
	akkerb./veeh.	7	2	3	1	1	-	40	1	23	23	17	45	1	23	23	22	22	
Abbekin- deren	akkerbouwer	7	5	1	1	-	-	25	2	40	43	7	30	3	69	71	19	19	
	fruitkweker	18	7	2	6	1	-	6	3	11	11	7	8	2	11	11	5	5	
	alle typen	-	-	-	-	-	-	-	6	74	77	31	-	6	103	105	46	46	
	veehouder	2	1	-	-	-	-	25	-	-	-	-	30	-	-	-	-	-	
Omwon- den	akkerb./veeh.	3	2	-	-	-	-	40	-	-	-	-	45	-	-	-	-	-	
	akkerbouwer	3	2	-	-	-	-	25	1	4	4	2	30	-	-	-	-	-	
	fruitkweker	3	2	-	-	-	-	6	1	4	4	2	8	-	-	-	-	-	
	alle typen	3	2	-	-	-	-	-	1	4	4	2	-	-	-	-	-	-	
Uitwo- nenden	veehouder	18	1	-	10	2	3	1	25	14	36	14	30	1	11	23	7	7	
	akkerb./veeh.	21	4	1	6	2	2	1	40	39	206	74	45	7	39	229	86	86	
	akkerbouwer	12	6	1	5	-	-	25	4	20	69	31	30	5	32	108	42	42	
	fruitkweker	54	11	2	23	4	6	2	6	4	10	8	8	3	8	16	8	8	
Alle ge- bruikers	alle typen	-	-	-	-	-	-	-	17	23	327	127	-	16	90	376	143	143	
	veehouder	9	-	-	4	2	2	-	25	-	-	-	30	-	-	-	-	-	
	akkerb./veeh.	23	-	2	8	4	3	2	40	29	171	69	45	5	27	149	76	76	
	akkerbouwer	3	1	-	1	1	-	-	25	7	21	113	62	9	34	190	80	80	
Alle ge- bruikers	fruitkweker	35	1	2	13	7	5	2	6	14	51	132	-	15	62	344	159	159	
	alle typen	4	-	1	2	-	-	-	25	2	14	36	30	1	11	23	7	7	
	veehouder	30	2	1	23	4	5	1	40	14	91	400	160	13	89	401	184	184	
	akkerb./veeh.	64	8	4	24	7	8	3	25	16	116	269	131	18	151	385	155	155	
Alle ge- bruikers	akkerbouwer	28	18	2	7	1	-	6	6	14	43	54	30	7	25	37	19	19	
	fruitkweker	135	28	8	56	12	14	4	13	46	264	759	335	39	276	846	365	365	

GROOTTE VAN DE BEDRIJVEN TEN OPZICHT VAN DE STREEFGROOTTE

Gebied	Type na r.v.k.	Totaal- aantal bedrijven	Aant. bedr. qua gr. t.o.v. de				streefgr.				
			minimum				maximum				
			van ha	< 1/2	1/2 - 1	≥ 1	van ha	< 1/2	1/2 - 1	≥ 1	
's-Heer- Abtskerke	akkerb./veeh. 1)	8	40	8	-	-	45	8	-	-	-
	akkerbouwer 1)	6	25	4	1	1	30	5	-	-	1
	fruitkweker 2)	2	6	-	2	-	8	2	-	-	-
Nisse	alle typen	16	•	12	3	1	•	15	-	-	1
	akkerb./veeh.	1	40	1	-	-	45	1	-	-	-
	akkerbouwer	5	25	2	2	1	30	3	1	1	1
's-Graven- polder	fruitkweker	3	6	-	3	-	8	2	1	1	-
	alle typen	9	•	3	5	1	•	6	2	2	1
	veehouder	1	25	1	-	-	30	1	-	-	-
Abbekin- deren	akkerb./veeh.	3	40	1	1	1	45	1	1	1	1
	akkerbouwer	7	25	3	2	2	30	3	3	3	1
	fruitkweker	7	6	2	3	2	8	4	2	2	1
Omwonenden	alle typen	18	•	7	6	5	•	9	6	6	3
	akkerbouwer	2	25	1	-	1	30	1	1	-	1
	fruitkweker	1	6	-	1	-	8	1	-	-	-
Uitwo- nenden	alle typen	3	•	1	1	1	•	2	-	-	1
	veehouder	3	25	-	2	1	30	1	1	1	1
	akkerb./veeh.	18	40	9	7	2	45	10	7	7	1
Alle ge- bruikers	akkerbouwer	21	25	7	4	10	30	8	5	5	8
	fruitkweker	12	6	2	4	6	8	4	3	3	15
	alle typen	54	•	18	17	19	•	23	16	16	15
Uitwo- nenden	akkerb./veeh.	9	40	2	6	1	45	3	5	5	1
	akkerbouwer	23	25	3	7	13	30	5	9	9	9
	fruitkweker	3	6	-	1	2	8	-	1	1	2
Alle ge- bruikers	alle typen	35	•	5	14	16	•	8	15	15	12
	veehouder	4	25	1	2	1	30	2	1	1	1
	akkerb./veeh.	39	40	21	14	4	45	23	13	13	3
Alle ge- bruikers	akkerbouwer	64	25	20	16	28	30	25	18	18	21
	fruitkweker	28	6	4	14	10	8	13	7	7	8
	alle typen	135	•	46	46	43	•	63	39	39	33

1) Al dan niet tevens fruitkweker.

2) Of met een speciaal bedrijf, t.v. bollenkweker.